

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
EDUKOLOGIJOS FAKULTETAS
EDUKOLOGIJOS KATEDRA**

Inga Štarienė

**Karjeros edukologijos studijų programos
II kurso neakivaizdinių studijų magistrantūros studentė**

**PROFESINIO INFORMAVIMO IR KONSULTAVIMO VEIKSNIAI
RENKANTIS PROFESIJĄ BENDROJO LAVINIMO MOKYKLOJE**

Magistro darbas

Mokslinė vadovė: doc.dr. Dalia Augienė

Šiauliai, 2010

Darbas originalus.....Inga Štarienė

(studento parašas)

TURINYS

SANTRAUKA	3
SUMMARY	5
TERMINŲ ŽODYNĖLIS	7
ĮVADAS	8
1. TEORINIAI PROFESIJOS PASIRINKIMO, PROFESINIO INFORMAVIMO IR KONSULTAVIMO ASPEKTAI	12
1.1 Profesijos pasirinkimo ir profesinio orientavimo tyrimų Lietuvoje apžvalga	12
1.1.1 Profesijos pasirinkimo ir profesinio orientavimo tyrimai tarpukario Lietuvoje.....	12
1.1.2 Profesijos pasirinkimo ir profesinio orientavimo tyrimai Lietuvoje sovietiniu laikotarpiu	14
1.1.3 Profesijos pasirinkimo ir profesinio orientavimo tyrimai nepriklausomybę atgavusioje Lietuvoje.....	16
1.2 Profesinio informavimo ir konsultavimo juridinis reglamentavimas.....	19
1.3 Profesinis informavimas ir konsultavimas bendrojo lavinimo mokykloje	23
1.3.1 Profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų vykdytojai bendrojo lavinimo mokykloje	24
1.3.2 Profesiniam informavimui skirtos veiklos formos ir metodai	28
1.3.3 Profesinis konsultavimas bendrojo lavinimo mokykloje	30
1.4 Asmenybės socialinė raida ir profesijos pasirinkimas	31
1.4.1 Asmenybės socialinė raida	31
1.4.2 Profesijos pasirinkimo problema	33
1.4.3 Profesijos pasirinkimą įtakojantys veiksniai	35
2. MOKINIŲ POŽIŪRIS Į PROFESINIO INFORMAVIMO IR KONSULTAVIMO VEIKSNIUS RENKANTIS PROFESIJĄ BENDROJO LAVINIMO MOKTYKLOJE	39
2.1 Tyrimo metodologija ir imties charakteristika	39
2.2 Tyriamųjų demografinė charakteristika	42
2.3 10 ir 12 klasių mokinių anketinės apklausos duomenų analizė	44
IŠVADOS	65
REKOMENDACIJOS	66
LITERATŪRA	67
PRIEDAI	73

SANTRAUKA

Temos pavadinimas: PROFESINIO INFORMAVIMO IR KONSULTAVIMO VEIKSNIAI RENKANTIS PROFESIJĄ BENDROJO LAVINIMO MOKYKLOJE.

Tyrimo aktualumas: Mokinių rengimas profesinei veiklai - svarbi užduotis, tenkanti bendrojo lavinimo mokykloms. Tinkamai ir efektyviai teikiamos profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugos gali padėti moksleiviams lengviau apsispręsti dėl būsimos profesijos pasirinkimo. Todėl svarbu išsiaiškinti mokinių požiūrį į bendrojo lavinimo mokyklose teikiamas profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugas, kaip į svarbius veiksnius, turinčius įtakos renkantis profesiją.

Tyrimo objektas: Profesinio informavimo ir konsultavimo veiksniai bendrojo lavinimo mokykloje.

Tyrimo hipotezė: Tikėtina, kad bendrojo lavinimo mokykloje organizuojama, mokinių profesiniam informavimui ir konsultavimui skirta, veikla yra lemiamas veiksnys, mokiniams priimant profesijos pasirinkimo sprendimą.

Tyrimo tikslas: Atskleisti bendrojo lavinimo mokyklose teikiamų profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų turinį bei prieinamumą, siekiant nustatyti 10-tose ir 12-tose klasėse besimokančių moksleivių požiūrį į šių veiksmų naudą renkantis profesiją.

Tyrimo uždaviniai:

1. Atskleisti profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų (veiksmų) sampratą teoriniu aspektu;
2. Atskleisti profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų raišką bendrojo lavinimo mokykloje;
3. Nustatyti kokią įtaką moksleivių profesiniam pasirinkimui daro mokyklose organizuojamos profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugos.

Tyrimo metodologija: Tyrimo metodologijos pagrindą sudaro humanistinė asmenybės teorija (C. Rogers 1983; A. Maslow 1970). Šioje asmenybės teorijoje pabrėžiama, - „jog žmogaus raida – tai viso žmogiškojo potencialo išsiskleidimas.“ (G. Butkienė, A. Kepalaitė, 1996, p. 134). Kiekvieno individo asmenybėje glūdi vidinis mokymosi poreikis, noras pažinti, tobulinti save, atskleisti savo potencines galias, realizuoti save ne tik asmeniniame, bet ir profesiniame gyvenime. Akcentuojamas žmogaus unikalumas ir vertingumas, laisvė į pasirinkimą. Tikiama žmogaus ir žmonijos potencialais, saviraiškos galiomis, noru panaudoti prigimtinius gebėjimus ir tapti tuo, „kuo iš tiesų gali tapti“.

Darbo struktūra: Ši magistro darbą sudaro: įvadas, santrauka lietuvių kalba, santrauka užsienio (anglų) kalba; pagrindinių, su darbu susijusių, sąvokų žodynėlis; 2 skyriai; išvados; rekomendacijos; literatūros šaltiniai; priedai.

Išvados: Tirtose bendrojo lavinimo mokyklose besimokantys moksleiviai per įvairias, profesiniam informavimui ir konsultavimui, skirtas veiklos sritis gauna išties nemažai, profesijos pasirinkimui svarbios ir reikiamos informacijos, kurios įsisavinimas ir praktinis pritaikymas yra lemiamas veiksnys renkantis profesiją. Tai iš dalies patvirtina hipotezę, kad bendrojo lavinimo mokykloje organizuojamos profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugos yra lemiamas veiksnys, mokiniams priimant profesijos pasirinkimo sprendimą.

SUMMARY

Thread title: VOCATIONAL INFORMATION AND GUIDANCE FACTORS IN CHOOSING A PROFESSION IN GENERAL EDUCATION SCHOOL

Relevance of the study: student development professional activities - an important task, the share of general education schools. Adequate and efficient provision of vocational information and counseling services can help students more easily decide on future career choices. It is therefore important to ascertain students' views of general education schools provide vocational information and counseling services as the important factors influencing career choices.

Investigation: Career Information and consultation elements of general education at school.

The study hypothesis: It is likely that the general organization of education school, students of vocational information and advice for the activity is a crucial factor for students making career choices for the decision.

The arm: To reveal the general education schools provided vocational information and counseling services, and access to content in order to identify those 10-and 12-student classes in the student's views on these factors, the benefits of choosing a profession.

Objectives of the study:

1. Disclose the information and professional consultancy services (factors) the concept of theoretical terms;
2. Disclose the information and professional consultancy services expression of general education at school;
3. Determine the impact of students' choice of vocational schools has organized vocational information and counseling services.

The study methodology: the methodology of the study is based on humanistic theory of personality (1983: C. Rogers, A. Maslow, 1970). This personality theory emphasizes - "that human evolution - the whole unfolding of human potential." (G. Butkiene A. Kepalaitė, 1996, p. 134). For each of the individual personality lies in the interior of learning need, the desire to learn, improve themselves, to reveal its potential power to dispose of themselves, not only personal but also professional life. Emphasis is placed on human uniqueness and dignity, freedom of choice. It is believed the human and human potency, expression of power, desire to use the inherent capacity to become so, as there may be. "

Working Pattern: This thesis consists of introduction, a summary of the Lithuanian language, a summary of foreign (English) language, basic, work-related, glossary of terms, in Chapter 2, findings, recommendations, literary sources of accessories.

Conclusions: Exploring schools of general education students through various learning, and professional information and advice to business areas receive a number of really, the choice of profession important and necessary information, which is absorbed in practical applications is a critical factor in choosing a profession. This is partially confirmed the hypothesis that the general education school organized vocational information and counseling services is a critical factor for students making career choices for the decision.

TERMINŲ ŽODYNĖLIS

Profesinis informavimas (angl. vocational information) – tai žinių apie profesijų turinį ir reikalavimus, profesijos įgijimo, kvalifikacijos kėlimo ir įsidarbinimo galimybes suteikimas (Profesijos patarėjų mokymo metodinė medžiaga, 2004).

Profesinis konsultavimas (angl. vocational counseling) – specialiai organizuota veikla, padedanti asmenims išrinkti profesiją, atsižvelgiant į jų individualias savybes, darbo rinkos bei profesinio mokymo galimybes. Profesinis konsultavimas remiasi darbo rinkos, profesijų tyrimų rezultatais bei profesinės psichologijos metodais (Profesijos patarėjų mokymo metodinė medžiaga, 2004).

Profesinis orientavimas – tai nuoseklus ir kryptingas asmens parengimas profesijos pasirinkimui bendrojo lavinimo, profesinio informavimo ir konsultavimo priemonėmis (Profesijos patarėjų mokymo metodinė medžiaga, 2004).

Veiksny - skatinamoji priežastis, faktorius. (Dabartinės lietuvių kalbos žodynas);

Profesijos rinkimasis – (angl. choice of vocation) – laisvas, daugiasluoksnis asmens suartėjimo su konkrečia profesija iki galutinio apsisprendimo procesas. Profesijos rinkimąsi įtakoja asmenybės branda, interesai, polinkiai, gabumai, šeimos narių profesijos, profesijų prestižas, profesinis informavimas, profesinis konsultavimas ir kt. (Laužackas R., 2005, 35).

Profesinis apsisprendimas - atsižvelgiant į vidines ir išorines sąlygas daromas individo sprendimas dėl darbo veiklos būdo, formos, tipo, pobūdžio ir kt. Jį lemia asmens motyvacija, interesai, poreikiai, polinkiai, visuomenės nuomonė (artimųjų, draugų, viešoji nuomonė, profesijų prestižas, žiniasklaida ir kt.). Sprendimas priklauso nuo turimos informacijos apie galimas veikas (profesijas, specialybes, ugdymo įstaigas) arba jos trūkumo, taip pat savęs vertinimo (kūno ir proto galių pažinimo ir įvertinimo), svajonių ir tikrovės derinimo, pareigų įsisąmoninimo, profesinio orientavimo organizavimo pobūdžio ir pan. (Profesijos vadovas, 2010).

Profesija – tai atitinkamomis žiniomis, mokėjimais, sugebėjimais ir įgūdžiais pagrįstos žmonių veiklos rūšių kombinacijos, užtikrinančios žmonėms prielaidas tenkinti savisaugos ir saviraiškos poreikius (Profesijos patarėjų mokymo metodinė medžiaga, 2004).

Bendrojo lavinimo mokykla - mokykla, vykdanči priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio, vidurinio ar atitinkamas specialiojo ugdymo programas. (Profesijos vadovas, 2010).

IVADAS

Temos aktualumas.

Nuolat besikeičiančiame pasaulyje, kintant visoms žmogaus gyvenimo sritims, moksleiviai, - dar besimokydami bendrojo lavinimo mokykloje, - turi išmokti prisitaikyti prie šios kaitos, kuri juos lydės visą gyvenimą. Pasak L. Žadeikaitės, A. Railienės (2008), pasirengimas profesinei veiklai yra itin svarbus jauno žmogaus tobulėjimo procesas, kuris reikalauja tam tikrų įgūdžių, gebėjimų bei sąlygų savęs pažinimui, informacijos apie šiuolaikinį darbinių veiklų pasaulį kaupimui, bei santykio su juo nustatymui. Svarbu, kad jau bendrojo lavinimo mokykloje mokiniai būtų rengiami sąmoningam ir gerai apgalvotam profesijos pasirinkimo momentui. Mokykla privalo savo ugdytiniams padėti ne tik atskleisti savo gabumus, polinkius ar poreikius pasirenkamai profesijai, bet ir padėti juos pritaikyti nuolat kintančiose įvairiose žmogaus gyvenimo srityse, darbo rinkoje. Teisingas profesinis apsisprendimas ir kokybiškas rengimasis, kaip teigia M. Barkauskaitė (2007), gali sudaryti konkurencinį pranašumą globalioje erdvėje. Taigi laiku ir veiksmingai teikiamos profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugos tampa vienu iš svarbiausių garantų, siekiant asmens ir visuomenės poreikių tenkinimo. Todėl svarbu išsiaiškinti mokinių požiūrį į bendrojo lavinimo mokykloje teikiamas profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugas kaip į svarbius veiksnius, turinčius įtakos mokinių profesijos pasirinkimui.

Temos iširtumas:

Profesijos pasirinkimo, profesinio informavimo ir konsultavimo tyrimai vakarų šalyse pradėti dar XX a. pradžioje. Įvairiais aspektais profesinio orientavimo ir profesinės karjeros projektavimo teorijas plėtojo šie užsienio šalių tyrėjai: Parsons (1909), D. E. Super (1961), Holland (1973), V. Harren (1979), Sh. Fukuyama (1980), ir kiti.

Lietuvoje profesijos pasirinkimo, profesinio pašaukimo problematika plačiai nagrinėta: J. Vabalo – Gudaičio (1983), A. Gučo (1937), H. Galkytės (1974), L. Jovaišos (1970; 1978; 1981; 1995; 1999; 2007), S. Kregždės (1988), D. Beresnevičienės (1989, 2002), B. Jatautaitės (1991), R. Petrauskienės (1996) ir kt. edukologų bei psichologų darbuose.

Šiandieniniai Lietuvos mokslininkai: D. Garnienė (2003), R. Kučinskienė (2003), V. Stanišauskienė (2000,2004, 2006) gilinasi į ugdymo karjerai problematiką. Karjeros projektavimo fenomenas analizuojamas K. Pukelio (2003), A. Pundzienės (2004) darbuose. Šių mokslininkų pateikiamose publikacijose didelis dėmesys skiriamas profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų kokybės užtikrinimui bendrojo lavinimo mokyklose, taip pat akcentuojamas mokykloje dirbančių pedagogų bei specialistų (mokyklos psichologų, socialinių darbuotojų, profesijos patarėjų) įtraukimo į šios srities veiklos organizavimą būtinumas.

Lietuvai įstojus į Europos šalių bendriją didelę įtaką profesinio orientavimo paslaugoms daro kitose Europos Sąjungos (toliau ES) šalyse vyraujančios šios srities tendencijos. Mokinių profesinis informavimas ir konsultavimas, kaip sudedamieji profesinio orientavimo komponentai, ES kontekste laikomi vienais iš svarbiausių veiksnių, skatinančių mokymąsi visą gyvenimą, užimtumą, darbo jėgos prisitaikymą prie rinkos sąlygų, verslumą bei lygias galimybes (Mokymosi visą gyvenimą memorandumas, 2000; Europos užimtumo gairės, 2005).

Lietuvoje, atsižvelgiant į kitų ES šalių patirtį, parengta nemažai teisės aktų, pasirašyta politinių dokumentų, turinčių įtakos profesinio orientavimo plėtrai. Vieni svarbiausių politinių dokumentų, turinčių įtakos profesinio orientavimo sistemos kūrimui ir plėtotei mūsų šalyje yra Profesinio orientavimo strategija (2003) ir jos įgyvendinimo veiksmų planas (2004), patvirtinti Švietimo ir mokslo, bei Socialinės apsaugos ir darbo ministerijų. Pagrindinis strategijos tikslas - sukurti aplinką profesinio orientavimo sistemai bei paslaugų plėtotei. Įgyvendinant profesinio orientavimo strategiją, 2005 metais Švietimo ir mokslo ministras kartu su Socialinės apsaugos ir darbo ministru išleido įsakymą „Profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų teikimo reikalavimų aprašas“ (Žin., 2005, Nr. 60-2132). 2007 metais Švietimo ir mokslo įsakymu (Žin., 2007, Nr. 32-1169) buvo patvirtintas profesinio informavimo standartas. Praktiškai įgyvendinant Lietuvos švietimo reformą, bei profesinio orientavimo strategiją, pasak V. Indrašienės, L. Grinytės (2007), tapo akivaizdus šios srities situacijos tyrimų poreikis. Nemažai šios srities tyrimų atliko Vilniaus universiteto, Vilniaus pedagoginio ir Vytauto Didžiojo universitetų mokslininkai. Gautų tyrimų rezultatai parodė, jog mokyklose vykdomas profesinis orientavimas yra nepakankamas.

Problema:

D. Augienės (2009) teigimu, darbo rinkos kaitai akivaizdžiai veikiant profesijų statuso raidą, gebėjimas adekvačiai nuspręsti ir pasirinkti perspektyvią, individualius ir visuomenės poreikius atitinkančią profesiją tampa vis sudėtingesne problema. Tenka pastebėti, jog sudėtingos šiandieninės darbo rinkos bei ekonominės sąlygos žmogui diktuoja vis naujus reikalavimus: naujų žinių įsisavinimo, atsinaujinimo, gebėjimo keistis bei pritaikyti prie esamų pokyčių būtinybę. Akcentuojama karjeros kompetencijos įgijimo svarba. Profesijos pasirinkimas, kaip socialinis reiškinys, tampa aktualiai pastovi šiuolaikinio žmogaus gyvenimo būseną.

Pirmąjį rimtą profesinį sprendimą, pasak T. Jovaišos, R. Orenienės (2003), jaunuoliai priima dešimtoje klasėje, kai reikia rinktis mokymosi dalykus. Būtent tada moksleiviai turi apsispręsti, kuriuo gyvenimo keliu jie nori pasukti. Besirenkant, profesiją dauguma jaunuolių susiduria su įvairiais sunkumais. E. Danilevičiaus (2008a) teigimu, mokinys dažnai nežino kuo jis norėtų būti. Žinių ir informacijos apie milžinišką profesijų gausybę turėjimas dar nesudaro prielaidų sėkmingai pasirinkti profesiją. Realia galimybe sėkmingai pasirinkti jos tampa tik tada, kai

jaunuoliui žinios apie profesiją įgyja apibrėžtą prasmę, t.y. jos įsirašo į gyvenimiškos patirties kontekstą. Todėl pagalbos sistema, kuri padėtų jaunuoliams pasirinkti mokymosi kryptį, o vėliau ir profesiją, yra būtina. Tačiau kyla klausimas: Ar šiandieninėje bendrojo lavinimo mokykloje organizuojamas mokinių profesinis informavimas ir konsultavimas, yra vienas iš pagrindinių veiksnių, įgalinančių tinkamai ir laiku pasirinkti profesiją?

Tyrimo objektas:

Profesinio informavimo ir konsultavimo veiksniai bendrojo lavinimo mokykloje.

Tyrimo tikslas:

Atskleisti bendrojo lavinimo mokyklose teikiamų profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų turinį bei prieinamumą, siekiant nustatyti 10-tose ir 12-tose klasėse besimokančių moksleivių požiūrį į šių veiksnių naudą renkantis profesiją.

Tyrimo uždaviniai:

4. Atskleisti profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų (veiksnių) sampratą teoriniu aspektu;
5. Atskleisti profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų raišką bendrojo lavinimo mokykloje;
6. Nustatyti kokią įtaką moksleivių profesiniam pasirinkimui daro mokyklose organizuojamos profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugos.

Hipotezė: Tikėtina, kad bendrojo lavinimo mokykloje organizuojama, mokinių profesiniam informavimui ir konsultavimui skirta, veikla yra lemiamas veiksnys, mokiniams priimant profesijos pasirinkimo sprendimą.

Tyrimo metodologija:

Tyrimo metodologijos pagrindą sudaro humanistinė asmenybės teorija (C. Rogers 1983; A. Maslow 1970). Šioje asmenybės teorijoje pabrėžiama, - „jog žmogaus raida – tai viso žmogiškojo potencialo išsiskleidimas.“ (G. Butkienė, A. Kepalaitė, 1996, p. 134). Kiekvieno individo asmenybėje glūdi vidinis mokymosi poreikis, noras pažinti, tobulinti save, atskleisti savo potencines galias, realizuoti save ne tik asmeniniame, bet ir profesiniame gyvenime. Akcentuojamas žmogaus unikalumas ir vertingumas, laisvė į pasirinkimą. Tikima žmogaus ir žmonijos potencialais, saviraiškos galiomis, noru panaudoti prigimtinius gebėjimus ir tapti tuo, „kuo iš tiesų gali tapti“.

Magistro darbe buvo taikomi šie metodai:

1. Mokslinės literatūros analizė;
2. Teisinių dokumentų analizė;
2. Anketinė apklausa;
3. Statistinės analizės metodai.

Tyrimo imtis ir organizavimas: Tyrimas buvo atliktas trijose Kėdainių rajono bendrojo lavinimo mokyklose: dvejose vidurinėse mokyklose ir vienoje pagrindinėje mokykloje. Tyrime dalyvavo 221 dešimtoje ir dvyliktoje klasėse besimokantis moksleivis. Klausimynas sudarytas iš 23 klausimų.

Tyrimo etapai:

1. 2009 m. sausio – kovo mėn. mokslinės literatūros, susijusios su profesijos pasirinkimu, mokinių profesiniu informavimu ir konsultavimu studijavimas, analizavimas;
2. 2009 m. kovo – balandžio mėn. teisės aktų, kuriais Lietuvoje reglamentuojamas mokinių profesinis informavimas ir konsultavimas studijavimas, analizavimas;
3. Tyrimo instrumento – anketos sudarymas, siekiant atskleisti moksleivių požiūrį į bendrojo lavinimo mokykloje teikiamų profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų prieinamumą, taip pat siekiant nustatyti 10-tose ir 12-tose klasėse besimokančių moksleivių požiūrį į šių paslaugų naudą profesijos pasirinkimo momentu. 2009 m. gruodžio mėn. buvo atliktas tyrimas:
  - 3.1 2009 m. gruodžio 1 – 3 d. atliktas tyrimas Kėdainių r. Akademijos vidurinėje mokykloje;
  - 3.2 2009 m. gruodžio 7-8d. atliktas tyrimas Kėdainių „Atžalyno“ vidurinėje mokykloje;
  - 3.3 2009 m. gruodžio 9 -10 d. atliktas tyrimas Kėdainių r. Dotnavos pagrindinėje mokykloje.
4. Tyrimo rezultatų analizavimas, išvadų formavimas bei rekomendacijų parengimas.

Darbo struktūra:

Ši magistro darbą sudaro: įvadas, santrauka lietuvių kalba, santrauka užsienio (anglų) kalba; pagrindinių, su darbu susijusių sąvokų žodynelis; 2 skyriai; išvados; rekomendacijos; literatūros šaltiniai; priedai.

1. TEORINIAI PROFESIJOS PASIRINKIMO, PROFESINIO INFORMAVIMO IR KONSULTAVIMO ASPEKTAI

1.1 Profesijos pasirinkimo ir profesinio orientavimo tyrimų Lietuvoje apžvalga

Profesijos pasirinkimas – vienas sudėtingiausių ir atsakingiausių kiekvieno žmogaus gyvenimo etapų, teigia N. Šedžiuvienė, L. Urbonienė (2008).

Profesijos pasirinkimo problema įvairias aspektais buvo tyrinėjama nuo seniausių laikų. Lietuvoje profesijos pasirinkimo, profesinio pašaukimo bei profesinio orientavimo problematiką plačiai nagrinėjo ir tebenagrinėja daugybė šalies edukologų ir psichologų.

1.1.1 Profesijos pasirinkimo ir profesinio orientavimo tyrimai tarpukario Lietuvoje

Profesijos pasirinkimo bei profesinio pašaukimo klausimai Lietuvoje buvo nagrinėjami jau XIX a. pb. – XX a. pr. D. Beresnevičienės (2002) teigimu, jau 1928 m. buvo suvoktas būtinumas derinti valstybės poreikius su moksleivių gebėjimais, interesais bei polinkiais (K. Paltarokas, J. Šimkus, vėliau – J. Mikalauskas, E. Petkevičiūtė).

Tuometinei mokyklai buvo keliamas uždavinys organizuoti moksleivių profesinį švietimą (supažindinant su profesijomis), taip pat konsultuoti moksleivius remiantis gebėjimų, psichofiziologinių tyrimų duomenimis. Sudaryti galimybes per rankų darbų pamokas plačiau išbandyti tinkamumą kuriai nors profesijai.

Tuometiniai pedagogai ir mokslininkai akcentavo, jog labai svarbu padėti moksleiviams, atskleidžiant jų profesinį pašaukimą. D. Beresnevičienė (2002) apardama tų laikų švietėjų: V. Kudirkos, J. Adomaičio – Šerno, J. Šliupo ir kt. vykdoma veiklą teigė, jog jie aukštino ryšio su gyvenimu principus, reikalavo, kad mokykloje įgytas žinias vaikas galėtų taikyti praktiškai. Spręsdami mokinių profesinio pašaukimo problemas, mokslininkai daug dėmesio skyrė jų profesinio tinkamumo klausimams.

Eksperimentinės psichologijos pradžia Lietuvoje sietina su prof. J. Vabalo – Gudaičio vardu. Pasak D. Beresnevičienės (2002) jis buvo pirmasis lietuvis, baigęs specialias psichologijos studijas (1907). Prof. J. Vabalas - Gudaitis eksperimentiškai tirdamas kelių dirgiklių poveikį latentiniam reakcijos laikui, nustatė didelius individualius skirtumus. Šis mokslininkas, kaip teigia E. Danilevičius (2008a), akcentavo asmeninio pašaukimo atradimo svarbą asmenybės saviraiškos raidai.

Pirmasis praktinis profesinio orientavimo žingsnis Lietuvoje buvo padarytas 1931 m. vasario 15 d. „Organizacijų sąjungos Lietuvos motinoms ir vaikams globoti iniciatyva buvo

sušauktas sąjungos atstovų, suinteresuotų įstaigų ir specialistų pasitarimas. Jame buvo keliami profesinės atrankos bei konsultacijų būtinumo klausimai. Buvo nutarta įsteigti profesinės orientacijos kabinetą ir draugiją, kuri toliau organizuotų bei spręstų įvairius profesinės atrankos ir konsultacijų, laboratorijų, lėšų ir kitų panašių klausimų sprendimą.“ (Jovaiša 1981., p. 143 - 144). Orientacijos kabinetas ir draugija tapo atsakingi už tuometinių profesijos pasirinkimo problemų tyrimų organizavimą ir koordinavimą. Pasak D. Beresnevičienės (1989), šios draugijos nariai buvo, anuomet, žymūs mokslininkai ir pedagogai: J. Vabalas – Gudaitis, J. Laužikas, J. Blažys, M. Reinys, A. Gučas ir kt. Draugija gyvavo iki 1937 m. Pagrindinės šios draugijos veiklos sritys buvo: padėti jaunimui surasti pašaukimą ir eiti tais keliais, daryti tinkamų kandidatų įvairioms profesijoms ir mokykloms atranką. Norintys pasirinkti profesiją galėjo susipažinti su darbo rinka, įvairių profesijų perspektyvomis ir profesiniais reikalavimais.

Pasak K. Jurevičiūtės (2007) draugijos nariai nemažai nuveikė tyrinėdami profesijos pasirinkimo aspektus, praktiškai taikydami žinias specialia, tam pritaikyta psichotechnika. Savo darbu draugija paskatino nemažai specialistų imtis iniciatyvos šiose srityse: 1928 – 1934 m. apie profesijos pasirinkimą buvo išleista nemažai straipsnių.

Analizuodami profesinio apsisprendimo procesą, to meto švietėjai akcentavo motyvų, kaip svarbaus profesijos pasirinkimo komponento svarbą, renkantis profesiją.

M. Reinys, J. Laužikas ir kt. mokslininkai akcentavo, kad mokykloje mokiniams būtina suteikti žinių apie profesijas ir jų pasirinkimo būdus. Mokykloje taip pat turėtų būti sudarytos sąlygos mokiniams įvertinti savo tinkamumą pasirenkamai profesijai.

Be profesinio tinkamumo, profesijos pasirinkimo klausimų tuometinėje Lietuvoje taip pat buvo gilinamasi į profesinio orientavimo problemas.

Pasak K. Jurevičiūtės (2007), išsamiai profesinio orientavimo sistemą nagrinėjo E. Petkevičiūtė (1935), nurodžiusi pagrindinius profesinio orientavimo tikslus ir principus, pedagoginius reikalavimus švietimo darbuotojams. Pasak D. Beresnevičienės (2002) E. Petkevičiūtė išskyrė tris pagrindinius profesinio orientavimo tikslus:

3. Pažinti savo ūkį, jam reikalingas specialybes, reikalavimus dirbančiam žmogui;
3. Nustatyti konsultuojamojo gebėjimus, polinkius ar kitas savybes;
3. Žinant specialybių reikalavimus ir konsultuojamojo psichologines savybes, nustatyti, kuriai daro sričiai jis yra tinkamiausias.

E. Petkevičiūtė savo darbuose pažymi tai, kad mokinių profesinis orientavimas turi vadovautis dviem principais: žmogaus psichikos ir fizinėmis galimybėmis bei šalies ūkio poreikiais.

Taigi, apibendrinant galima pasakyti, jog tarpukario Lietuvoje buvo plačiai domimasi profesijos pasirinkimo, profesinės atrankos, profesinio orientavimo klausimais. Visi tyrimai,

kuriuos vykdė Lietuvos psichotechnikos ir profesinės orientacijos draugija tapo mokslinio racionalaus profesijos pasirinkimo problemų tyrimų ir praktinės veiklos, profesinės atrankos, profesinio informavimo ir konsultavimo, profesinio ugdymo srityse, pagrindu.

1.1.2 Profesijos pasirinkimo ir profesinio orientavimo tyrimai Lietuvoje sovietiniu laikotarpiu

Lietuvą prijungus prie TSRS, psichotechnikos tyrimai mūsų šalyje, pasak M. Barkauskaitės, (2007) nutrūko. Tuometinė TSRS valdžia išleido nutarimą „Apie pedagoginius iškraipymus liaudies švietimo komisariatų sistemoje“. Remiantis šiuo nutarimu Lietuvoje buvo uždrausta psichotechnika. Nutrūko profesinės atrankos bei profesinio orientavimo tyrimai.

L. Jovaišos (1981) teigimu, palankios sąlygos darbiniam mokymui ir profesinio orientavimo plėtotei Tarybų Lietuvoje susidarė po TSKP XX suvažiavimo. Pirmosios publikacijos, kuriose vėl keliami profesinio orientavimo klausimai pasirodė apie 1957 – 1958 m.

1961 metais B. Bitinas, išleido knygelę „Kaip padėti vaikams išsirinkti profesiją“. Pasak M. Barkauskaitės (2007), B. Bitinas savo knygoje rekomendavo atsižvelgti į vaiko gabumus (jų nederą tapatinti su mokslo žiniomis ir darbštumu). Fizinę sveikatą, polinkius ir interesus, kitas psichines savybes, taip pat sėkmingai vykdyti fizinį ir psichinį jaunuolių tyrimą, individualų konsultavimą, sprendžiant profesijos pasirinkimo klausimus, teikti pagalbą pasirenkant profesiją.

Tuometiniame Mokyklų mokslinių tyrimų institute dirbantys darbuotojai pradėjo domėtis profesinio orientavimo problema. Šiame institute įgyvendinti pirmieji pedagoginio profesinio orientavimo projektai, kurių įgyvendinimu rūpinosi Švietimo ministerija. Įgyvendinant šiuos projektus, didelis dėmesys buvo skiriamas pedagogų paruošimui tinkamai organizuoti ugdomąjį procesą, į jį įtraukiant profesinį orientavimą. Dėl šios priežasties mokykloje dirbantys pedagogai buvo siunčiami į įvairius mokomuosius kursus, kurių tikslas ir buvo parengti pedagogus profesinės orientacijos ugdymui mokykloje.

Septintajame dešimtmetyje buvo įsteigta tarpžinybinė profesinio orientavimo sistema. 1967 m. Lietuvoje įsteigti pirmieji keturi profesinio orientavimo kabinetai. Ilgainiui tokie kabinetai išplito Lietuvos vidurinėse, spec. vidurinėse bei aukštosiose mokyklose.

Pirmasis profesinio orientavimo sistemą vidurinėje mokykloje teoriškai pagrindė L. Jovaiša (1964). Pirmą kartą šalies bendrojo lavinimo mokyklos istorijoje profesinis orientavimas buvo pradėtas integruoti į ugdymo procesą. Apibūdindamas profesinį orientavimą L. Jovaiša (1970) jį įvardina kaip – specialiai organizuotą auklėjamojo darbo sistemą, skirtą ugdyti mokinių profesiniam kryptingumui, sugebėjimui sąmoningai rinktis profesiją ir padėti mokiniams apsispręsti rinkimosi momentais.

Pagrindinis asmuo profesinio orientavimo procese tapo mokytojas, ypač auklėtojas, supažindinantis mokinį su darbo pasauliu – profesijomis, profesinio rengimo įstaigomis, organizuojantis jų darbinę veiklą, patariantis, konsultuojantis. (Mokinių profesinis informavimas, konsultavimas ir orientavimas mokyklose, 2006, p. 9).

Didelį indėlį savo darbais, tobulinant profesinio orientavimo sistemą padarė kitas Lietuvos mokslininkas - S. Kregždė. Jis savo darbuose didžiausią dėmesį skyrė profesijos pasirinkimo procesų tyrimams, bei praktinių profesinio orientavimo centrų ir konsultacinių punktų organizavimui.

S. Kregždė, kalbėdamas apie pagrindinį profesinio orientavimo tikslą teigė, jog svarbiausia: „orientuojantis į liaudies ūkio poreikius kadrams, atsižvelgiant į jaunuolių sveikatą, sugebėjimų prielaidas, suformuoti jų interesus ir polinkius atlikti tokią konkrečią profesinę veiklą, kuri būtina harmoningam mūsų šalies liaudies ūkio kultūros vystimuisi“ (S. Kregždė, 1988, p., 3). Tenka pastebėti, jog S. Kregždė, nusakydamas profesinio orientavimo tikslus, didžiausią dėmesį skyrė liaudies ūkio poreikiams. Asmens vertybinėms orientacijoms neskiriamas ypatingas dėmesys. Minima tik jaunuolių sveikata, bei sugebėjimų prielaidos renkantis profesiją.

H. Galkytės atlikti tyrimai taip pat turi didelės reikšmės sprendžiant profesinio pasirengimo ir pasirinkimo klausimus. Mokslininkės atliktų tyrimų rezultatai parodė, jog didžiosios dalies apklaustųjų savianalizės, profesinio kryptingumo ir profesijos pasirinkimo klausimais lygis yra labai žemas. H. Galkytė akcentuoja, jog „reikėtų mokyti moksleivius objektyviai vertinti savo savybes, individualias galimybes ir galimas ateities perspektyvas, atskleisti moksleiviams savęs pažinimo ir vertinimo būtinybės kriterijus, atsižvelgiant į pasirenkamos profesijos ypatybes“. (H. Galkytė, 1977., p. 20).

H. Galkytės (1977) nuomone, Lietuvos profesinio orientavimo teorijoje ir praktikoje per mažai dėmesio skirta objektyviai moksleivių savianalizei, per mažai pateikiama jų savarankiška darba ir sprendimų apmąstymą skatinančių užduočių.

Apibendrinant įvairių, sovietiniu laikotarpiu Lietuvoje dirbusių mokslininkų darbus bei gyvavusių institucijų vykdomą veiklą, galima teigti, jog būtent šiuo laikotarpiu buvo nuveikta išties nemažai: parengti pirmieji pedagoginio ir profesinio orientavimo projektai. Didelis dėmesys skiriamas profesinio orientavimo plėtotei reikalams. Pirmą kartą šalies bendrojo lavinimo mokyklos istorijoje profesinis orientavimas pradėtas integruoti į ugdomąjį procesą.

Aštuntajame dešimtmetyje Lietuvoje profesinio orientavimo klausimai buvo analizuojami dar aktyviau. Tačiau, pasak Beresnevičienės (1990), nors Respublikoje moksliniai tyrimai labai suaktyvėjo, praktiškai profesinis orientavimas nelengvai skynėsi kelią. Tam lemiamą įtaką turėjo

įvairių žinybų, ypač Lietuvos TSR Ministrų Tarybos, nutarimai, VPTM mokyklų komplektavimo planų didinimas.

1.1.3 Profesijos pasirinkimo ir profesinio orientavimo tyrimai nepriklausomybę atgavusioje Lietuvoje

Lietuvai atgavus nepriklausomybę ir pradėjus mokyklų reformą, profesinis informavimas ir konsultavimas, pasak S. Jankevičiaus (2001), buvo nepagrįstai išguitas iš ugdymo proceso. Daugelyje mokyklų jokio profesinio orientavimo nebuvo. Didžiuosiuose šalies miestuose besikuriantys profesinio orientavimo centrai (PIC) ar panašios įstaigos geriausiu atveju galėjo padėti moksleiviams gauti atsakymą tik į pavienius klausimus. Tuometinėse Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos bendrosiose programose ir išsilavinimo standartuose buvo akcentuojama, jog vaikai ir jaunuoliai jau mokykloje privalo įgyti išsamių žinių apie darbo ir profesijų pasaulį, jog jiems turi būti suteikiama galimybė gauti profesijai reikalingų darbo įgūdžių. Tačiau realiai, nepriklausomybę atgavusios Lietuvos, bendrojo lavinimo mokyklose tai nebuvo vykdoma.

S. Jankevičiaus (2001) teigimu, gyvenimas, palyginti, koks buvo tarybiniu laikotarpiu, iš esmės pasikeitė. Darbo rinka pasidarė nepalyginti sudėtingesnė, komplikuočiau, dažnai sunkiai prognozuojama, atsirado ir didėjo nedarbas.

Tačiau, nepaisant tuometinės situacijos Lietuvoje, nuo 1990 m., kaip teigia K. Jurevičiūtė (2007), tiek teoriniu, tiek praktiniu profesinio orientavimo požiūriu nuveikta nemažai. Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnyboje sukauptas praktinis ir teorinis profesinio konsultavimo patyrimas, įsteigtas ir atnaujintas Karjeros informavimo centras, aktyviai profesionalizacijos procesus tiria Kaune veikiantis Profesinio rengimo centras. Moksleiviams, besirenkantiems studijų profilį, profesinio konsultavimo paslaugas teikia Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnybos specialistai, taikant specialias metodikas atliekama profesinio apsisprendimo diagnostika.

Šalyje dirbo ir tebedirba gausybė mokslininkų, kurie savo darbuose ir toliau gvildena profesijos pasirinkimo, profesinio informavimo ir konsultavimo klausimus.

Prof. D. Beresnevičienė savo darbuose didelį dėmesį skiria diferencijuotam profesiniam orientavimui. 1990 metais buvo išleistos metodinės rekomendacijos „Diferencijuotas profesinis orientavimas mokykloje“, jose autorė pateikė pagrindinius diferencijuoto profesinio orientavimo teorinius teiginius. Aprašė diferencijuoto profesinio orientavimo metodiką. Pasak D. Beresnevičienės (1990), diferencijuotas profesinis orientavimas yra pedagoginė ir psichologinė konsultacinė pagalba mokiniams, kuri jiems padeda lengviau orientuotis profesijų pasaulyje, taip pat padeda objektyviau įvertinti savo pašaukimą, išbandyti savo psichines ir fizines išgales problemiška reikšmingoje veikloje, atitinkančioje interesus ir gebėjimus.

Svarbų indėlį savo darbais, tobulinant mokinių profesinį orientavimą, davė B. Jatautaitės (1991), atlikti vyresniųjų klasių mokinių tyrimai. Gauti tyrimų rezultatai parodė, jog jaunimas rinkdamasis profesiją, orientuojasi ne į savo individualias psichines savybes, bet daugiau į socialiai reikšmingas vertybes. Aptardama atliktų tyrimų rezultatus mokslininkė priėjo išvados, jog mokiniai nenusimano apie psichologinius reikalavimus jų pasirinktai profesijai, didelė dalis moksleivių nesugebėjo savęs įvertinti arba teigia, jog savęs nepažįsta. Jatautaitės (1991) teigimu, mokiniams pakankamai sunku savarankiškai rinktis profesiją dėl psichologinių žinių trūkumo. Atsižvelgiant į šiuos sunkumus, mokslininkė siūlo mokyklose vykdomą profesinį informavimą ir konsultavimą organizuoti atsižvelgiant į mokinių asmenybės individualias savybes, amžiaus ypatumus. Pasak B. Jatautaitės (1991) būtina mokiniams išmokyti analizuoti savo asmenybės bruožus, individualius ypatumus; keisti save pagal saviauklos idealus; perimti asmenybei ir visuomenei svarbias vertybes; prieš apsisprendžiant, išsiaiškinti svarbiausius profesijos psichologinius ir kitus reikalavimus; adekvačiai būsimam darbui vertinti savo mokslines žinias, mokėjimus, sugebėjimus, sveikatą; protingai žiūrėti į profesijų prestižą ir patrauklumą.

Profesijos pasirinkimo klausimai plačiai nagrinėjami R. Petrauskaitės (1996) darbuose. Autorė gilinaisi į pagrindines profesijos pasirinkimo racionalumo bei šio pasirinkimo optimizavimo problemas, jų sprendimo būdus užsienio šalyse ir Lietuvoje. Savo darbuose R. Petrauskaitė (1996) akcentuoja, jog pirmas žingsnis į tinkamą profesijos pasirinkimą yra geras savęs pažinimas. Antrasis žingsnis sėkmingo ir racionalaus profesijos pasirinkimo link, pasak autorės yra: „informuotumas apie pasirenkamos profesijos darbo turinį, aplinką, atlyginimą, būtiniausias psichofiziologines savybes, įgalinančias aktyviai dirbti. Todėl profesinis informavimas turėtų būti įtrauktas į mokomųjų dalykų programas, tai skatintų mokinių motyvaciją rinkti ir kaupti informaciją apie dominančias profesijas. (Petrauskaitė, 1996, p. 75).

Dar sovietinėje Lietuvoje dirbęs mokslininkas L. Jovaiša (1999) ir toliau tęsia savo darbą nepriklausomybę atgavusioje Lietuvoje. Savo vėlesniuose darbuose, kaip teigia A. Sokolova, V. Stanišauskienė (2007) jis daugiau dėmesio skyria vienam iš profesinio orientavimo sistemos elementų – profesiniam konsultavimui, jo psichologijai. Nurodo profesinio konsultavimo ir švietimo bei darbo pasaulio sąsajas, akcentavo, jog šis procesas turi vykti visą gyvenimą, būti skirtas asmenims, besirenkantiems profesiją, besimokantiems profesinio rengimo institucijose ir dirbantiems.

K. Pukelio darbuose (2003), gilinamasi į profesinio konsultavimo svarbą karjeros projektavimo sistemoje. Profesinis informavimas įvardijamas kaip, sudėtinė profesinio konsultavimo dalis. Akcentuojama, jog karjeros projektavimo jaunimui tikslas yra padėti priimti racionalų profesinį sprendimą, atsižvelgiant į moksleivių prigimties ypatumus bei darbo rinkos

poreikius tam tikru laiku. Taip pat akcentuojama gabumų tyrimo, kuris susijęs su optimalaus tinkamumo profesijai organizavimu, svarba.

R. Kučinskienė (2003), savo darbuose analizuoja ugdymo karjerai metodologiją. Akcentuoja, jog profesijos pasirinkimas labai priklauso nuo asmenybės struktūroje išskiriamų svarbiausių charakteristikų – gebėjimų ir vertybių. Pabrėžia tokių asmenybės savybių kaip: savigarba, pasitikėjimas savimi, iniciatyvumas, adekvatus santykis tarp mokymosi ir darbo pasaulio, savo karjeros galimybių supratimas, tolesnio mokymosi ir įsidarbinimo planavimas, lavinimo būtinybę.

Ugdymo karjerai fenomenas taip pat plačiai nagrinėjamas V. Stanišauskienės (2000, 2004, 2006) darbuose. Savo darbuose V. Stanišauskienė akcentuoja karjeros kompetencijos būtinybę šiuolaikiniam žmogui, siekiančiam aktyviai veikti nuolat kintančioje darbo rinkoje. Pabrėžia aktyvaus mokymosi svarbą žmogaus gyvenime. Autorė teigia, kad jau mokykloje būtina mokinius ugdyti karjerai. Pasak V. Stanišauskienės (2006), bendrojo lavinimo mokykloje dirbantiems pedagogams tenka sudėtingas moksleivių ugdymo karjerai uždavinys, nes būtent šiame lavinimosi etape įgyjami gebėjimai, lemiantys individo ateitį. Klasės vadovas bei socialinis pedagogas šiuo požiūriu yra pagrindinis moksleivio patarėjas, geriausias pagalbininkas.

Praktiškai įgyvendinant švietimo reformą bei profesinio orientavimo strategiją, kaip teigia V. Indrašienė, L. Grinytė (2007), tapo akivaizdus šios situacijos tyrimų poreikis. Nemažai šios srities tyrimų atliko Vilniaus universiteto, Vilniaus pedagoginio bei Vytauto Didžiojo universitetų mokslininkai.

2003 metais, Vilniaus universiteto mokslininkai (A. Dobryninas, A. Poviliūnas, D. Tureikytė, L. Žilinskienė) atliko tyrimą – „Visuomenės informuotumas apie švietimą ir švietimo vertinimas“. Tyrimo rezultatai parodė, jog daugumai apklaustųjų trūksta informacijos apie profesinį orientavimą bei priėmimo į įvairius mokymosi lygmenis tvarką.

Tais pačiais metais K. Pukelis, D. Garnienė (2003), atliko tyrimą „Moksleivių ugdymas karjerai: padėties analizė ir perspektyvos bendrojo lavinimo mokykloje“. Atlikus tyrimą paaiškėjo, jog mokinių profesinis konsultavimas bendrojo lavinimo mokyklose pradedamas pavėluotai, mokyklose vyksta mažai profesinio konsultavimo renginių, akcentuojamas šios srities specialistų trūkumas.

Vytauto Didžiojo universiteto mokslininkų iniciatyva (J. Reingardienė ir A. Zdanalevičius) 2003 metais buvo atliktas tyrimas „Moksleivių vertybinės orientacijos ir pasirengimas karjerai“. Tyrimo rezultatai, leido daryti išvadą, kad daugiau nei pusės (59 proc.) respondentų neapsisprendimas dėl jų tolesnės profesijos galimai nulemtas prielaidos, kad profesinis mokinių

orientavimas ir rengimas karjerai vidurinėse mokyklose ir gimnazijose nėra pakankamai veiksmingas“. (V. Indrašienė, L. Grinytė, 2007).

2004 metais LR Švietimo ir mokslo ministerijos užsakymu pagal 2004-07-08 skelbtą konkursą (Nr. SR-13-07-9), buvo atliktas tyrimas „14 – 19 metų paauglių, linkusių į praktinę veiklą, mokymosi krypties pasirinkimo galimybės“. Šio tyrimo rezultatai parodė, jog profesinis informavimas pagrindinėse ir vidurinėse mokyklose yra nepakankamas, nes mokiniai apie paklausias profesijas dažniausiai sužino patys arba iš draugų ar pažįstamų, o mažiausiai juos apie profesinio darbo perspektyvas informuoja mokyklos vadovai bei dirbantys pedagogai.

2006 metais Švietimo ir mokslo ministerijos užsakymu buvo atliktas tyrimas „Mokinių profesinis informavimas, konsultavimas ir orientavimas mokykloje“. Tyrimo rezultatai atskleidė šias tendencijas: „mokykloje vykdomas profesinis orientavimas yra nepakankamas, nors profesinio orientavimo paslaugų mokykloje reikšmingumas teoriškai yra aktualizuojamas. Mažai dėmesio skiriama įvairioms profesinio orientavimo paslaugų formoms bei raiškai.“ (Mokinių profesinis informavimas, konsultavimas ir orientavimas mokykloje, 2006, p. 100).

Apibendrinant šį laikotarpį galima drąsiai teigti, jog šiandieniniai Lietuvos mokslininkai tęsia profesijos pasirinkimo, profesinio pašaukimo problematikos tyrimus, plėtodami šiuolaikinę profesinės karjeros projektavimo teoriją. Per pastaruosius keletą metų, tiriant mokinių mokymosi pasirinkimo galimybes, analizuojant profesinio pasirinkimo procesą ir jam įtaką darančius veiksnius, ypač aktualizuojamas profesinio orientavimo paslaugų mokykloje reikšmingumas. Tačiau tyrimai rodo, jog mokyklose vykdomas profesinis orientavimas yra nepakankamas.

1.2 Profesinio informavimo ir konsultavimo juridinis reglamentavimas

Siekiant aptarti profesinį informavimą ir konsultavimą reglamentuojančius dokumentus mūsų šalyje, reikia pažymėti tai, jog Lietuvai įstojus į Europos šalių bendriją didelę įtaką profesinio orientavimo paslaugoms daro kitose ES šalyse vyraujančios šios srities tendencijos. Mokinių profesinis informavimas ir konsultavimas, kaip sudedamieji profesinio orientavimo komponentai, ES kontekste laikomi vienais iš svarbiausių veiksnių, skatinančių mokymąsi visą gyvenimą, užimtumą, darbo jėgos prisitaikymą prie rinkos sąlygų, verslumą bei lygias galybes (Mokymosi visą gyvenimą memorandumas, 2000; Europos užimtumo gairės, 2005).

Lietuvoje, atsižvelgiant į kitų ES šalių patirtį, yra parengta nemažai teisės aktų, pasirašyta politinių dokumentų, turinčių įtakos profesinio orientavimo plėtrai.

1996 m. LR Seime buvo patvirtinta Tarptautinės darbo organizacijos konvencija Nr. 142 „Dėl profesinio orientavimo ir profesinio rengimo ugdant žmogaus išgales“ (Žin. 1996, Nr. 30 – 738). Šioje konvencijoje profesinis orientavimas glaudžiai siejamas su užimtumo politika.

1998 metais LR Vyriausybė išleido nutarimą „Dėl jaunimo profesinio orientavimo ir integravimo į darbo rinką“ (Žin., 1998, Nr. 5-86). Nutarime nusakomos priemonės, kurių privaloma imtis, siekiant kuo efektyvesnės jaunimo profesinio orientavimo sklaidos bei integravimo į darbo rinką efektyvumo. Taip pat nusakomi terminai, per kuriuos turi būti įgyvendinti užsibrėžti tikslai, bei už šių tikslų įgyvendinimą atsakingos institucijos.

Tais pačiais metais Lietuvos Švietimo ir mokslo ministras išleido įstatymą „Dėl profesinio orientavimo tvarkos“. Pagrindinis šio dokumento tikslas yra: „reglamentuoti bendrojo lavinimo mokyklų moksleivių ir besimokančio jaunimo, nepasirengusių darbo rinkai suaugusių asmenų ir jaunimo profesinį orientavimą.“ (Žin. 1998, Nr.39 - 1046).

Šiame įstatyme aiškiai išdėstyta, kad pagrindinis profesinio orientavimo tikslas yra: „bendradarbiaujant su bendrojo lavinimo, profesinio mokymo, aukštesniosiomis ir aukštosiomis mokyklomis, darbdaviais ir jiems atstovaujančiomis organizacijomis, teritorinėmis darbo biržomis, dalyvaujant moksleivių tėvams ir pedagogams, organizuoti profesinį informavimą ir konsultavimą, parengti orientuojamą asmenį racionaliam profesijos pasirinkimui, išvengiant atsitiktinių sprendimų, ir aktyviai profesinės karjeros paieškai.“ (Žin. 1998, Nr. 39 -1046).

2003 metų lapkričio 19 d. LR Švietimo ir mokslo ministras kartu su Socialinės apsaugos ir darbo ministru išleido įstatymą „Dėl profesinio orientavimo strategijos ir jos veiksmų įgyvendinimo plano tvirtinimo“ (Žin., 2004, Nr. 56-1955). Pagrindinis šio dokumento tikslas yra – „sukurti aplinką profesinio orientavimo sistemai bei paslaugų plėtotei Lietuvoje atsižvelgiant į šalies ekonominės bei socialinės raidos perspektyvas ir individualius kiekvieno visuomenės nario poreikius.“ (Žin., 2004, Nr. 56-1955). Profesinio orientavimo strategijoje akcentuojama, jog profesinis orientavimas glaudžiai siejasi su darbo rinka. Veiksmingai ir kokybiškai teikiamos profesinio orientavimo paslaugos garantuoja, jog asmuo, gavęs kokybišką pagalbą renkantis profesiją bus perspektyvus darbo rinkoje.

2003 metais išleistoje „Švietimo įstatymo“ redakcijoje (Žin., 1991, Nr. 23-593; 1998, Nr. 67-1940; 2000, Nr. 40-1116, Nr. 92-2878, 2879, Nr. 102-3214) 26 straipsnyje, kaip viena informavimo apie švietimą sudedamųjų dalių, išskiriamos profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugos, kurios, kaip teigiama dokumente apima: „– informaciją apie mokymosi galimybes pagal profesinio mokymo, aukštesniųjų ir aukštojo mokslo studijų programas, mokymosi galimybes Lietuvoje ir kitų šalių mokyklose, įsidarbinimo galimybes Lietuvos darbo rinkoje ir konsultavimas. Šios paslaugos teikiamos mokyklose, informavimo centruose, konsultavimo tarnybose, darbo biržose pagal švietimo ir mokslo bei socialinės apsaugos ir darbo ministrų nustatytus reikalavimus.“ (Žin., 1991, Nr. 23-593; 1998, Nr. 67-1940; 2000, Nr. 40-1116, Nr. 92-2878, 2879, Nr. 102-3214).

2004 m. kovo 23 d. LR Švietimo ir mokslo ministras kartu su Socialinės apsaugos ir darbo ministru išleido įsakymą „Profesinio orientavimo strategijos įgyvendinimo veiksmų planas“ (Nr. ISAK – 415/A1 – 71). Įgyvendinant profesinio orientavimo strategiją, įgyvendinimo plane išskirtos šios prioritetinės sritys:

- Sukurti profesinio orientavimo teisinę bazę;
- Tobulinti profesinio orientavimo metodiką;
- Plėtoti profesinio orientavimo personalo rengimo sistemą;
- Tobulinti profesinio orientavimo planavimo ir koordinavimo sistemą;
- Plėtoti profesinio orientavimo infrastruktūrą;
- Tobulinti profesinio orientavimo finansavimo sistemą;
- Plėtoti profesinio orientavimo veiklos audito sistemą.

2005 metais LR Švietimo ir mokslo ministras kartu su Socialinės apsaugos ir darbo ministru patvirtino įsakymą „Dėl profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų teikimo reikalavimų aprašo patvirtinimo.“ (Žin., 2005, Nr. 60-2132). Tai dokumentas, kuriuo siekiama nusakyti profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų teikimo reikalavimus, už šias paslaugas atsakingas įstaigas bei joms patikėtus uždavinius, jų atliekamas funkcijas. Šiame dokumente taip pat nustatomi bendrojo lavinimo mokyklų mokytojų, klasių auklėtojų, profesijos mokytojų, profesinio informavimo konsultantų, socialinių pedagogų ir mokyklų psichologų, profesinio informavimo paslaugų teikimo reikalavimai.

2006 metais įgyvendinant projektą „Profesinio orientavimo sistemos sukūrimas ir diegimas“ Lietuvoje buvo išleistos „Mokytojų, profesijos mokytojų, dėstytojų bendradarbiavimo su socialiniais partneriais metodinės rekomendacijos“. Šiuo dokumentu apibrėžiami svarbiausi mokytojų, profesijos mokytojų, dėstytojų bendradarbiavimo su socialiniais partneriais tikslai ir uždaviniai, principai ir turinys, metodai ir formos, bendradarbiavimo strategija, partnerių įsipareigojimai, bendradarbiavimo sąlygos ir trikdžiai, socialinės partnerystės plėtra, socialinės partnerystės bendradarbiavimas profesinio informavimo ir konsultavimo sektoriuose efektyvumo vertinimas. (Mokytojų, profesijos mokytojų, dėstytojų bendradarbiavimo su socialiniais partneriais metodinės rekomendacijos 2006, p., 3).

2007 metų gruodžio mėnesį, Švietimo ir mokslo ministrė R. Žakaitienė išleido įsakymą „Dėl nacionalinės profesinio orientavimo švietimo sistemoje programos patvirtinimo“. Šio įsakymo tikslas yra sudaryti kuo palankesnes sąlygas, siekiant įgyvendinti 2007–2013 metų Europos Sąjungos struktūrinės paramos panaudojimo strategiją ir veiksmų programas. „Įgyvendinant šį planą Švietimo ir mokslo ministerijoje rengiama profesinio orientavimo programa, kurios tikslas – sudaryti sąlygas profesinio orientavimo sistemos plėtrai, užtikrinti jos vientisumą ir nuoseklumą pereinant iš bendrojo lavinimo mokyklos į profesines ar aukštąsias

mokyklas, tinkamą profesinio orientavimo paslaugų įvairovę, kokybę ir specialistų rengimą, socialinių partnerių ir kitų suinteresuotų grupių dalyvavimą profesinio orientavimo paslaugų plėtroje.“ (A. Sokolova, V. Stanišauskienė, 2007).

2007 metai LR Švietimo ir mokslo ministro įsakymu (2007 – 03 – 13 Nr. ISAK-362) mūsų šalyje buvo patvirtintas „Profesinio informavimo standartas“, kuris tapo pagrindiniu dokumentu, reglamentuojančiu teikiamas profesinio informavimo paslaugas ir jų turinį, apibrėžiančiu pagrindinius principus bei keliamus kvalifikacinius ir etninius reikalavimus profesinio informavimo konsultantams. Dokumente teigiama, jog pagrindinis profesinio orientavimo tikslas yra – rinkti ir tvarkyti profesinio informavimo tikslinių grupių poreikius atitinkančią informaciją, padaryti ją prieinamą teikti kiekvienam asmeniui ar asmenų grupei, sudarant sąlygas priimti racionalius profesijos rinkimosi ir karjeros projektavimo sprendimus, derinant saviraiškos ir individualius asmenybės tobulėjimo poreikius su darbo rinkos reikalavimais. (2007 – 03 – 13 Nr. ISAK – 362).

Tais pačiais metais Švietimo ir mokslo ministrė R. Žakaitienė patvirtino įsakymą „Dėl bendrojo lavinimo ugdymo turinio formavimo, vertinimo, atnaujinimo ir diegimo strategijos patvirtinimo“ (Žin., 2007, Nr. 63-2440). Dokumente, kaip prioritetinės sritys įvardijamos:

- Ypatingą dėmesį skirti mokinių pažinimui, ugdymo individualizavimui ir diferencijavimui, kad ugdymo turinys būtų tinkamai pritaikomas pagal mokinių poreikius, mokymosi stilius ir galias;
- Didinti mokymosi krypties pasirinkimo galimybes 14–19 metų mokiniams, kad jie turėtų geresnes sąlygas išsiaiškinti savo poreikius ir interesus ir apsispręsti dėl tolesnio mokymosi ir būsimosios profesijos; pasiekti, kad šio amžiaus tarpsnio mokiniai galėtų susipažinti su įvairiomis profesijomis imituotose ir realiose darbo vietose, susitikimuose su profesijų atstovais, panaudojant įvairius informavimo ir konsultavimo šaltinius. (Žin., 2007, Nr. 63-2440).

2008 metų vasario 11 d. Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnybos direktoriaus įsakymu Nr. V(4) – 26 buvo patvirtintas „Profesijos konsultanto profesijos standartas“. Šiuo dokumentu apibrėžiami svarbiausi profesijos konsultantų, dirbančių profesinio orientavimo centruose, darbo biržose, darbo rinkos ir mokymo tarnybose, privačiose agentūrose ir kitose institucijose veiklos paskirtį, tikslus ir uždavinius, etninius reikalavimus bei kitus pagrindinius kvalifikacinius parametrus.

Praėjusiais metais Lietuvos mokinių informavimo ir techninės kūrybos centro direktoriaus įsakymu (2009, Nr. R1-227) buvo patvirtintos „Profesinio informavimo informacijos sklaidos metodinės rekomendacijos“, kurių pagrindinis tikslas yra - užtikrinti, kad mokyklos ir kitos profesinio informavimo, konsultavimo ir ugdymo karjerai paslaugas teikiančios institucijos laiku

gautų ir teiktų objektyvią, patikimą, naujausią informaciją, atitinkančią tikslinių grupių poreikius ir prioritetus.

Apibendrinant galima pasakyti, jog Lietuvoje, Švietimo ir mokslo ministerijos bei Socialinės apsaugos ir darbo ministerijų iniciatyva, yra parengta nemažai teisės aktų, kuriais siekiama reglamentuoti profesinį informavimą ir konsultavimą mūsų šalyje. Didelės įtakos formuojant profesinio orientavimo juridinę bazę turėjo Lietuvos įstojimas į ES, kurioje, kaip vieną iš prioritetinių sričių yra laikomas profesinis orientavimas. Nors mūsų šalyje sukurti teisės aktai ir yra parengti remiantis užsienio šalių patirtimi, jiems vis dar trūksta vientisumo. Dauguma Lietuvoje parengtų, profesinį informavimą ir konsultavimą reglamentuojančių, teisės aktų yra fragmentiško pobūdžio. Jais siekiama apibūdinti tik atskirus sistemos elementus, neatsižvelgiant į nacionalinės profesinio orientavimo teisinės bazės vientisumo būtinybę.

1.3 Profesinis informavimas ir konsultavimas bendrojo lavinimo mokykloje

Pasirengimas profesinei veiklai, kaip teigia L. Žadeikaitė, A. Railienė (2008), yra itin svarbus jauno žmogaus tobulėjimo procesas, kuris reikalauja tam tikrų įgūdžių, gebėjimų bei sąlygų savęs pažinimui, informacijos apie šiuolaikinį darbinių veiklų pasaulį kaupimui bei santykio su juo nustatymui. Labai svarbu, kad jau mokykloje mokiniai būtų rengiami sąmoningam ir gerai apgalvotam profesijos pasirinkimo momentui. Primant profesijos pasirinkimo sprendimus jaunuoliams būtina kvalifikuota ir efektyvi pagalba. Būtent mokykla ir joje teikiamos profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugos turi padėti moksleiviams atskleisti savo gabumus, polinkius bei poreikius pasirenkamai profesijai.

Atsižvelgiant, į profesinį informavimą ir konsultavimą reglamentuojančių dokumentų analizę, galima teigti, jog Lietuvoje bendrojo lavinimo mokyklai skiriamas ypatingas vaidmuo, organizuojant šios srities paslaugas.

Mokykloje moksleiviai turi atrasti savo poreikius ir galimybes atitinkančią veiklą, bei ugdyti savo kūrybines galias. Svarbu išmokyti moksleivius savarankiškai ir kartu su kitais spręsti savo bei visuomenės gyvenimo problemas, padėti įgyti dalykinį ir kultūrinį raštingumą bei žinias ir gebėjimus savarankiškam gyvenimui, parengti tolesnėms studijoms, veiklai.

Svarbų vaidmenį rengiant jaunuolius sėkmingam ateities gyvenimui bei profesijos pasirinkimui atlieka mokyklose dirbantys pedagogai, bei įvairių sričių specialistai, kurių darbą tikslinga aptarti detaliau.

1.3.1 Profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų vykdytojai bendrojo lavinimo mokykloje

Siekiant aptarti asmenis, atsakingus už profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų vykdymą bendrojo lavinimo mokykloje, visų pirma, derėtų išanalizuoti kokia yra šių paslaugų, padedančių jaunuoliams priimti profesinius sprendimus, paskirtis.

Bendrojo lavinimo mokyklose, siekiant supažindinti mokinius su profesine įvairove, pasitelkiamas profesinis informavimas. Profesinis informavimas, kaip teigiama „Profesijos patarėjų mokymo metodinėje medžiagoje“ (2004), – tai žinių apie profesijų turinį ir reikalavimus, profesijos įgijimo, kvalifikacijos kėlimo ir įsidarbinimo galimybes suteikimas. LR Švietimo ir mokslo ministro kartu su Socialinės apsaugos ir darbo ministro 2005 m. išleistame įsakyme (Žin. 2005, Nr. ISAK-739/A1-116) teigiama, jog „profesinis informavimas – tai veikla, apimanti žinių apie švietimo sistemą (priėmimo taisykles ir mokymosi sąlygas, studijų ir mokymo programas, jų turinį, trukmę, formas ir kt.), specialybių ir profesijų turinį, ypatumus ir reikalavimus, kvalifikacijas, kvalifikacijos įgijimo, tobulinimo ir persikvalifikavimo galimybes bei tvarką, darbo rinką (profesijų pasaulį, darbo jėgos paklausą ir pasiūlą bei kt.) ir profesinės karjeros galimybes teikimą.“

Be profesinio informavimo, bendrojo lavinimo mokyklose, taip pat teikiamos profesinio konsultavimo paslaugos. Šios paslaugos, remiantis anksčiau minėtu dokumentu, įvardijamos kaip: „pagalba asmenims renkantis ar keičiant profesiją, atsižvelgiant į jo individualias savybes (interesus, gebėjimus, polinkius), konkrečių profesijų ypatumus bei mokymosi, studijų ir darbo galimybes.“ (Žin. 2005, Nr. ISAK-739/A1-116). „Profesijos patarėjų mokymo metodinėje medžiagoje“ (2004), teigiama, jog profesinis konsultavimas tai – specialiai organizuota veikla, padedanti asmenims išsirinkti profesiją, atsižvelgiant į jų individualias savybes, darbo rinkos bei profesinio mokymo galimybes. Profesinis konsultavimas remiasi darbo rinkos, profesijų tyrimų rezultatais bei profesinės psichologijos metodais.

Europos bendrijų komisijos darbiniam dokumente „XXI a. mokyklos“ (2007), teigiama, jog mokyklos personalo, ypač mokytojų, vaidmuo yra labai svarbus siekiant, kad būtų sėkmingai vykdoma mokyklų veikla. Mokytojai suteikia moksleiviams žinių apie sparčiai kintantį pasaulį, kurių jiems prireiks netolimoje ateityje.

R. Laužacko (2005) darbuose mokytojai įvardijami kaip pagrindiniai visų, su profesijos rinkimusi susijusių, problemų sprendimo vadovai.

L. Leliugienė ir kt. (2009), teigia, jog XXI a. – žinių ir informacinėje visuomenėje mokytojas turi būti ne tik informacijos perteikėjas, organizatorius, auklėtojas, bet ir

ugdymosi/mokymosi procesų vadovas, visos bendruomenės, ypač auklėjamosios klasės pilietiškumo, atsakingumo, socialinio aktyvumo skatintojas.

V.Stanišauskienės (2000) teigimu, bendrojo lavinimo mokyklose dirbantiems pedagogams tenka sudėtingas moksleivių ugdymo karjerai uždavinys. Akcentuojama ugdymo karjerai kompetencijos įgijimo svarba šiuolaikiniam pedagogui, kurią autorė apibrėžia kaip nuostatų, žinių ir gebėjimų, būtinų ugdant moksleivius karjerai, sistemą.

Konkrečius pedagogų profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų teikimo reikalavimus apibūdina 2005 m. LR Švietimo ir mokslo ministro kartu su Socialinės apsaugos ir darbo ministru išleistas įsakymas „Dėl profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų teikimo reikalavimų aprašo patvirtinimo“, kuriame teigiama, jog bendrojo lavinimo mokyklų mokytojai: „

- 1 – 4 klasių mokiniams teikia pažintinę informaciją apie darbą ir profesijų pasaulį;
- 5 – 8 klasių mokiniams teikia pažintinę informaciją apie darbo rinką, profesijas, specialybes, mokymosi profilius, tolesnio mokymosi galimybes. Supažindina su profesinio informavimo šaltiniais, pataria, kur rasti profesinio informavimo ir konsultavimo institucijas;
- 9 – 12 klasių mokiniams teikia pažintinę informaciją apie darbo rinką, profesijas, specialybes ir mokymosi profilius, mokymo ir studijų sistemą, priėmimo sąlygas, ir kt. supažindina su profesinio informavimo šaltiniais, pataria kur rasti profesinio informavimo ir konsultavimo institucijas.“ (Žin., 2005, Nr. 60-2132).

Taigi, bendrojo lavinimo mokyklose dirbantys pedagogai, remiantis šiuo įsakymu, privalo mokiniams teikti profesinio informavimo paslaugas.

S. Jankevičiaus (2003) teigimu, praėjusio amžiaus paskutiniais dešimtmečiais mūsų šalyje susiformavusioje bendrojo lavinimo mokyklos profesinio orientavimo sistemoje svarbiausią vaidmenį atlieka klasės auklėtojas.

V. Indrašienės, L. Grinytės (2007) teigimu, pagrindinis asmuo bendrojo lavinimo mokyklose organizuojant mokinių profesinį informavimą ir konsultavimą yra mokytojas, ypač klasės auklėtojas, supažindinantis mokinį su darbo pasauliu, - profesijomis, profesinio rengimo įstaigomis, organizuojantis jų darbinę veiklą, patariantis ir konsultuojantis.

L. Sviklienė (2009), kalbėdama apie klasės auklėtojo vaidmenį ugdymo karjerai procese, teigia, jog klasės auklėtojo misija yra ugdyti klasės bendruomenę; lavinti mokinių asmenines ir socialines kompetencijas; vadovauti klasės bendruomenei; atstovauti klasės auklėtinių interesus; ieškoti galimybių realizuoti moksleivių poreikius. Klasės auklėtojas, kaip teigia L. Sviklienė, taip pat privalo padėti mokiniui pasirinkti mokymosi kryptį, atitinkančią jo polinkius, poreikius ir sugebėjimus.

L. Jovaiša, kalbėdamas apie auklėjamąjį procesą teigia, jog „auklėjimo procese reikia ne tik perteikti mokslo, technikos, meno pagrindų žinias, formuoti, mokėjimus ir įgūdžius, bet ir pažintinius, profesinius interesus, darbo, profesijos vertybes, stengtis, kad jos taptų vertybinėmis orientacijomis, t.y. nukreiptų mokinius veikti pagal vertybes“ (L. Jovaiša 1995, p. 174).

V. Stanišauskienė (2000), kalbėdama apie šiuolaikinės karjeros kompetencijos įgijimo svarbą žmogui akcentuoja, jog klasės vadovai yra pagrindiniai moksleivių patarėjai, geriausi pagalbininkai.

Apibendrinant įvairių autorių pateiktus klasės auklėtojo veiklos aprašymus, galima daryti išvadą, jog klasės auklėtojui, kaip ir dalykų mokytojams tenka ypatingas vaidmuo, organizuojant mokinių profesinį informavimą ir konsultavimą.

G. Kvieskienės (2005) teigimu, socialiniai pedagogai, dirbantys bendrojo lavinimo mokyklose, atsako už psichinių ir fizinių, asmeninių ir kolektyvinių mokinių ypatybių ir jų raidos sąlygų analizę, pagalbą, stiprinant mokinių psichinę ir fizinę sveikatą, teikimą, mokinių socialinių įgūdžių ugdymą, pagalbą pozityviai mokinio asmenybės bei intelektinei raidai teikimą. 2005 m. LR švietimo ir mokslo ministro kartu su socialinės apsaugos ir darbo ministru išleistame įsakyme „Dėl profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų teikimo reikalavimų aprašo patvirtinimo“ akcentuojama, jog bendrojo lavinimo mokyklose dirbantys socialiniai pedagogai ir mokyklos psichologai privalo:“

- 5-8 klasių mokinius supažindinti su profesinės karjeros planavimu, vykdyti profesinės karjeros planavimo gebėjimų ugdymo programas;
- 9-12 klasių mokinius konsultuoti profesinės karjeros planavimo klausimais, vykdyti profesinės karjeros planavimo gebėjimų ugdymo programas.“ (Žin., 2005, Nr. 60-2132).

Remiantis šiuo dokumentu, kaip pastebi Žadeikaitė, Railienė (2008), socialiniams pedagogams, atsižvelgiant į jų veiklos pobūdį ir sritis ugdymo institucijose, priskiriama šviečiamoji (supažindinti tikslines grupes su karjeros planavimu bei karjeros planavimo gebėjimų ugdymu), ugdomoji (karjeros planavimo gebėjimų ugdymo programų sudarymas ir valdymas) ir konsultacinė (pataria, konsultuoja profesinės karjeros planavimo klausimais: profesijos pasirinkimo, kvalifikacijos tobulinimo, tolesnio mokymosi, įsidarbinimo, profesinės karjeros galimybių klausimais) funkcijos.

Konkrečius, bendrojo lavinimo mokyklose dirbančių, psichologų pagalbą mokiniui teikimo reikalavimus apibūdina 1999 metais LR Švietimo ir mokslo ministro išleistas įsakymas (Nr. 629) „Mokyklos psichologo pareiginė instrukcija“, kurioje teigiama, jog atsižvelgęs į įstaigos bendruomenės poreikius, mokyklos psichologas numato darbo kryptis mokslo metams. Dokumente rekomenduojamos šios praktinio darbo kryptis:

- 10-toje klasėje – tolesnio mokymosi ir pasirinkimo problemų sprendimas;
- 12 – toje klasėje – tolesnio mokymosi pasirinkimo ir savarankiškumo problemų sprendimas.

Taigi remiantis šiais dokumentais, mokykloje dirbantiems socialiniams darbuotojams bei mokyklos psichologams taip pat priskiriamas mokinių profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų organizavimas.

Mokyklos biblioteka, būdama sudėtinė mokyklos dalis, šiandiena išgyvena sudėtingus pokyčius, teigiama „Bendrojo lavinimo mokyklų aprūpinimo vadovėliais, mokymo priemonėmis ir ugdymo procesui reikalinga literatūra mokymo/ mokymosi poreikiams tenkinti“ tyrimo potemėje (2008). Mokyklos biblioteka, kuri anksčiau buvo tik pagalbinė ir ugdymo proceso padėjėja, šiandien tampa informacinės kultūros formuotoja, lygiavertė pedagoginio proceso partnerė. Taigi galime teigti, jog šiuolaikinės mokyklos bibliotekos neatsisako savo ankstesniųjų funkcijų, bet tuo pačiu prisiima ir naujas funkcijas, inspiruotas technologijų ir informacijos gausos bei netradicinių mokymo būdų. „Bendrieji nuostatai Bendrojo lavinimo mokyklų bibliotekoms“ yra reglamentuoti LR Švietimo ir mokslo ministerijos (1998 01 27 Įsakymu Nr. 173) bei Kultūros ministro įsakymu (1998 01 27 Įsakymu Nr. 57). Remiantis šiuo įsakymu, mokykloje dirbantis bibliotekininkas privalo:

- Organizuoti moksleivių ir pedagogų bibliotekinių-informacinių aptarnavimą, sudarydamas galimybes skaitytojams gauti reikiamus spaudinius, prireikus pasinaudoti regiono ir Lietuvos bibliotekų paslaugomis (užsakyti kopijas tarpbibliotekinio abonemento būdu ir pan.);
- Skaitytojams sudaryti galimybę naudotis informacine paieškų sistema;
- Duoti atsakymą į vienkartinę bibliografinę užklausa, panaudojus mokyklos bibliotekos ar kitų bibliotekų informacines paieškų sistemas;
- Suteikti informaciją apie Lietuvos bibliotekų sistemą, bibliotekų tinklus, komplektavimo profilį, fondus ir teikiamas paslaugas;
- Palaikyti ryšius su savivaldybių ir valstybinėmis bibliotekomis.

Taigi, galima teigti, jog mokyklos bibliotekose dirbantiems bibliotekininkams tenka svarbus patarėjo bei pagalbos, ieškant reikiamos informacijos, teikėjo vaidmuo.

Šiandiena daugumoje bendrojo lavinimo mokyklų veikia profesinio informavimo taškai (toliau PIT), kurie turi laisvą prieigą prie interneto, priėjimą prie šalies švietimo ir darbo rinkos duomenų bazių. Juose kaupiama informacija apie šalies profesinėse ir aukštosiose mokyklose (kolegijose ir universitetuose) įgyjamas kvalifikacijas, mokymo ir studijų programas, mokymo ir studijų trukmę, konkursus, stojimo sąlygas, priėmimo taisykles ir pan. PIT dirba profesijos patarėjai, kurie teikia tikslią informaciją apie švietimo institucijas, jose vykdomas mokymo ar

studijų programos, profesijas bei kvalifikacijas, jų įgijimo būdus, darbo rinkos būklę taip pat įsidarbinimo ir profesinės karjeros galimybes.

Taigi, apibendrinant galima teigti, jog bendrojo lavinimo mokyklos mokinių profesinio informavimo ir konsultavimo vykdymas priskiriamas: mokyklos pedagogams, klasių auklėtojams taip pat mokykloje dirbantiems specialistams (socialiniams pedagogams, psichologams, profesijos patarėjams), bibliotekininkams.

1.3.2 Profesiniam informavimui skirtos veiklos formos ir metodai

Tinkamai ir laiku teikiamos profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugos padeda moksleiviams atskleisti savo polinkius, poreikius bei gabumus pasirenkamai profesijai.

Pagalbos pasirenkant profesiją, efektyvumas didžiąja dalimi priklauso nuo to, kokie informavimo metodai ir formos yra naudojami. Profesinio informavimo formų taikymo efektyvumas priklauso nuo to, ko siekiama pasitelkiant vieną ar kitą formą. Efektyviausios yra tos veiklos formos, kurių naudojimas sudaro prielaidas mokiniams aktyviai suvokti, praktiškai pažinti ir emociškai patirti pateikiamus dalykus apie profesijas, profesijos atstovų darbą ar jų karjeros galimybes.

„Profesinio informavimo B metodikoje“ (2008) išskiriami tokie profesinio informavimo metodai:

- Stebėjimas
- Praktinė veikla;
- Vaizdinių priemonių demonstravimas;
- Verbaliniai (žodiniai metodai);
- IKT (informacinės kompiuterinės technologijos) ir kt.

Profesinio informavimo formomis mokiniai supažindinami su profesijomis, skirtingomis žmogaus savybėmis, būtinomis dalyvaujant tam tikroje veikloje. „Profesinio informavimo metodikoje profesijos patarėjams“ (2008) išskiriamos šios profesinio informavimo formos:

- Profesinis informavimas pamokų metu. Įvairių pamokų metu, pedagogai pateikdami mokslo pagrindų žinias, mokėjimus ir įgūdžius, mokinius supažindina su profesijomis, giminingomis, pedagogo dėstomam dalykui. Organizuodami ugdomąjį procesą, dalykų mokytojai turi palankias sąlygas pažinti atskirų mokinių gabumus bei sugebėjimus dėstomam dalykui. Kasdien dirbdami su mokiniais pedagogai gali pastebėti moksleivių bendruosius gebėjimus, tokius kaip: suvokimas, atmintis, mąstymas, vaizduotė, taip pat turi visas sąlygas pažinti mokinių veiklos būdą: darbštumo lygį, atkaklumą, kantrybę, tikslumą, organizuotumą atliekant įvairias užduotis. Svarbu pažymėti ir tai, kad

mokytojai, siedami teorinį dalyką su praktine veikla, privalo mokiniams atskleisti skirtingų profesijų atstovams keliamus dalykinius ir etninius reikalavimus, profesijų reikšmę visuomenės gyvenime, nurodydami būdus, kaip pažinti atskiras profesijas, kaip jos pasirengti.

- Vizitai į įmones, mokymo įstaigas bei ekskursijos į muziejus. Organizuojant šią veikos formą, moksleiviams suteikiama galimybė aiškiau patirti realias tam tikros mokymo ar veiklos pasaulio situacijos sąlygas. Vizitų metu mokiniai gali geriau susipažinti su realiomis profesijų sąlygomis, išsiaiškinti, kokių savybių reikalauja stebėtų specialistų darbas. Lankydami įvairių profesinių ugdymą teikiančių institucijų organizuojamose „atvirų durų dienose“, moksleiviai gauna pirminę informaciją apie mokymo ir studijų programas, išgirsta atsakymus į jiems rūpimus klausimus.
- Susitikimai su įvairių profesijų atstovais. Tokio pobūdžio susitikimuose mokiniai turi galimybę gauti pirminę informaciją apie profesijas. Svarbiausia, organizuojant šiuos pobūdžio susitikimus rasti tinkamų, vieną ar kitą profesiją reprezentuojančių atstovų, nes priešingu atveju, moksleiviams tokie susitikimai bus ne naudingi, o klaidinantys.
- Profesinis informavimas klasės valandėlių metu. Klasės valandėlių metu auklėtojai gali išsiaiškinti klasės mokinių poreikius profesinio informavimo srityje;
- Speciali literatūra. Įvairių profesijų pažinimas galimas analizuojant specialiąją literatūrą, tokią kaip: grožinės literatūros kūriniai, mokslinė ir techninė literatūra, žurnalai, laikraščiai, informaciniai leidiniai ir kt.
- Stendai. Stenduose dažniausiai pateikiama aktuali ir nuolat atnaujinama informacija. (profesinio informavimo atveju tai galėtų būti informacija apie mokymo ir studijų programas, mokymo įstaigų organizuojamus renginius, tokius kaip: atvirų durų dienos, karjeros mugės ir pan.).
- Parodos. Profesinio informavimo produktų (pristatoma nacionalinių bei tarptautinių profesinio informavimo ir konsultavimo projektų sklaida, eksponuojami leidiniai, elektroninės priemonės ir kt.) pristatymui gali būti pasirenkama ši veiklos forma.
- Profesinis informavimas paskaitų metu. Tai labai praktiška ir greitą informacijos perteikimą garantuojanti veiklos forma. Svarbi paskaitų sąlyga, teikiant profesinį informavimą yra ta, jog pasakojimai apie profesijas turi būti vaizdingi t.y. žinių perteikimui taikomos įvairios vaizdinės priemonės.
- Profesinio informavimo dienos (Karjeros savaitės). Tai kompleksinė veiklos forma, apimanti: įvairių paskaitų dėl tolimesnės ateities klausimą, įvairių asmenybės kryptingumo testų atlikimą, susitikimus su švietimo sektoriaus institucijų atstovais ar potencialiais darbdaviais.

- Internetas. Tai plačiausiai naudojama pažintinės veiklos forma. Internete galima lengvai ir greitai rasti informacijos susijusios su profesijos pasirinkimu. „Informacijos įvairovė skatina praktiką lyginamosios analizės profesinio informavimo ir konsultavimo kontekste. Informacinėmis kompiuterinėmis technologijomis grindžiami žinių šaltiniai ir diagnostiniai įrankiai atveria naujas galimybes profesinio informavimo paslaugų apimčiai ir kokybei tobulinti.“ (Profesinio informavimo B metodika 2008, p.24).

Tai tik keletas dažniausiai mokyklose taikomų, profesiniam informavimui skirtų, veiklos formų. Organizuojant šias veiklas būtina atsižvelgti į mokinių galimybes, interesus, gebėjimus bei darbo rinkos poreikius.

1.3.3 Profesinis konsultavimas bendrojo lavinimo mokykloje

Profesinis konsultavimas – pagalba mokiniui, renkantis profesinio mokymo specialybę ar darbą, ištyrus asmenybės profesinį kryptingumą, pažangumą, sugebėjimus ir charakterį, nustatančius jo tinkamumą profesiniam mokymui ir darbui. (L. Jovaiša, 2007).

Profesinis konsultavimas bendrojo lavinimo mokykloje turi daugiau informavimo, ir orientavimo bruožų. T. Jovaišos, R. Orenienės (2003) teigimu, moksleiviams labai dažnai sunku rasti tinkamos informacijos arba jie nemoka ja naudotis. Jiems sunku priimti sprendimus, todėl orientavimo pagalba labai reikalinga.

Z. Bartnikienės (1989) teigimu, mokyklinio profesinio konsultavimo tikslas – padėti mokiniui teisingai įvertinti save, suteikti jam žinių apie gamybinio ir negamybinio darbo sferą, profesijas, formuoti jo realius profesijos rinkimosi motyvus, nurodyti būdus, kaip save tobulinti ir kita, tai yra padėti teisingai išsirinkti savo būsimos profesinės veiklos kryptį ir patarti, kaip geriau pasirengti profesijos įgijimui.

Svarbiausias profesinio konsultavimo uždavinys bendrojo lavinimo mokykloje – padėti mokiniams priimti racionalų profesijos rinkimosi sprendimą teigiama „Profesinio konsultavimo metodinėse rekomendacijose profesijos patarėjams.“ (2008).

Profesinio konsultavimo paskirtis yra pagalba moksleiviui, siekiant atsakyti į svarbiausią paauglystės klausimą „kuo būti?“. Profesinis konsultavimas apima savęs pažinimą, profesinį informavimą, profesinio veikimo skatinimą, patarimus renkantis profesiją ir pagalbą bendrojo lavinimo mokyklos absolventams įsitvirtinti profesinio rengimo institucijoje.

R. Laužacko (1996) teigimu, profesinis konsultavimas, kaip pagrindinė profesinė karjeros projektavimo priemonė, yra specialiai organizuota veikla, padedanti asmenims išsirinkti profesiją, atsižvelgiant į jų individualias savybes. Darbo rinkos bei profesinio mokymosi

galimybes. Profesinis konsultavimas remiasi darbo rinkos, profesijų tyrimu bei profesinės psichologijos metodais.

L. Jovaiša (1985) teigia, jog konsultantui reikia būti kūrėju, kad jis galėtų kiekvienu individualiu atveju rasti efektyvų bendravimo ir konsultavimo būdą.

Profesinio ir psichologinio konsultavimo formos:

- Individualios konsultacijos.
- Grupinės konsultacijos.

L. Jovaiša (1999), kalbėdamas apie profesinį konsultavimą bendrojo lavinimo mokykloje, išskiria keletą konsultavimo pobūdžių:

- Pažintinis konsultavimas. „tikslas – teikti būsimam kandidatui tokių žinių, kuriomis grindžiamas kvalifikuotas darbas, jo vertingumas, individų galimybės jį sėkmingai dirbt. Pažintinį konsultavimą, galima pritaikyti dėstant bet kurį bendrojo lavinimo dalyką.“ (Jovaiša L. 1999, p. 100).
- Prognostinis konsultavimas. L. Jovaišos (1999) teigimu, pagrindinė patikimos prognozės sąlyga yra – informacijos apie mokinį gausa, įgalinanti jį visapusiškai ir nuodugnai pažinti.

Pasak R. Kučinskienės (2003) profesinis informavimas ir karjeros konsultavimas yra vientiso ir nuolatinio profesinės karjeros projektavimo sudedamosios dalys, galinčios būti priemonėmis asmens profesinei karjerai projektuoti ir/arba tapti atskira paslauga, atitinkančia konsultuojamojo poreikius ir profesinės karjeros konsultavimo tikslus.

1.4 Asmenybės socializacija ir profesijos pasirinkimas

1.4.1 Asmenybės socialinė raida

Socialumas - kiekvienam žmogui būdingas reiškinys, kuris prasideda nuo pat gimimo ir tęsiasi visą žmogaus gyvenimą. Moksleivio socializacija, pasak F. Ivanauskienės (2001), tai dinamiškas procesas, sąlygojamas socialinių, kultūrinių, akademinų veiksnių ir institucijų, pačios asmenybės.

Tik gimęs žmogus patenka į pirmąją jo socializacijai svarbiausią ir artimiausią aplinką – šeimą. Joje augdamas vaikas perima savo tėvų patirtį, kalbą, šeimos tradicijas, vertybes, kuriomis vadovaudamasi gyvena šeima. Šeima, kaip pati artimiausia vaikui mikroaplinka privalo atlikti įvairias funkcijas: ugdymo, bendravimo, rekreacinę (į kurios sąvoką įeina: fizinė, materialinė, moralinė, psichologinė, tarpusavio pagalba, laisvalaikis) funkcijas.

Šeima, būdama pirmine ir artimiausia vaikui aplinka privalo parengti vaiką įvairiems socialiniams vaidmenims. A. Matulionis, A. Mikšys (1992) teigia, jog būtent šeimoje pradeda formuoti požiūris į visuomenę, kurioje gyvenama, vertinant tiek jos teikiamas galimybes, tiek būdus kaip įgyvendinti savo tikslus, nepaisant visuomenės interesų.

Vos tik gimęs žmogus taip pat tampa ir visuomenės nariu. Visuomenė, savo ruožtu, privalo globoti kiekvieną savo narį, sudaryti kuo palankesnes sąlygas žmogaus, kaip socialinės asmenybės augimui, vystimuisi, tobulėjimui, įgimtų bei išugdomų gebėjimų plėtočiai. Žmogaus socializacija yra įmanoma tik jam gyvenant visuomenėje ir perimant jos patirtį.

Kita svarbi žmogaus socializacijos proceso grandis yra mokyklos aplinka. Joje vaikai ir paaugliai praleidžia didžiąją dalį savo laiko. R. Kučinskienė, R. Kučinskas (2002) pastebi, jog visas bendrojo lavinimo ir profesinio rengimo metu vykstantis asmenybės tobulinimo procesas sudaro individo rengimo savarankiškam gyvenimui visuomenėje pagrindą: moksleivis yra bent kelių socialinių grupių narys, bendraudamas ir veikdamas jose įgyja vertingą socialinį patyrimą tokių svarbiausių sričių:

- Savęs identifikavimo;
- Asmeninių ir grupės ryšių būdų pažinimo;
- Išmoksta svarbių socialinių vaidmenų – sūnus, dukra, vaikaitis, moksleivis ir kt.;
- Individualiai ir grupėse vykstantys žaidimai, mokymasis, kūryba, darbas leidžia išugdyti svarbiausius socialinius gebėjimus.

Paauglystėje, pasak Stanišauskienės (2000), vyksta priešpriešos tarp tapatumo ir vaidmenų sumaišties krizė. Pagrindinė šio laikotarpio problema – įtvirtinti tapatumo jausmą. Paaugliams kyla daugybė klausimų, kuriais jie siekia išsiaiškinti kas jie yra ir koks turėtų būti jų vaidmuo visuomenėje. Nerasdamas atsakymų į šiuos klausimus, paauglys nepajėgia efektyviai įveikti ir tolesnių gyvenimo krizių. Radus tinkamus atsakymus, į kylančius klausimus, atsiranda pasitikėjimas savimi ir saugios ateities jausmas. Būtent tada, kai paauglys mėgina įtvirtinti savąjį tapatumą, nustatyti savąjį vaidmenį visuomenėje, jam kyla naturalus poreikis pažinti save, bendrauti ir veikti socialinėje aplinkoje.

V. Stanišauskienė (2000) apibendrinama Erikson (1980) teorijos analizę karjeros vystymosi aspektu, pastebi, jog kalbėdamas apie žmogaus psichosocialinę raidą, Erikson išskyrė aštuonias žmogaus psichosocialines stadijas. Kiekvienoje stadijoje žmogus susiduria su vienokiais ar kitokiais sunkumais – kriziniais momentais, kurie yra vienas su kitu yra susiję.

Paauglystėje vyksta priešpriešos tarp tapatumo ir vaidmenų sumaišties krizė. Pagrindinė šio laikotarpio problema – įtvirtinti tapatumo jausmą. Paaugliai susiduria su daugybę klausimų, kuriais jie siekia išsiaiškinti, kas jie yra ir koks turėtų būti jų vaidmuo visuomenėje. Jei krizė sėkmingai įveikiama, tuomet atsiranda pasitikėjimas savimi ir saugios ateities jausmas.

Taigi, Eriksonas, analizuodams paauglystėje vystančius krizinius momentus, akcentuoja tapatumo jausmo įtvirtinimo svarbą žmogaus socializacijos procese.

D. Augienė (2009), nagrinėdama D. E. Super teoriją raidos aspektu, atkreipia dėmesį į teiginį, kuriame pabrėžiamas karjeros etapiškumas.

D. E. Super, nagrinėdamas žmogaus karjerą, žmogaus raidos aspektu, išskiria penkis žmogaus karjerą apimančius etapus, tai:

1. Augimas. Prasideda nuo gimimo ir tęsiasi iki 14 m.;
2. Tyrinėjimas. Apima 15 – 24 žmogaus gyvenimo metus;
3. Integravimas. Prasideda 25 gyvenimo metais ir baigiasi 44 gyvenimo metais;
4. Išlaikymas. Prasideda 45 m. ir tęsiasi iki 64 metų;
5. Silpimas. Prasideda nuo 65 metų ir tęsiasi visą likusį žmogaus gyvenimą.

Nagrinėjamos temos kontekste svarbiausias tampa antrasis – tyrinėjimo etapas. Būtent šiuo laikotarpiu žmoguje vyksta savęs ir darbo pasaulio tyrinėjimas, siekiant išryškinti savąjį „AŠ“ bei identifikuoti vaidmenis, kurie jį atitiktų. V. Stanišauskienė (2000), pastebi, jog D. E. Super detalizuodamas žmogaus karjerą sudarančius etapus, akcentuoja, jog tyrinėjimo etape žmoguje vyksta idėjų apie norimą veiklos sritį generavimas – kristalizacija, prioritetų taikymas, renkantis profesiją – specifikacija bei pasirinktos profesinės veiklos planavimas ir priemonių tiems planams įgyvendinti įgijimas – priemonių įgijimas.

Profesijos pasirinkimas, kaip teigia Kralikauskas yra „pirmasis didelis žingsnis į savarankiškąjį visuomeninį gyvenimą. Profesija drauge reiškia ir tam tikrą individo padėtį bei vietą visuomenėje, t.y. profesija yra būtinoji visuomeninio suaugusio žmogaus funkcija“. (Kralikauskas, 1993, p. 298).

Taigi, apibendrinant galima teigti, jog labai svarbų vaidmenį žmogaus gyvenime vaidina net kelios, socialinės grandys, tokios kaip: šeima, visuomenė bei mokykla, kurios, savo ruožtu, privalo padėti jaunuoliams jų socializacijos procese. Labai svarbu, kad paauglystėje jaunuolis įveiktų vienokius ar kitokius sunkumus, rastų atsakymus į visus rūpimus klausimus.

1.4.2. Profesijos pasirinkimo problema

Profesijos pasirinkimas, pasak D. Valeckienės (2007) svarbiausia paauglystės pabaigos ir jaunystės pradžios užduotis, nulemianti visą tolimesnį žmogaus gyvenimą. Kaip pasirinkti profesiją, kaip išsiugdyti ir įvertinti darbinės veiklos įgūdžius bei adaptuotis darbe – aktualu kiekvienam žmogui. Pasak F. Vught (1993) optimalus šių problemų sprendimas labai svarbus ne tik atskiro žmogaus, bet ir visuomenės gerovei.

Pasak A. Maslow (1970), žmogus turi atrasti savo identiškumą, o kartu ir pašaukimą. Mokėjimas rinktis – viena iš esminių save aktualizuojančio žmogaus ypatybių. A. Maslow nuomone, tai labai bendra asmenybės ypatybė, pasireiškianti ir kasdieninėje nedidelėje veikloje, ir renkantis svarbius dalykus, pavyzdžiui, profesiją.

E. Danilevičius (2008b) teigia, jog profesijos pasirinkimas turi būti racionalus ir vykti sistemingai, įvertinant socialinių veiksnių ir neplanuotų įvykių įtaką. Profesijos pasirinkimas šiuolaikinėje, nuolat kintančioje darbo rinkoje tampa sudėtingu uždaviniu. Profesijų pasaulyje vienos profesijos išnyksta, kitos - modifikuojasi, taip pat atsiranda ir naujų. Pokyčiai vyksta ne tik darbo rinkoje ir profesijų pasaulyje, bet ir vidiniame dvasiniame žmogaus gyvenime – keičiasi interesai, charakterio bruožai, vertybių hierarchija ir kt.

Šiuolaikinės demokratinės visuomenės sąlygomis profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų prieinamumo principas, pasak Danilevičiaus (2008b), numato galimybę pasirinkti profesiją, kuri žmogui suteiktų ne vien aukštą darbdavių ar visuomenės įvertinimą ir profesinį prestižą, bet ir teigiamą saviraiškos, visapusiškos gebėjimų atskleidimą.

Danilevičius (2008a), kalbėdamas apie profesijos pasirinkimą, akcentuoja pasirinkimo racionalumą skatinančias priemones, tokias kaip: ugdymo karjeros planavimui reikalingą sistemos plėtros ir tobulinimo būtinybę; diagnostinių mokinių asmenybės tyrimo metodikų taikymo galimybių didinimą; teorinių ir metodinių jaunimo profesinio konsultavimo pagrindų ir profesijų žemėlapių sudarymo, atnaujinimo ir tobulinimo būtinybę bei profesijos pasirinkimo visuomeninių motyvų akcentavimo svarbą.

Adomonienė ir kt. (2003) išskiria tris svarbiausius profesinio pasirinkimo problemai spręsti ar mažinti būtinus veiksnius, tai:

1. „Savižina. Tai aiškus savęs, savo gabumų, gebėjimų, interesų, galimybių ir ribotumų bei kitų svarbių individualių savybių pažinimas ir adekvatus vertinimas. Tokią informaciją padeda įgyti savęs tyrinėjimas ir stebėjimas, taip pat specialios interesų, gebėjimų ir vertybių tyrimo metodikos.
2. Profesinė informacija. Tai geras aplinkos siūlomų profesijų įvairovės, jų pobūdžio bei keliamų reikalavimų, privalumų ir trūkumų ir įgijimo būdų žinojimas. Orientacijai profesijų gausybėje palengvinti kuriamos įvairios profesijų klasifikavimo sistemos, padedančios jaunuoliui, kuris renkasi profesiją, geriau struktūrinti darbo pasaulį. Sukaupta profesinė informacija turėtų būti derinama su žiniomis apie save ir savo galimybes.
3. Uždavinių sprendimo įgūdžiai. Tai įgyti kognityviniai ir veiklos atlikimo gebėjimai, panaudojami profesinio apsisprendimo procese aplinkos įvykių analizei, interpretacijai ir prognozavimui. Šie gebėjimai apima sąmoningus psichikos

procesus (dėmesį, suvokimą, probleminį mąstymą, emocijas), pradedant pirminiu įsisąmoninimu, jog problema egzistuoja (problemos identifikacija) ir baigiant konkrečiais veiksmais, kurie leidžia priimtą sprendimą įgyvendinti t.y. pasirenkama profesija, suplanuojamas raidos kelias. (Adomonienė ir kt. 2003., p. 223).

Danilevičius kalbėdamas apie moksleivių profesinio apsisprendimo sudėtingumą apibūdinančius asmens prieštaravimus, išskiria šiuos asmens prieštaravimus tarp:

1. „Polinkių, intelekto bei gabumų ir pasirenkamos profesijos reikalavimų;
2. Noro kuo greičiau išbandyti save pasirenkamoje profesinėje veikloje ir sąlygų tai atlikti mokykloje nebuvimo;
3. Sveikatos, psichologinių savybių ir pasirenkamos profesijos prieštaravimų;
4. Pasirinktos profesijos įsivaizduojamo ir realaus prestižo.“ (Danilevičius, 2008a, p. 44).

Renkantis profesiją didelės reikšmės žmogui turi profesinis apsisprendimas, kuris, pasak Adomonienės, yra: „neatskiriama bendro asmenybės vystimosi dalis, o konkretios profesijos pasirinkimas yra tik vienas iš profesionalo raidos etapų. Asmenybę, sugebančią laikytis visuomenėje priimtų elgesio normų, sąmoningai orientuotis į socialiai vertingus tikslus bei prisiišti atsakomybę už savo sprendimus, galima pripažinti subrendusia ir pasirengusia savarankiškam gyvenimui bei veiklai. Todėl profesinis apsisprendimas yra svarbi socialinės ir psichologinės asmenybės brandos apraiška“. (Adomonienė ir kt. 2001, p. 201).

Profesinio apsisprendimo kokybę priklauso nuo to, kiek besirenkantis profesiją geba suderinti tris svarbius dalykus: norus, galimybes bei poreikius.

Apibendrinant profesijos pasirinkimo problemą, kaip svarbiausia paauglystės pabaigos ir jaunystės pradžios užduotį, būtina akcentuoti, jog rinkdamiesi profesiją, moksleiviai privalo stengtis, kad jų apsisprendimas būtų racionalus ir gerai apgalvotas, kad pasirinkimo procesas vyktų sistemingai. Svarbu pabrėžti ir tai, kad rinkdamiesi profesiją jaunuoliai turi sugebėti suderinti asmeninius ir profesijos keliamus reikalavimus.

1.4.4 Profesijos pasirinkimą įtakojančios veiksniai

Baigiamosiose bendrojo lavinimo klasėse besimokantys paaugliai siekia nepriklausomybės ir savarankiškumo, tačiau rinkdamiesi būsimą profesiją nėra visiškai laisvi. Jų pasirinkimas priklauso nuo daugelio veiksnių, kurių įtaką jaunuoliams renkantis profesiją ir tikslinga aptarti detaliau.

D. Valeckienės (2007) teigimu, profesijos rinkimasis yra įtakojamas daugelio kintamųjų tarpusavio sąveikos. Dalis jų apima paties individo ypatybes, kai kurie – aplinkos bruožus. Skiriamos dvi veiksnių grupės:

- Vidiniai veiksniai (fizinė sveikata; patirtis; savivoka; interesai; polinkiai; intelektas; gebėjimai; charakteris; savęs vertinimas).
- Išoriniai veiksniai (tėvų socialinė padėtis; mokslo įstaigų artumas; tėvų išsilavinimas bei darbas; šeimos vertybinės nuostatos; šalies ekonominė padėtis; darbo rinkos tendencijos ir padėtis; požiūris į išsilavinimą, darbą; visuomeninių vertybių sistema).

Tarp vidinių ir išorinių veiksnių visada yra tam tikrų prieštaravimų, tačiau juos dažniausia galima suderinti. Nuo to, kaip sugebama juos suderinti priklauso karjeros sprendimo priėmimas, o nuo apsisprendimo priklauso žmogaus esamo ir būsimo gyvenimo kokybė.

L. Jovaiša (1995), kalbėdamas apie profesijos pasirinkimą motyvuojančius veiksnius, juos skirsto į:

- Socialinius – ekonominius veiksnius (tėvų socialinė padėtis; uždarbis; gamybinė aplinka; kultūrinė aplinka; techninė pažanga);
- Ugdymo (mokymosi rezultatai; pažangumas; pažymių vidurkis ir pan.);
- Psichologinius (savęs pažinimas ir vertinimas; intelektas; poreikiai; interesai; vertybės; polinkiai; charakteris;);
- Sveikatos (fizinė žmogaus sveikata);
- Atsitiktinius.

L. Jovaišos (1999) teigimu, pašaukimas yra lemiamas profesijos pasirinkimo motyvas. Pašaukimas, Kaip profesijos pasirinkimo veiksnys, kiekvienam žmogui pasireiškia skirtingu laiku.

R. Laužacko (2005) teigimu, pašaukimas – tai individualus išgyvenimas, atskleidžiantis santykius su tam tikra veikla, vidinių žmogaus nuostatų pagrindu.

Artimiausia ir pati pirmoji žmogaus socialinė aplinka yra jo šeima. Taigi tėvų įtaka vaidina labai svarbų vaidmenį vaikų ateities perspektyvoms. Ypatingai didelę reikšmę vaikams turi tėvo ir motinos profesijos.

Taip pat didelę reikšmę profesijos pasirinkimui turi tėvų socialinė padėtis, vertybinės šeimos nuostatos, gyvenimo normos ir standartai, kuriais vadovaujamosi šeimoje.

Ekonominiai veiksniai - tai dar viena veiksnių grupė, tiesiogiai sąlygojanti profesijos pasirinkimą. Ekonominius veiksnius apibūdina šalies ekonominė situacija, darbo rinkos tendencijos ir padėtis.

Dar viena veiksnių grupė, kuri turi įtakos renkantis profesiją yra psichologiniai veiksniai. Jiems galima priskirti: profesinį subrendimą, intelektą ir specialiuosius gabumus, poreikius, interesus, charakterį, temperamentą, savęs vertinimą.

Gebėjimas pasirinkti profesiją – tai asmenybės gebėjimas sąmoningai pasirinkti atitinkamą darbo rūšį bei kelią specialybei įgyti. Vienas iš veiksnių, kuris apsprendžia žmogaus subrendimą profesijos pasirinkimui yra patirtis.

L. Jovaiša (1993) išskiria tokius moksleivių patirties elementus, kaip: žinios, mokėjimai, įgūdžiai, pažiūros, jausmai.

Intelektas – tai žmogaus gebėjimų visuma, sąlygojanti asmenybės mąstymo kokybę. (Jovaiša, 1993). Tai gebėjimas prisitaikyti prie nuolat kintančių gyvenimo ir veiklos reikalavimų. Įvairiose situacijose intelektas pasireiškia skirtingai, todėl yra skiriamos įvairios intelekto rūšys: teorinis, kuris pasižymi gabumu mokytis, išmokti, spręsti problemas, kurti naują; socialinis intelektas pasireiškia organizaciniais, drausmingumo, dorovingumo ir elementaraus mandagumo sugebėjimais, kurie reiškiasi tarpasmeniniuose, kolektyviniuose santykiuose; praktinis intelektas garantuoja žmogaus prisitaikymą darbe, buityje, visuomeniniame gyvenime; profesinis intelektas, dar kitų vadinamas karjeros intelektu.

Artimi intelektui yra specialieji sugebėjimai. Tai meniniai, psichomotoriniai, techniniai, komunikaciniai ir kt. žmogaus gebėjimai, kuriuos laiku pastebėjus ir praktiškai patikrinus, dažniausiai pasirenkama profesija, kurioje šie gabumai galės dar labiau atsiskleisti.

Poreikis, profesijos pasirinkimui taip pat turi įtakos. Poreikį galime vadinti pirmuoju orientaciniu profesijos pasirinkimo šaltiniu.

Interesas – dar vienas veiksnys, kuris turi įtakos profesijos pasirinkimui. L. Jovaiša (1993) teigia, jog interesas, tai iš naujų išpūdžių, informacijos susiformavęs palyginti pastovus sąmonės (pažinimo, jausmų ir valios) kryptingumas sužinoti nauja, tirti pasirinktus objektus.

Profesinis interesas suprantamas dvejopai: kaip poreikis susipažinti su profesija ir ją tirti ir kaip ilgalaikis gilinimasis į ją dirbant.

Kregždė (1988) profesinius interesus nagrinėja kaip faktorių, stimuliuojančių žmogaus veiklą, susijusią su ketinama rinktis ar pasirinktąja profesija ir pasireiškiantį emociniu, pažintiniu ir valios aktyvumu susiduriant su įvairiais aplinkos objektais ir reiškiniiais (Beresnevičienė D., 1990).

Profesijos rinkimosi procese tam tikrą vaidmenį vaidina ir žmogaus charakteris bei temperamentas. Yra profesijų, kurias gali pasirinkti tik tam tikro temperamento žmogus. Tačiau daugelį profesijų gali rinktis žmonės įvairių temperamentų, nes nuo jų priklauso ne veiklos kokybė, o veiklos stilius.

Savęs vertinimas yra vienas iš veiksnių, kuris gali trukdyti profesijos pasirinkimui. Renkantis profesiją labai svarbu kokios nuomonės apie save yra pats žmogus, kaip jis pats save vertina. Žmogaus sėmei ir pilnatvei savivertės jausmas yra be galo svarbus. Neigiamai save vertinantis žmogus nepasitiki savo jėgomis, jis jautriai reaguoja į aplinkinių kritiką ir nepritarimą, patyręs nesėkmę, įsivaizduoja, jog jis yra niekam tikęs ir, kad ir kokios veiklos besimtu, jam niekur nesiseks. Tuo tarpu teigiamai save vertinantys žmonės tiki savo sėkme, pasitiki savo jėgomis, drąsiai priima įvairius iššūkius. Teigiamas savęs vertinimas gali būti klaidinantis. Kartais žmonės pervertina savo jėgas, save suvokia ir vertina daug geriau, nei jie iš tiesų yra.

Lytis – taip pat yra vienas iš veiksnių, įtakančių profesijos pasirinkimą. Renkantis profesiją vaikinių ir merginų ateities planams būdingi kai kurie stereotipiniai lyčių skirtumai.

Sveikata turi nemažai įtakos profesijos pasirinkimui. Nuo fizinės ir psichinės žmogaus savijautos priklauso jo profesijos pasirinkimas. Įvairios lėtinės ligos, buvusių sunkių somatinių ligų padariniai, psichiniai sutrikimai, oligofrenija, psichinės reabilitacijos galimybės (Jovaiša L. , 1981).

Kaip dar vieną veiksnių grupę, turinčią įtakos moksleiviams renkantis profesiją galima išskirti mokykloje organizuojamą mokinių profesiniam informavimui bei konsultavimui skirtą veiklą, kurios įtaka ir bus analizuojama praktinėje šio darbo dalyje.

2. MOKINIŲ POŽIŪRIS Į PROFESINIO INFORMAVIMO IR KONSULTAVIMO VEIKSNIUS RENKANTIS PROFESIJĄ BENDROJO LAVINIMO MOKYKLOJE

2.1 Tyrimo metodologija ir imties charakteristika

Atliekant praktinę šio darbo dalį, jos įgyvendinimui, buvo pasirinktas trumpalaikis, statistinis, kiekybinis tyrimas, kuris buvo atliekamas anketinės apklausos metu.

Siekiant išsiaiškinti profesinio informavimo ir konsultavimo veiksmų įtaką mokinių profesijos pasirinkimui buvo iškeltas tyrimo **tikslas** : Atskleisti bendrojo lavinimo mokyklose teikiamų profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų turinį bei prieinamumą, siekiant nustatyti 10-tose ir 12-tose klasėse besimokančių moksleivių požiūrį į šių veiksmų naudą profesijos pasirinkimo momentu.

Įgyvendinant užsibrėžtą tikslą buvo iškelti tokie šio **tyrimo uždaviniai**:

7. Atskleisti profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų (veiksmų) sampratą teoriniu aspektu;
8. Atskleisti profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų raišką bendrojo lavinimo mokyklose;
9. Nustatyti kokią įtaką moksleivių profesiniam pasirinkimui daro mokyklose organizuojamos profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugos.

Tyrimo objektas: Profesinio informavimo ir konsultavimo veiksniai bendrojo lavinimo mokyklose.

Magistro darbe buvo taikomi šie metodai:

1. Mokslinės literatūros analizė.

Analizuoti lietuvių ir užsienio autorių moksliniai darbai: monografijos, rankraščiai, periodiniai leidiniai ir kt. literatūros šaltiniai. Mokslinių šaltinių analizė padėjo išskirti pagrindinius mokinių profesinio informavimo ir konsultavimo sistemos teorinius pagrindus, apibendrinti ir apibrėžti tyrimo metu vartojamas sąvokas.

2. Dokumentų analizė.

Aptarti pagrindiniai, profesinį informavimą ir konsultavimą reglamentuojantys dokumentai Lietuvoje: teisės aktai, įsakymai, nutarimai ir kt. dokumentai, siekiant nustatyti profesinio informavimo ir konsultavimo teisinę bazę.

3. Anketinė apklausa.

➤ Tai toks masinio tyrimo metodas, kuris leidžia tyrimo organizatoriui per trumpą laiką sužinoti daugelio tiriamųjų nuomonę dominančiu klausimu (Šernas V. 1995). Šiame darbe naudojama apklausa raštu – anketa. Anketinės apklausos metu buvo siekiama atskleisti mokinių

požiūrį į bendrojo lavinimo mokyklose organizuojamų profesiniam informavimui ir konsultavimui skirtų veiklos sričių įtaką renkantis profesiją.

Tyrimo instrumentas – anketinė apklausa raštu. Anketa ir jos klausimynas buvo parengtas, remiantis K. Kardelio (2007), B. Bitino (2008) bei V. Šemo (1995) pateiktomis metodinėmis rekomendacijomis. Anketos konstrukto blokai:

- **Demografinis blokas.** Juo siekiama sužinoti respondento lytį, amžių, klasę, vietovę, kurioje yra lankoma mokykla, mokyklos tipas.
- **Diagnostinis blokas.** Juo siekiama išsiaiškinti bendrojo lavinimo mokyklose teikiamų profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų turinį, prieinamumą bei respondentų nuomonę dėl šių paslaugų įtakos renkantis profesiją.

Respondentams pateikiama anoniminė anketa, siekiant gauti kuo objektyvesnes žinias apie esamą padėtį mokykloje. Tokiu būdu nekyla grėsmė, jog kiti asmenys sužinos apie konkretaus respondento nuomonę vienu ar kitu klausimu.

Įvadinėje anketos dalyje respondentai yra supažindinami koku tikslu yra atliekama anketinė apklausa raštu bei kokią problemą ketinama spręsti, gavus apklausos rezultatus. Taip pat sužino, kad anketa yra anoniminė, bei kas atlieka apklausą t.y. tyrėjo vardą ir pavardę, bei įstaigą, kuriai jis atstovauja, vykdydamas apklausą. Įvadinės dalies pabaigoje apklausos dalyviams yra pateikiama instrukcija, kuria vadovaudamiesi jie turės užpildyti anketa.

4. Anketinės apklausos duomenų analizė:

Tyrimo metu gautai informacijai apdoroti buvo naudojama matematinė statistinė duomenų analizė. Analizė atlikta kompiuterine programa Microsoft Excel, taikant statistinių duomenų apdorojimo programą SPSS. Apdorota informacija susisteminta ir pateikta lentelėse bei grafikuose. Tyrimo atsakymai pateikiami procentine išraiška, dažniais. Atlikus skaičiavimus pateikiama duomenų interpretacija bei formuojamos išvados.

Tyrimo imtis ir organizavimas: Tyrimas buvo atliktas 3 Kėdainių rajono bendrojo lavinimo mokyklose. Tyrime dalyvavo 221 10 –tose ir 12-tose klasėse besimokantys moksleiviai. Tyrimo imčiai sudaryti taikyta atsitiktinė tikslinė atranka. Pasirinkimą lėmė keletas faktorių: siekta palyginti 10 ir 12 klasių mokinių nuomones, taip pat siekta palyginti pagrindinėje ir vidurinėje mokykloje besimokančių moksleivių nuomones apie mokykloje mokykloje egzistuojančius profesinio informavimo ir konsultavimo veiksnius mokiniams renkantis profesiją. Klausimynas buvo sudarytas iš 23 klausimų.

Darbo etapai:

1. Mokslinės literatūros, susijusios su profesinio informavimo ir konsultavimo studijavimas, analizavimas;

2. Teisės aktų, kuriais Lietuvoje reglamentuojamas mokinių profesinis informavimas ir konsultavimas studijavimas, analizavimas, aptarimas;
3. Tyrimo instrumento – anketos sudarymas, siekiant išsiaiškinti 10 – 12 klasių moksleivių požiūrį į mokykloje organizuojamo profesinio informavimo ir konsultavimo daromą įtaką profesijos rinkimosi momentu;
4. 2009 m. gruodžio mėn. atliktas tyrimas:
  - 4.1 Tyrimas Kėdainių r. Akademijos vidurinėje mokykloje;
  - 4.2 Tyrimas Kėdainių „Atžalyno“ vidurinėje mokykloje;
  - 4.3 Tyrimas Kėdainių r. Dotnuvos pagrindinėje mokykloje.

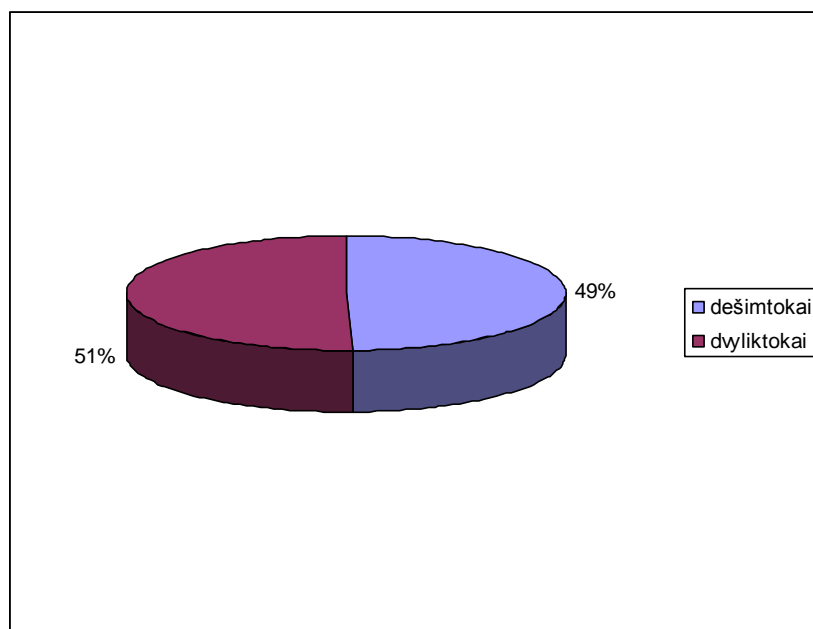
Tyrimo šaltiniai. Teorinė profesijos pasirinkimo, profesinio informavimo ir konsultavimo analizė buvo atlikta remiantis mokslinės literatūros analizės apibendrinimo ir palyginamosios analizės metodais.

Pirmasis etapas. Studijuota pedagoginė, psichologinė, susijusi su profesiniu informavimu ir konsultavimu literatūra. Suformuluota problema, darbo tema, tikslas, uždaviniai. Iškelti tyrimo klausimai, suformuluota hipotezė.

Antrasis etapas. Remiantis išanalizuota literatūra sudaryta mokiniams skirta anoniminė anketa (Priedas Nr. 1).

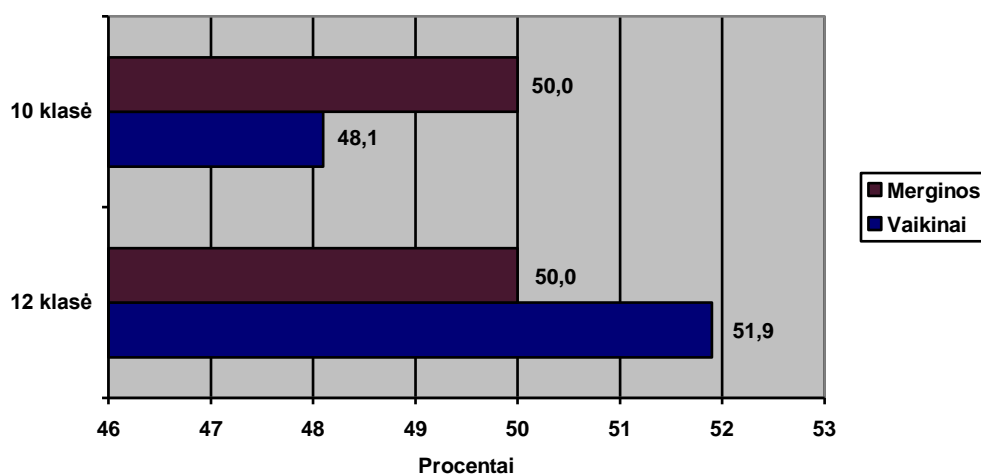
2.2 Tiriamųjų demografinė charakteristika

Į apklausos imtį pateko 10-tų ir 12-tų klasių moksleiviai. 109 – dešimtų klasių mokiniai ir 112 – dvyliktose klasėse besimokančių moksleivių. Procentinė respondentų pasiskirstymo pagal klasę išraiška vaizduojama 1 pav.

1 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal klasę (N=221)

Respondentų pasiskirstymas pagal lytį vaizduojamas paveiksle Nr. 2

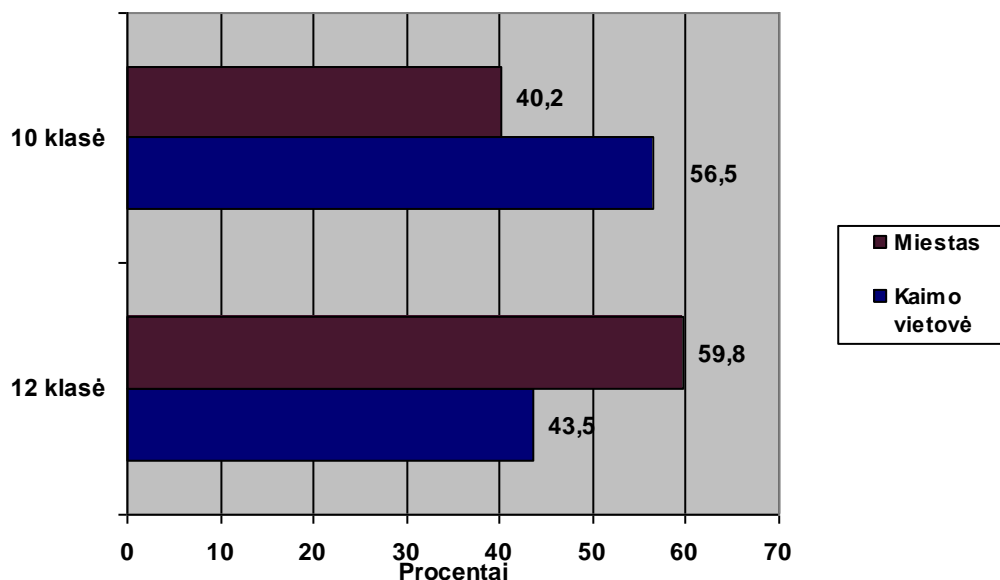

2 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal lytį (N=221)

Tyrimo dalyvavo po 70 (50 proc.) tiek dešimtoje, tiek dvyliktoje klasėse besimokančių merginų. Apklausoje dalyvavusių, dešimtoje klasėje besimokančių, vaikinių skaičius yra 39, o tai

sudaro 48,1 proc. visų apklausoje dalyvavusių vaikinių. Likę 42 (51,9 proc.) vaikinai mokosi dvyliktoje klasėje.

Respondentų pasiskirstymas pagal vietovę, kurioje yra jų lankoma mokykla yra vaizduojamas paveiksle Nr. 3

3 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal vietovę, kurioje yra lankoma mokykla (N=221)

Pagal vietovę, kurioje yra respondentų lankoma mokykla atsakymai pasiskirstė taip: 40,2% dešimtokų lanko mokyklas, esančias mieste; 59,8 proc. dešimtokų, dalyvavusių apklausoje mokosi kaimo vietovėje. 56,5 proc. apklausoje dalyvavusių 12 –tų klasių moksleivių mokosi mieste esančioje mokykloje. Likę 43,5 proc. dvyliktokų mokosi kaimo vietovėje esančiose mokyklose.

2.3 10-tų ir 12-tų klasių mokinių anketinės apklausos analizė

Siekiant atskleisti bendrojo lavinimo mokyklose teikiamų profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų turinį bei prieinamumą, moksleiviams buvo pateikta eilė klausimų, kurių rezultatų aptarimas padės išsiaiškinti esamą situaciją bendrojo lavinimo mokyklose.

Duomenų analizė padės nustatyti kryptis, kurias mokyklos galėtų tobulinti, siekdamos pagerinti esamą situaciją.

Šiandieninėje bendrojo lavinimo mokykloje dirba ne vien pedagogai, klasių auklėtojai. Beveik kiekvienoje mokykloje galima rasti socialinį pedagogą, mokyklos psichologą bei bibliotekininką ir kt. kurie, savo ruožtu, teikia pagalbą mokiniams, organizuoja vienokią ar kitokią veiklą.

Siekiant išsiaiškinti, kokie tiriamose mokykloje dirbantys darbuotojai vykdo profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugas, respondentams buvo pateiktas klausimas: „Kas ir kaip Tavo mokykloje organizuoja profesinio informavimo (supažindina su keliamais reikalavimais asmenybei, profesijos įgijimo klausimais ir kt.) ir konsultavimo (konsultuoja profesijos pasirinkimo klausimais, padeda nustatyti asmenybės profesinį kryptingumą, pažangumą, sugebėjimus, charakterį bei tinkamumą pasirinktai profesijai) paslaugas?“. Šiuo klausimu siekta išsiaiškinti kaip dažnai, visi lentelėje Nr. 1 pateikti darbuotojai, teikia profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugas. Tyrimo metu gauti rezultatai vaizduojami lentelėje Nr. 1

1 lentelė. „Kas ir kaip Tavo mokykloje teikia profesinio INFORMAVIMO ir KONSULTAVIMO paslaugas?“ (N=221)

Kas ir kaip Tavo mokykloje teikia profesinio INFORMAVIMO ir KONSULTAVIMO paslaugas?	Dažnai (%)	Retai (%)	Niekada (%)
Klasės auklėtojas (-a)	44,8	37,1	18,1
Dalykų mokytojai	30,3	57,0	12,7
Bibliotekininkas (-ė)	15,8	27,1	57,0
Direktoriaus pavaduotojas (-a) ugdymui	32,1	40,7	27,1
Mokyklos psichologas (-ė)	23,1	38,9	38,0
Socialinis (-ė) pedagogas (-ė)	26,8	45,9	27,3
Profesijos patarėjas (-ė)	18,6	24,4	57,0
Pakviestas specialistas (-ė)	14,9	42,1	43,0

Beveik pusė (44,8 proc.), tyrime dalyvavusių respondentų teigia, jog dažniausiai profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugas jiems teikia klasių auklėtojai. Beveik kas trečias (32,1 proc.) apklausoje dalyvavęs moksleivis teigia, jog dažniausiai profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugas jiems teikia direktoriaus pavaduotojas (-a) ugdymui (32,1 proc.).

Daugiau nei pusė (57,0 proc.) tyrime dalyvavusių respondentų teigia, jog dalykų mokytojai retai teikia profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugas. 45,9 proc. apklausoje dalyvavusių respondentų teigia, jog mokykloje dirbantis socialinis pedagogas tik retais atvejais teikia profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugas. Tačiau formaliai, remiantis LR Švietimo ir mokslo ministro kartu su Socialinės apsaugos ir darbo ministru 2005 m. patvirtintu įsakymu „Dėl profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų teikimo reikalavimų aprašo patvirtinimo“ (Žin., 2005, Nr. 60-2132) šios srities paslaugas jie privalo teikti.

Tai leidžia daryti prielaidą, jog tirtose bendrojo lavinimo mokyklose dirbantys dalykų mokytojai bei socialiniai pedagogai profesinio informavimo ir konsultavimo veiklos organizavimui neskiria pakankamai dėmesio.

Kaip asmenis, kurie, pasak, respondentų neteikia tokio pobūdžio paslaugų, galima įvardinti mokykloje dirbančius bibliotekininkus (57,0 proc.), bei profesijos patarėjus (57,0 proc.).

Taigi, apibendrinant galima pasakyti, jog pagrindiniai profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų teikėjai moksleiviams yra klasių auklėtojai bei direktoriaus pavaduotojas (-a) ugdymui.

Tyrimo metu taip pat buvo siekiama išsiaiškinti kokios, profesiniam informavimui ir konsultavimui skirtos veiklos sritys, apskritai yra organizuojamos tirtose bendrojo lavinimo mokyklose. Gauti rezultatai atsispindi lentelėje Nr. 2

2 lentelė. Profesinio informavimo ir konsultavimo veiklos sritys, (procentiniai dažniai)**(N=221)**

Veiklos sritys	Atsakymų dažniai	Atsakymų skaičius Procentais (%)
Klasės valandėlės profesinio informavimo temomis	191	86,4
Individualios ir grupinės konsultacijos profesijos pasirinkimo, karjeros planavimo temomis	175	79,2
Informuojama apie stojimo į profesinį ugdymą teikiančių institucijų tvarką ir keliamus reikalavimus	187	84,6
Informuojama apie esamą situaciją darbo rinkoje, jos poreikius	143	64,7
Informuojama apie mokymosi profilius	175	79,2
Susitikimai su profesinį ugdymą teikiančių institucijų atstovais	159	71,9
Susitikimai su profesinio informavimo ir konsultavimo specialistais	135	61,1
Susitikimai su įvairių profesijų atstovais	165	74,7
Išvykos į įvairias šalis įmones ar organizacijas	145	66,2
Išvykos į įvairių profesinį ugdymą teikiančių institucijų „atvirų durų dienas“, studijų mugės	149	67,4
Karjeros dienos/savaitės	108	48,9
Mokykloje/klasėje organizuojamos įvairios mugės, viktorinos, vakaronės ir kt. profesinio informavimo temomis	94	42,5
Mokykloje/klasėje organizuojamos paskaitos profesijos pasirinkimo, karjeros planavimo temomis	122	55,7
Mokykloje/klasėje organizuojamas įvairių anketų, diagnostinių, profesinio kryptingumo ir kt. testų atlikimas	155	70,1

Tyrimo metu gauti rezultatai parodė, jog tirtose mokyklose profesiniam informavimui ir konsultavimui skirtų veiklos sričių organizuojama ištis nemažai.

Net 86,4 proc. respondentų teigia, kad jų lankomose mokyklose organizuojamos klasės valandėlės profesinio informavimo temomis. 84,6 proc. moksleivių teigia, jog mokyklose turi galimybę sužinoti apie stojimo į profesinį ugdymą teikiančių institucijų tvarką ir keliamus reikalavimus. 79,2 proc. tiriamųjų teigimu, mokyklose, kurias jie lanko yra teikiamos individualios ar grupinės konsultacijos profesijos pasirinkimo, ar karjeros planavimo temomis. Lygiai tiek pat, 79,2 proc. tiriamųjų teigė, kad mokykloje gauna informacijos apie mokymosi profilius. 74,7 proc. tyrimo metu apklausti respondentai teigė, jog mokyklose yra organizuojami susitikimai su įvairių profesijų atstovais, taip pat su profesinį ugdymą teikiančių institucijų atstovais 71,9 proc. 70,1 proc. tyrimo metu apklaustų respondentų teigia, jog mokykloje organizuojamas įvairių anketų, diagnostinių, profesinio kryptingumo ir kt. testų atlikimas.

Taigi, tirtose mokyklose, profesiniam informavimui ir konsultavimui skirtų veiklos sričių organizuojama išties nemažai. Jų įvairovė taip pat labai didelė.

Siekiant išsiaiškinti kokias, profesiniam informavimui ir konsultavimui skirtas, veiklos sritis organizuoja mokyklose dirbantys pedagogai bei įvairių sričių specialistai, respondentams buvo pateikta eilė, profesiniam informavimui ir konsultavimui skirtų, veiklos sričių ir pasiteirauta, - kas tirtose bendrojo lavinimo mokyklose vykdo šias veiklos sritis. Tyrimo metu gauti rezultatai atspindi lentelėje Nr. 3

3 lentelė. „Kokias, profesiniam informavimui ir konsultavimui skirtas, veiklos sritis organizuoja šie darbuotojai?“, (procentiniai dažniai), (N=221)

Veiklos sritys	Klasės auklėtojas (%)	Dalykų mokytojai (%)	Bibliotekininkas (%)	Direktoriaus pavaduotojas ugdymui (%)	Mokyklos psichologas (%)	Socialinis pedagogas (%)	Profesijos patarėjas (%)	Pakviestas specialistas (%)
Klasės valandėles profesinio informavimo temomis	64,7	5,4	4,1	15,4	9,0	11,8	2,7	6,3
Teikia individualias ir grupines konsultacijas profesijos pasirinkimo, karjeros planavimo temomis	3,6	12,7	0,9	33,0	9,0	11,8	10,0	6,3
Informuoja apie stojimo į profesinį ugdymą teikiančių institucijų tvarką ir keliamus reikalavimus	9,0	10,0	12,7	25,8	8,1	13,6	6,3	10,0
Informuoja apie esamą situaciją darbo rinkoje jos poreikius	8,1	19,9	2,7	25,8	6,3	8,1	2,7	7,2
Informuoja apie mokymosi profilius	21,7	18,1	1,8	36,7	1,8	8,1	0,9	0,9
Organizuoja susitikimus su profesinį ugdymą teikiančių institucijų atstovais	10,9	4,6	0,9	33,9	14,5	11,8	0,9	0,9
Organizuoja susitikimus su profesinio informavimo ir konsultavimo specialistais	7,2	4,6	0,9	35,7	12,7	13,6	0,0	0,9
Organizuoja susitikimus su įvairių profesijų atstovais	10,9	9,0	0,9	30,3	19,9	9,0	0,9	0,9
Organizuoja išvykas į įvairias šalis įmones ar organizacijas	24,0	9,0	2,7	16,7	21,3	12,2	1,8	0,0
Organizuoja išvykas į profesinį ugdymą teikiančių institucijų „atvirų durų dienas“, studijų mugės	31,2	8,1	0,9	13,1	23,5	10,9	1,8	1,8
Mokykloje organizuoja karjeros dienas/savaites	2,7	8,1	2,7	13,6	10,9	15,4	2,7	1,8
Mokykloje/klasėje organizuoja įvairias mugės, viktorinas, vakarones ir kt. profesinio informavimo temomis	16,3	5,4	0,9	7,2	3,6	16,3	2,7	3,6
Mokykloje/klasėje organizuoja paskaitas profesijos pasirinkimo, karjeros planavimo temomis	14,5	9,0	0,9	10,0	7,2	10,9	5,4	3,6
Mokykloje/klasėje organizuoja įvairių anketų, diagnostinių, profesinio kryptingumo ir kt. testų atlikimą	12,7	15,4	1,8	8,1	33,9	16,3	3,6	6,3

Iš lentelėje pateiktų, tyrimo metu gautų rezultatų, matyti, jog dažniausiai klasės valandėles profesinio informavimo temomis organizuoja patys klasių auklėtojai (64,7 proc.).

Kas trečias apklausoje dalyvavęs (33,0 proc.) respondentas teigia, jog mokykloje organizuojamas konsultacijas profesijos pasirinkimo ar karjeros planavimo temomis jiems teikia mokykloje dirbantis direktoriaus pavaduotojas (-a) ugdymui.

25,8 proc. visų apklausoje dalyvavusių moksleivių teigia, jog dažniausiai apie stojimo į profesinį ugdymą teikiančių institucijų tvarką ir keliamus reikalavimus jie sužino iš mokykloje

dirbančio direktoriaus pavaduotojo (-os) ugdymui. Iš šio asmens, kaip teigia daugiau nei ketvirtadalis (25,8proc.) apklausoje dalyvavusių moksleivių, jie taip pat gauna informacijos apie esamą situaciją darbo rinkoje, bei jos poreikius.

Informacijos apie mokymosi profilius, kaip rodo tyrimo metu gauti rezultatai, moksleiviai dažniausiai gauna iš direktoriaus pavaduotojo (-os) ugdymui (36,7 proc.) ir iš klasės auklėtojo (-os) (21,7 proc.).

Respondentų teigimu, dažniausiai įvairius susitikimus su: profesinį ugdymą teikiančių institucijų atstovais (33,9 proc.), susitikimus su profesinio informavimo ir konsultavimo specialistais (35,7 proc.) bei susitikimus su įvairių profesijų atstovais (30,3 proc.) organizuoja mokyklos direktoriaus pavaduotojas (-a) ugdymui.

Kaip pagrindinius asmenis, kurie mokykloje organizuoja išvykas į įvairias šalies įmones ar organizacijas beveik ketvirtadalis (24,0 proc.) apklausoje dalyvavusių respondentų įvardijo klasių auklėtojus. 31,2 proc. apklaustųjų teigimu, klasių auklėtojai taip pat organizuoja ir išvykas į profesinį ugdymą teikiančių institucijų organizuojamas „atvirų durų dienas“, studijų mugės.

Tyrimo metu respondentų taip pat buvo teiraujama, kokie mokykloje dirbantys specialistai organizuoja karjeros dienas/savaites. Nors gauti rezultatai parodė, jog karjeros dienos/savaitės mokyklose organizuojamos retai, tačiau kaip pagrindinius asmenis, kurie jas organizuoja moksleiviai įvardijo socialinius pedagogus (15,4 proc.).

Respondentų pasiteiravus, kokie mokykloje dirbantys specialistai organizuoja įvairias mugės, viktorinas, vakarones ar kt. profesinio informavimo temomis, jų atsakymai buvo tokie: 16,3 proc. visų apklaustųjų teigia, jog šias veiklos sritis organizuoja klasių auklėtojai bei socialiniai darbuotojai.

Atlikus tyrimą paaiškėjo, jog daugiau nei trečdalis (33,9 proc.) apklaustųjų teigia, kad mokyklose/klasėje įvairių anketų, diagnostinių, profesinio kryptingumo ir kt. testų atlikimą organizuoja mokykloje dirbantis psichologas.

Taigi, apibendrinant galima teigti, jog aktyviausiai profesinio informavimo ir konsultavimo veiklos sritis, tirtose mokyklose organizuoja klasių auklėtojai bei direktoriaus pavaduotojas (-a) ugdymui.

Mažiausiai šias veiklos sritis, kaip parodė atliktas tyrimas, vykdo mokykloje dirbantys bibliotekininkai, profesijos patarėjai bei pakviesti specialistai.

Tyrimo metu buvo siekiama išsiaiškinti kuo mokykloje organizuojamos, profesiniam informavimui ir konsultavimui skirtos, veiklos yra naudingos mokiniams, renkantis profesiją.

Siekiant išsiaiškinti kokios, bendrojo lavinimo mokykloje organizuojamos, profesiniam informavimui ir konsultavimui skirtos veiklos sritys buvo (yra) informatyviausios, respondentams buvo pateiktas klausimas: „Kurių, iš žemiau išvardintų veiklos sričių metu gavai

daugiausiai informacijos profesijos pasirinkimo klausimais?“. Apklaustųjų nuomonė atsispindi lentelėje Nr. 4

4 lentelė. Veiklos sritys, kurių metu respondentai gavo daugiausiai informacijos profesijos pasirinkimo klausimais, (procentiniai dažniai), (N=221)

Veiklos sritys	Labai daug	Šiek tiek gavau	Negavau jokios reikiamos informacijos	Negaliu atsakyti, nes mokykloje tai nevyksta
Klasės valandėlių, profesinio informavimo ir konsultavimo temomis metu	7,2	62,0	14,5	16,3
Įvairių pamokų metu	14,5	56,6	22,6	6,3
Įvairių mokykloje dirbančių specialistų teikiamų konsultacijų metu	10,0	51,1	22,6	16,3
Susitikimų su profesinį ugdymą teikiančių institucijų atstovais, metu	19,0	43,0	15,4	22,6
Susitikimų su įvairiais profesinio informavimo ir konsultavimo specialistais metu	24,0	42,5	14,5	19,0
Susitikimų su įvairių profesijų atstovais metu	24,1	43,6	13,6	18,6
Išvykų į įvairias šalis įmones ar organizacijas metu	25,8	27,1	19,9	27,1
Išvykų į profesinį ugdymą teikiančių institucijų organizuojamas „atvirų durų dienas“, studijų mugės metu	33,0	28,1	14,5	24,4
Mokykloje organizuojamų karjeros dienų/savaitių metu	12,2	29,0	20,8	38,0
Mokykloje/klasėje organizuojamų įvairių: mugių, viktorinų, vakaronių, profesinio informavimo ir konsultavimo temomis, metu	2,7	24,4	21,7	51,1
Mokykloje/klasėje organizuojamų paskaitų profesijos pasirinkimo, karjeros planavimo temomis, metu	10,0	26,2	19,0	44,8
Įvairių anketų, diagnostinių, profesinio kryptingumo ir kt. testų atlikimo metu	10,9	38,0	33,0	18,1

Atlikus tyrimą paaiškėjo, jog „labai daug“ informacijos, susijusios su profesijos pasirinkimu, įvairiose profesiniam informavimui ir konsultavimui skirtose veiklos srityse, teigia gaunanti tik nedidelė dalis, tyrime dalyvavusių moksleivių. Tik kas trečias apklausoje dalyvavęs moksleivis (33,0 proc.), teigia, jog išvykų į profesinį ugdymą teikiančių institucijų organizuojamas „atvirų durų dienas“, studijų mugės, metu gavo „labai daug“ informacijos, kuri jiems buvo (ar yra) naudinga, renkantis profesiją.

Tai, jog išvykų į įvairias šalis įmones ar įstaigas, metu gauna „labai daug“ informacijos profesijos pasirinkimo klausimais teigia 25,8 proc. visų apklaustųjų.

Tai, jog susitikimai su įvairių profesijų atstovais (24,1 proc.), bei susitikimai su įvairiais profesinio informavimo ir konsultavimo specialistais (24,0 proc.) yra naudingi ir suteikia „labai daug“ reikiamos informacijos, teigia beveik ketvirtadalis, visų apklausoje dalyvavusių respondentų.

Profesiniam informavimui ir konsultavimui skirtos, klasės valandėlės, taip pat yra informatyvi veiklos sritis. Tačiau jų metu, kaip parodė tyrimas, moksleiviai gauna tik „šiek tiek“ (62,0 proc.) su profesijos pasirinkimu susijusios informacijos.

Įvairių pamokų metu su profesijos pasirinkimu „šiek tiek“ susijusios informacijos, teigia, gaunantys 56,6 proc. visų apklausoje dalyvavusių moksleivių. Taip pat „šiek tiek“ naudingos moksleiviams yra įvairių mokykloje dirbančių specialistų teikiamos konsultacijos. Jų metu, kaip parodė tyrimas, net 51,1 proc. respondentų gauna „šiek tiek“ profesijos pasirinkimui reikiamos informacijos.

Taigi, apibendrinant galima pasakyti, jog dauguma bendrojo lavinimo mokyklose organizuojamų, profesiniam informavimui ir konsultavimui, skirtų veiklos sričių yra informatyvi pagalbos priemonė, padedanti moksleiviams renkant profesiją.

Tyrimo metu respondentų buvo teirujamasi: „Kuo visos šios, profesiniam informavimui ir konsultavimui skirtos veiklos sritys yra naudingos?“. Apklausoje metu gauti rezultatai atsispindi lentelėje Nr. 5

5 lentelė. Profesiniam informavimui ir konsultavimui skirtų veiklos sričių teikiama nauda respondentams. (procentiniai dažniai), (N=221)

Nauda	Atsakymų skaičius Procentiniais dažniais
Sužinojau apie esamą situaciją darbo rinkoje jos poreikius	50,2
Susipažinau su įvairių studijų programomis	54,3
Sužinojau apie stojimo į profesinio ugdymo institucijas tvarką ir keliamus reikalavimus	65,6
Sužinojau kokių mokomųjų dalykų egzaminų rodikliai bus reikalingi, norint studijuoti pasirinktą specialybę	65,2
Išmokau pildyti stojimo į profesinį ugdymą teikiančių institucijų prašymo formą	20,8
Turėjau galimybę (įvairių diagnostinių testų pagalba) įvertinti savo tinkamumą pasirinktai profesijai	34,4
Sužinojau apie karjeros galimybes, įgijus pasirinktą specialybę	39,8
Sužinojau kaip parašyti gyvenimo aprašymą (CV)	25,3
Sužinojau kaip parašyti motyvacinį laišką	11,8

Taigi, mokykloje organizuojamos, profesiniam informavimui ir konsultavimui skirtos, veiklos sritys, respondentų teigimu, jiems buvo pakankamai naudingos. Jų metu, net 65,6 proc., visų apklausoje dalyvavusių moksleivių tvirtino, jog būtent mokykloje sužinojo apie stojimo į profesinio ugdymo institucijas tvarką ir keliamus reikalavimus. 65,2 proc. apklausoje dalyvavusių moksleivių teigė, jog mokykloje taip pat sužinojo kokių mokomųjų dalykų egzaminų rodikliai jiems bus reikalingi, norint studijuoti pasirinktą profesiją. Daugiau nei pusė (54,3 proc.) apklausoje dalyvavusių respondentų, per įvairias profesiniam informavimui ir konsultavimui skirtas veiklos sritis, teigė susipažinę su įvairių studijų programomis. Kas antras apklausoje dalyvavęs moksleivis teigė, jog mokykloje taip pat sužinojo apie esamą situaciją darbo rinkoje bei jos keliamus reikalavimus.

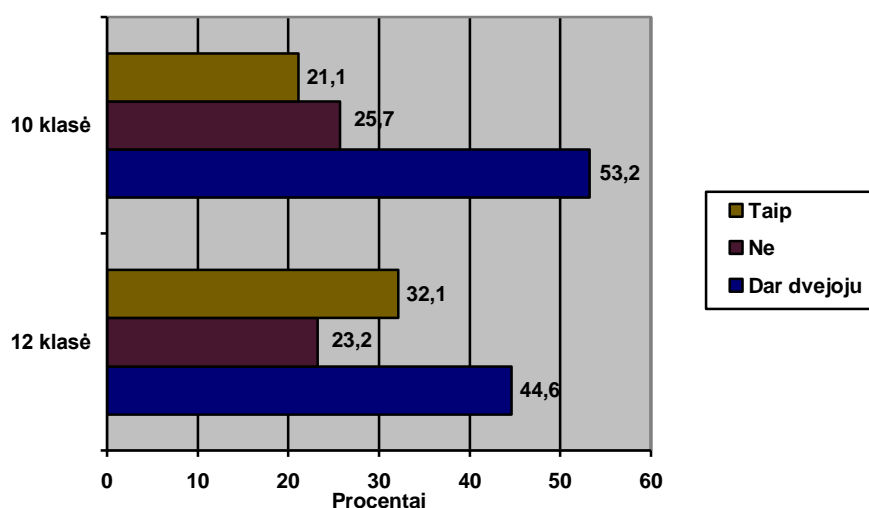
Taigi, galima daryti išvadą, kad tirtose bendrojo lavinimo mokyklose besimokantys moksleiviai per įvairias, profesiniam informavimui ir konsultavimui, skirtas veiklos sritis gauna išties nemažai, profesijos pasirinkimui aktualios informacijos, kuri dažnai turi lemiamos įtakos priimant profesijos pasirinkimo sprendimą. Tai iš dalies patvirtina hipotezę, kad bendrojo lavinimo mokykloje organizuojamos profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugos yra lemiamas veiksnys, mokiniams priimant profesijos pasirinkimo sprendimą.

Tyrimo metu buvo siekiama išsiaiškinti moksleivių apsisprendimo dėl būsimos profesijos lygį, tad moksleiviams buvo pateiktas klausimas: “ Ar jau nusprendei, kokią profesiją rinksies? “.

Palyginus 10-tose ir 12-tose klasėse besimokančių moksleivių apsisprendimo lygį (žr. Pav. Nr. 4) pastebėta, jog didžioji dalis respondentų: 53,2 proc. dešimtoje klasėse besimokančių moksleivių ir 44,6 proc. dvyliktoje klasėse besimokančių moksleivių dar dvejoja dėl būsimos profesijos pasirinkimo. Beveik trečdalis (32,2 proc.), apklausoje dalyvavusių dvyliktojų teigia, jog jau yra tvirtai apsisprendę dėl būsimos profesijos pasirinkimo. Tuo tarpu tik 21,1 proc. dešimtųjų klasių moksleivių teigia, jog jau yra tvirtai apsisprendę dėl būsimos profesijos pasirinkimo.

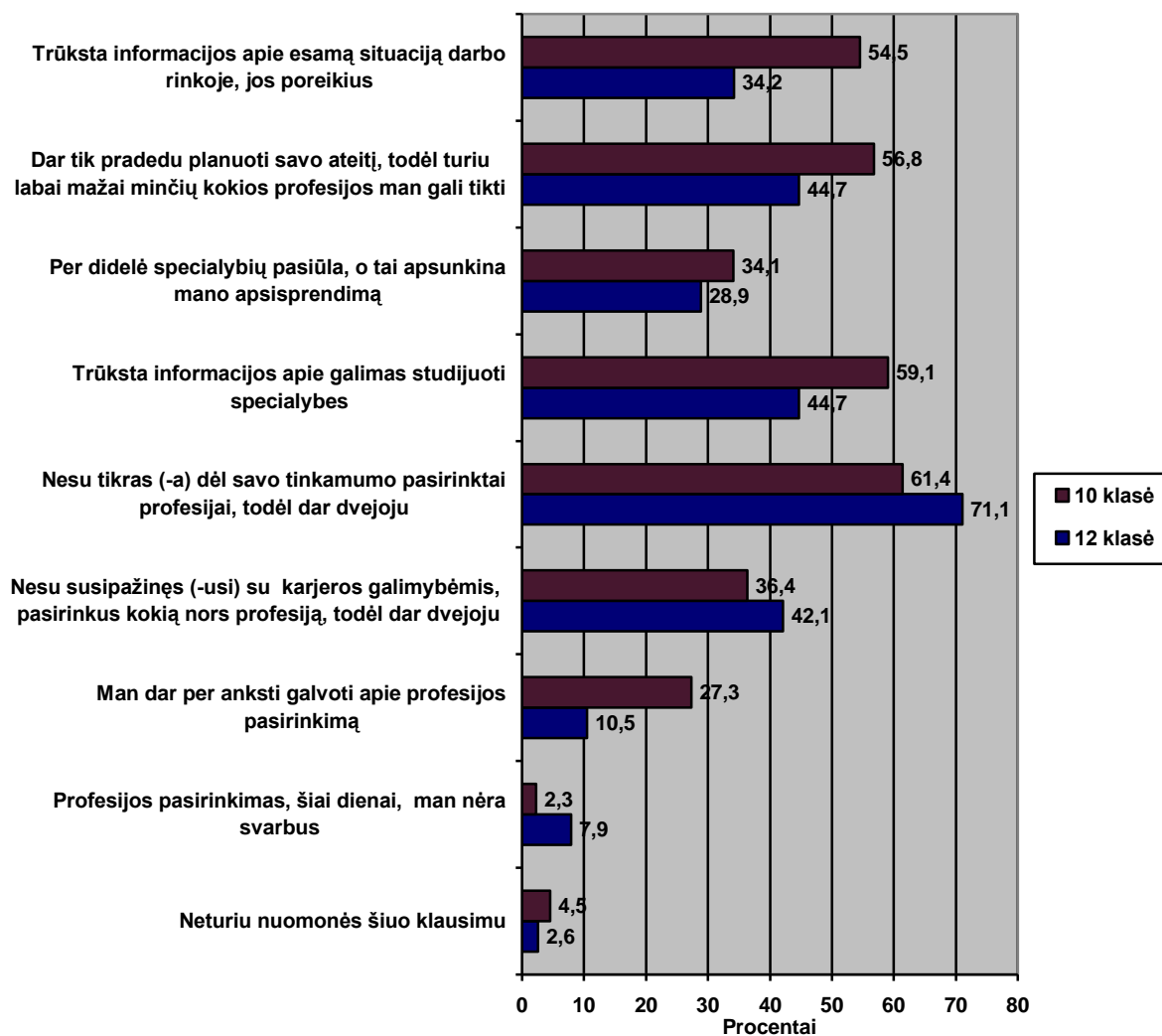
Ketvirtadalis (25,7 proc.) dešimtoje klasėse besimokančių respondentų, kaip parodė tyrimo metu gauti rezultatai, nėra apsisprendę dėl būsimos profesijos pasirinkimo. 23,2 proc. Dvyliktoje klasėje besimokančių moksleivių taip pat nėra apsisprendę dėl profesijos pasirinkimo.

Taigi, galima daryti išvadą, jog profesijos pasirinkimo problema aktuali tiek dešimtųjų, tiek dvyliktojų klasių moksleiviams.

4 pav. „Ar jau nusprendei, kokią profesiją rinksies?“

Tyrimo metu taip pat mėginta išsiaiškinti, kokios yra dešimtųjų ir dvyliktojų klasių moksleivių neapsisprendimo dėl būsimos profesijos pasirinkimo priežastys. Apklausoje gauti rezultatai vaizduojami pav. Nr. 5

5 Pav. 10 –tų ir 12-tų klasių moksleivių neapsisprendimo dėl būsimos profesijos pasirinkimo priežastys. (N=221)

Iš paveiksle pateiktų duomenų matyti, jog, kaip didžiausią neapsisprendimo dėl profesijos pasirinkimo priežastį tiek 10-tų (61,4 proc.), tiek 12-tų (71,1 proc.) klasių moksleiviai nurodė tai, jog jie nėra tikri dėl savo tinkamumo pasirinkamai profesijai.

Taip pat, kaip svarbią neapsisprendimo priežastį tiek 10-tų (56,8 proc.), tiek ir 12-tų (44,7 proc.) klasių moksleiviai nurodė tai, jog jie dar tik pradeda planuoti savo profesinę ateitį, todėl turi mažai minčių, kokios profesijos jiems gali tikti.

Kita svarbi priežastis, respondentų teigimu, apsunkinanti profesijos pasirinkimą yra tai, jog jaučiamas informacijos apie galimas studijuoti specialybes trūkumas. Kaip aktualią, šią neapsisprendimo priežastį, nurodė didelis procentas tiek dešimtų (59,1 proc.), tiek dvylikų (44,7 proc.) klasių moksleivių.

Taigi, apibendrinant galima pasakyti, jog apklausoje dalyvavusiems respondentams vis tik trūksta reikiamos informacijos, susijusios su profesijos pasirinkimu. Didžioji dalis apklaustųjų

tikina, jog jie nėra tikri dėl savo tinkamumo pasirenkamai profesijai, o tai leidžia daryti prielaidą, jog tirtose mokyklose skiriamas nepakankamas dėmesys moksleivių tinkamumo kuriai nors profesijai nustatymui.

Tyrimo metu buvo siekiama išsiaiškinti kas moksleiviams turi įtakos renkantis profesiją. Respondentų nuomonė apie tai, kas jiems turi įtakos renkantis profesiją vaizduojama lentelėje Nr. 6

6 lentelė. „Kas turi įtakos renkantis profesiją?“, (procentiniais dažniais), (N=221)

Įtaka	Turi didelės įtakos	Šiek tiek įtakoja	Neturi jokios įtakos
Profesijos paklausa šiandieninėje darbo rinkoje	51,1	33,5	15,4
Profesijos prestižas visuomenėje	27,6	51,6	20,8
Geras darbo užmokestis, garantuojantis materialinę gerovę	73,8	21,7	4,5
Geros darbo sąlygos	73,8	22,6	3,6
Galimybė tobulėti, keliant savo kvalifikaciją	71,9	25,3	2,7
Geros perspektyvos profesinei karjerai	66,5	28,5	5,0
Galimybė panaudoti savo turimus sugebėjimus	69,2	26,2	4,5
Suteikta galimybė saviraiškai	43,0	46,2	10,9
Galimybė būti nepriklausomu (-a), turėti savo verslą	36,7	41,2	22,2
Atliekama darbinė veikla turi atitikti mano poreikius ir interesus	55,2	42,1	2,7

Iš tyrimo metu gautų rezultatų matyti, jog svarbiausia moksleiviams renkantis profesiją yra : geras darbo užmokestis, garantuojantis materialinę gerovę 73,8 proc.; geros darbo sąlygos 73,8 proc., bei galimybė tobulėti, keliant savo kvalifikaciją 71,9 proc.

Tuo tarpu profesijos prestižas visuomenėje (51,6 proc.), suteikta galimybė saviraiškai (46,2 proc.) bei tai, kad atliekama darbinė veikla turi atitikti respondentų poreikius ir interesus „šiek tiek“ įtakoja moksleivių profesinį pasirinkimą.

Taigi, galima daryti išvadą, kad moksleiviams, renkantis profesiją didžiausią įtaką daro: geras darbo užmokestis, garantuojantis materialinę gerovę, geros darbo sąlygos bei galimybė tobulėti, keliant savo kvalifikaciją.

Apklausoje metu taip pat bandyta išsiaiškinti kokie vidiniai veiksniai moksleiviams turi įtakos renkantis profesiją. Gauti rezultatai vaizduojami lentelėje nr. 7.

7 lentelė. Vidiniai veiksniai, turintys įtakos renkantis profesiją.)procentiniai dažniai), (N=221)

Vidiniai veiksniai	Turi didelės įtakos (%)	Šiek tiek įtakoja (%)	Neturi jokios įtakos (%)
Tavo fizinė sveikata	50,2	27,1	22,6
Tavo charakterio savybės, temperamentas	52,5	39,3	8,2
Tavo polinkiai pasirinktai profesijai	68,3	24,4	7,2
Tavo interesai, pasirenkamos profesijos atžvilgiu	61,1	34,4	4,5
Tavo gebėjimai, pasirinktai profesijai	70,1	22,6	7,2
Tavo savęs vertinimas	60,2	34,4	5,4
Tavo vertybinės nuostatos, pasirenkamos profesijos atžvilgiu	52,0	36,2	11,8

Iš lentelėje pateiktų rezultatų matyti, jog svarbiausi vidiniai veiksniai, nulemiantys moksleivių profesinį pasirinkimą yra: gebėjimai, pasirenkamai profesijai – 70,1 proc.; polinkiai pasirenkamai profesijai – 68,3 proc., bei interesai, pasirenkamos profesijos atžvilgiu – 61,1 proc.

39,3 proc. apklausoje dalyvavusių respondentų teigia, jog charakterio savybės, renkantis profesiją jiems turi „šiek tiek“ įtakos. 36,2 proc. apklausoje dalyvavusių respondentų teigia, jog vertybinės nuostatos jiems turi „šiek tiek“ įtakos renkantis profesiją. 34,4 proc. respondentų teigia, jog jiems savęs vertinimas taip pat „šiek tiek“ juos įtakoja renkantis profesiją.

Taigi, apibendrinant, tyrimo metu gautus rezultatus galima daryti išvadą, jog mokiniams renkantis profesiją vidiniai veiksniai atlieka svarbų vaidmenį.

Be vidinių veiksnių, turinčių įtakos renkantis profesiją, taip pat yra ir išoriniai profesijos pasirinkimui įtakos turintys veiksniai, kurių įtaką, moksleiviams renkantis profesiją ir bus aptariama sekančiu klausimu: „Kokie išoriniai veiksniai Tau turi įtakos renkantis profesiją?“ gauti rezultatai vaizduojami lentelėje Nr. 8

8 lentelė. Išoriniai veiksniai, turintys įtakos renkantis profesiją. (procentiniai dažniai)

(N=221)

Išoriniai veiksniai	Turi didelės įtakos	Šiek tiek įtakoją	Neturi jokios įtakos
Tėvų patarimai (nuomonė) profesijos pasirinkimo klausimais	26,2	52,5	21,3
Šeimos narių vertybinės nuostatos, profesijos įgijimo atžvilgiu	14,5	49,8	35,7
Finansinė šeimos padėtis, profesijos įgijimo atžvilgiu	39,8	38,0	22,2
Draugų patarimai, renkantis profesiją	12,7	42,5	44,8
Tai, kad draugai studijuoja tą pačią specialybę, kurią aš taip pat nusprendžiau studijuoti	11,8	26,2	62,0
Klasės auklėtojo (-os) patarimai profesijos pasirinkimo klausimais	10,9	41,6	47,5
Dalykų mokytojų patarimai profesijos pasirinkimo klausimais	10,9	55,2	33,9
Karjeros konsultanto pasiūlymai, profesijos pasirinkimo atžvilgiu	18,1	42,5	39,4

Kaip vieną iš veiksnių, turintį didelės įtakos renkantis profesiją, moksleiviai įvardijo šeimos finansinę padėtį. Už tai, kad šeimos finansinė padėtis turi įtakos renkantis profesiją pasisakė 39,8 proc., visų apklausoje dalyvavusių moksleivių.

Kitas, kaip parodė tyrimo metu gauti rezultatai, veiksnys, turintis didelę reikšmę renkantis profesiją yra tėvų patarimai profesijos pasirinkimo klausimais. Šį veiksnį, kaip labai svarbų, įvardijo 26,2 proc. visų apklausoje dalyvavusių respondentų, kiti 52,5 proc. teigia, jog renkantis profesiją tėvų patarimai „šiek tiek“ turi įtakos.

Taip pat, kaip „šiek tiek“ įtakos turintį veiksnį 55,2 proc. moksleivių įvardijo bendrojo lavinimo mokyklose dirbančių pedagogų teikiamus patarimus profesijos pasirinkimo klausimais.

Taigi, galima daryti išvadą, jog iš visos išorinių veiksnių grupės, svarbiausi moksleiviams, renkantis profesiją yra: tėvų patarimai, taip pat svarbų vaidmenį atlieka mokykloje dirbančių pedagogų patarimai.

Atliekant tyrimą, moksleivių buvo pasiteirauta, kas jiems turi ar (turėjo) įtakos įvertinant savo tinkamumą pasirenkamai profesijai. Tyrimo metu gauti rezultatai vaizduojami lentelėje Nr. 9.

9 lentelė. „Tinkamumo kriterijai“ (procentiniai dažniai), (N=221)

Tinkamumo kriterijai	Turi didelės įtakos	Šiek tiek įtakoja	Neturi jokios įtakos
Mokymosi rezultatai	87,3	12,7	0,0
Įvairių olimpiadų, kuriose dalyvavau, rezultatai	32,1	48,0	19,9
Įvairių konkursų metu gauti įvertinimai	36,7	42,5	20,8
Pasiekimai, dalyvaujant įvairiose sportinėse varžybose	39,4	29,9	30,8
Įvairūs pasiekimai užklasinėje veikloje	35,3	38,0	26,7
Įvairių profesinio tinkamumo testų rezultatai	44,3	30,3	25,3

Iš tyrimo metu gautų rezultatų matyti, jog svarbiausi kriterijai, pagal kuriuos moksleiviai įvertina savo tinkamumą pasirenkamai profesijai yra: mokymosi rezultatai (87,3 proc.); įvairių profesinio tinkamumo testų rezultatai (44,3); pasiekimai, dalyvaujant įvairiose sportinėse varžybose (39,4 proc.).

Šiek tiek įtakos, įvertinant savo tinkamumą pasirenkamai profesijai, pasak moksleivių jiems turi: įvairių olimpiadų, kuriose dalyvavo, rezultatai (48,0 proc.); įvairių konkursų metu gauti įvertinimai (42,5) bei įvairūs pasiekimai užklasinėje veikloje (38,0 proc.).

Taigi, galima daryti išvadą, kad pagrindiniai kriterijai, padedantys įvertinti savo tinkamumą pasirenkamai profesijai moksleiviams yra: mokymosi rezultatai, įvairūs pasiekimai bei laimėjimai įvairiuose renginiuose (konkursuose, olimpiadose, sportinėse varžybose.)

Atliekant tyrimą, taip pat siekta išsiaiškinti ar moksleiviai yra pakankamai gerai susipažinę su norima studijuoti profesija. Tyrimo metu gauti rezultatai vaizduojami lentelėje Nr. 10

10 lentelė. „Ar esi pakankamai gerai susipažinęs (-usi) su pasirinkta profesija?“.
(procentiniai dažniai), (N=221)

Ar gerai susipažinęs (-usi) su norima studijuoti profesija	Taip, esu pakankamai gerai susipažinęs (-usi)	Ne, nesu pakankamai gerai susipažinęs (-usi)	Dar trūksta žinių apie tai
Žinai kokių gebėjimų ar įgūdžių reikia pasirinktai profesijai	44,3	33,5	22,2
Žinai kokie mokomieji dalykai, dėstomi mokykloje, tau bus reikalingi stojant į šią specialybę	43,4	29,9	26,7
Žinai mokyklas, kuriose galima įgyti pasirinktą profesiją	39,8	35,3	24,9
Žinai stojimo į šias mokyklas sąlygas	38,9	36,2	24,9
Žinai apie įsidarbinimo galimybes, įgijus šią profesiją	23,5	45,7	30,8
Žinai apie karjeros galimybes, įgijus šią profesiją	24,4	47,5	28,1

Iš lentelėje pateiktų duomenų matyti, jog beveik pusė apklausoje dalyvavusių moksleivių teigia, jog yra pakankamai gerai susipažinę su pasirinkta profesija, t.y.: žino kokių gebėjimų ar įgūdžių reikia pasirinktai profesijai (44,3 proc.); žino, kokie mokomieji dalykai, dėstomi bendrojo lavinimo mokykloje, jiems bus reikalingi, renkantis profesiją (43,4 proc.); taip pat žino mokyklas, kuriose galės įgyti pasirinktą profesiją (39,8 proc.).

Dažniausiai, kaip parodė tyrimo metu gauti rezultatai, moksleiviams kyla neaiškumų dėl karjeros galimybių, įgijus pasirinktą profesiją (47,5 Proc.); įsidarbinimo galimybių (45,7 proc.). Taip pat jaučiamas informacijos apie stojimo į profesinį ugdymą teikiančių institucijų sąlygas, stygius (36,2 proc.).

Taigi, apibendrinant galima teigti, jog moksleiviai yra pakankamai gerai susipažinę su norimomis studijuoti profesijomis, tačiau jiems dar trūksta žinių apie įsidarbinimo, bei karjeros galimybes.

Atliekant tyrimą buvo pasiteirauta, iš kokių šaltinių dažniausiai moksleiviai gauna informacijos apie norimas studijuoti profesijas. Gauti rezultatai vaizduojami lentelėje nr. 11.

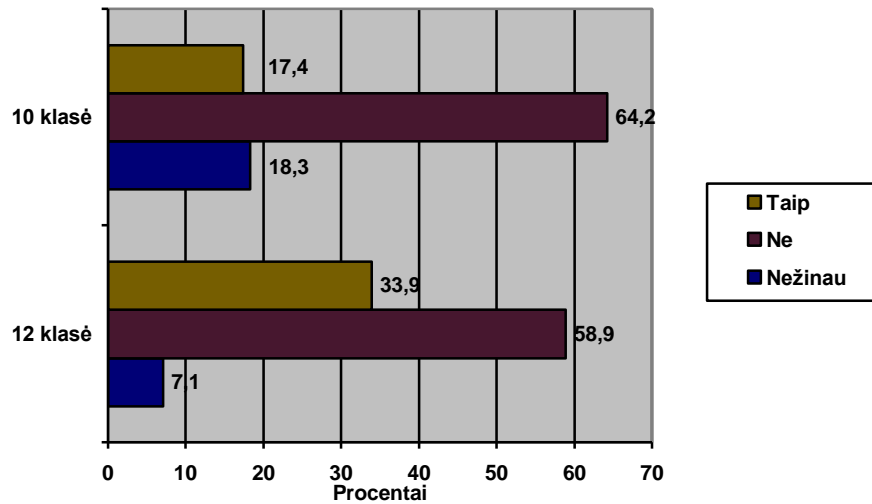
**11 lentelė. Informacijos apie norimą studijuoti profesiją, gavimo šaltiniai.
(procentiniai dažniai), (N=221)**

Informacijos šaltiniai	Labai daug	Šiek tiek gavau informacijos	Negavau jokios informacijos
Įvairūs informaciniai leidiniai (žurnalai, laikraščiai, lankstinukai ir kt.)	21,7	67,4	10,9
TV ar radijas	10,9	52,9	36,2
Įvairios internetinės svetainės	49,3	41,6	9,0
Klasės auklėtojas (-os)	7,2	52,9	39,8
Mokykloje dirbantys pedagogai	20,8	56,6	22,6
Įvairūs, profesiniam informavimui ir konsultavimui skirti, renginiai mokykloje	14,5	45,7	39,8
Mokykloje dirbantis asmuo, atsakingas už profesinį informavimą ir konsultavimą	15,4	29,9	54,8

Gauti anketinės apklausos rezultatai rodo, jog apie norimą studijuoti profesiją respondentai daugiausiai sužino iš įvairių internetinių svetainių (49,3 proc.).

Kiti šaltiniai: įvairūs informaciniai leidiniai (67,4 proc.), mokykloje dirbančių pedagogų suteiktos žinios (56,6 proc.), klasės auklėtojo suteiktos žinios (52,9 proc.), bei Tv ir radijas (52,9 proc.) moksleiviams taip pat teikia „šiek tiek“ žinių apie norimas studijuoti profesijas.

Atliekant tyrimą buvo siekiama palyginti 10-tų ir 12 –tų klasių moksleivių nuomones dėl to, ar tirtose bendrojo lavinimo mokyklose, besimokantiems jaunuoliams pakanka informacijos, susijusios su profesijos pasirinkimu? Tyrimo metu gauti rezultatai vaizduojami Pav. Nr. 6.

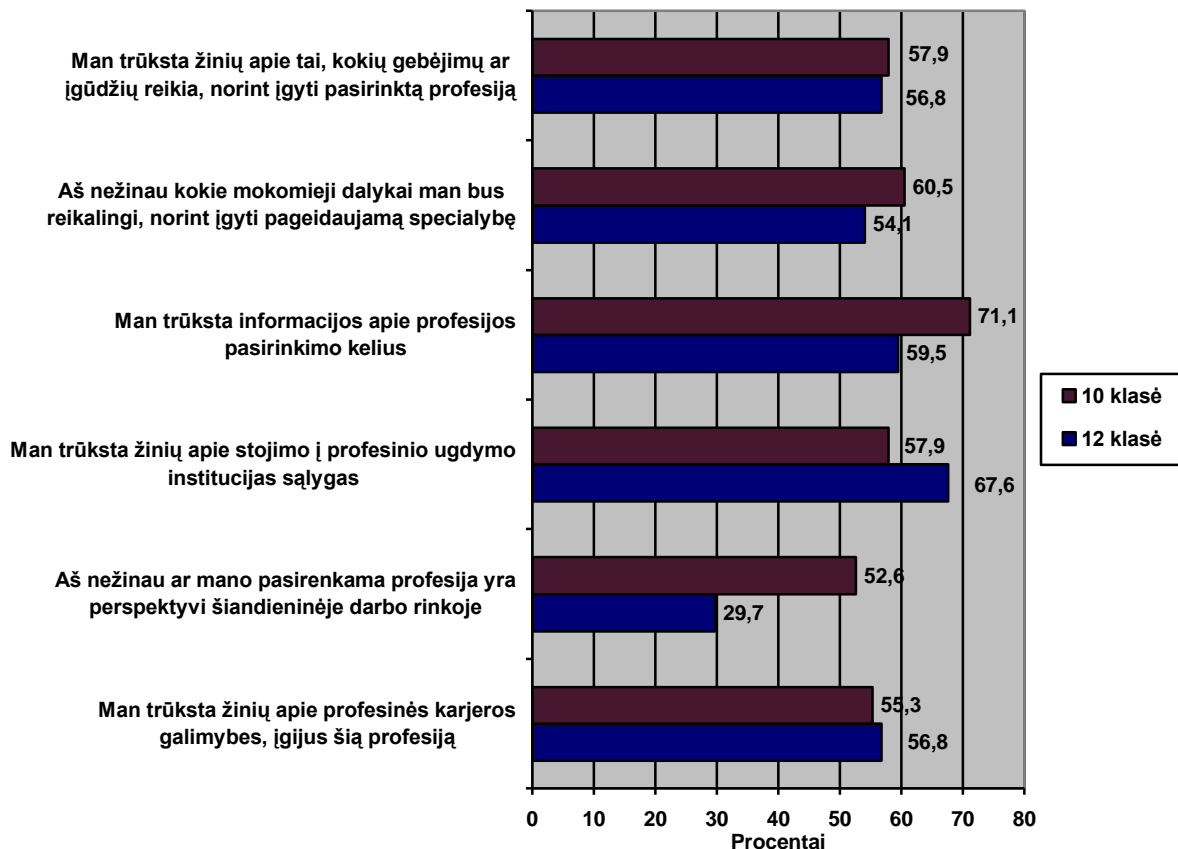

6 Pav. „Ar pakanka profesijos pasirinkimui reikiamos informacijos mokykloje?“

Iš 6 pav. Pateiktų duomenų matyti, jog didžiajai daliai tiek dešimtoje (64,2 proc.), tiek 12 kl. (58,9 proc.) besimokančių moksleivių profesijos pasirinkimui reikiamos informacijos kiekis mokykloje yra nepakankamas.

Tik 17,4 proc. dešimtoje klasėse besimokančių respondentų teigia, kad jiems mokykloje su profesijos pasirinkimu susijusios informacijos pakanka. 33,9 proc. visų apklausoje dalyvavusių respondentų taip pat teigia, jog jiems informacijos, susijusios su profesijos pasirinkimu, užtenka. Likę respondantai neturėjo nuomonės šiuo klausimu.

Kadangi tiek 10-tose, tiek 12-tose klasėse besimokantiems respondentams, kaip parodė tyrimas, informacijos mokykloje nepakanka, moksleivių buvo teirujamasi kokios informacijos jiems trūksta labiausiai. Moksleivių išreikšta nuomonė vaizduojama paveiksle Nr. 7

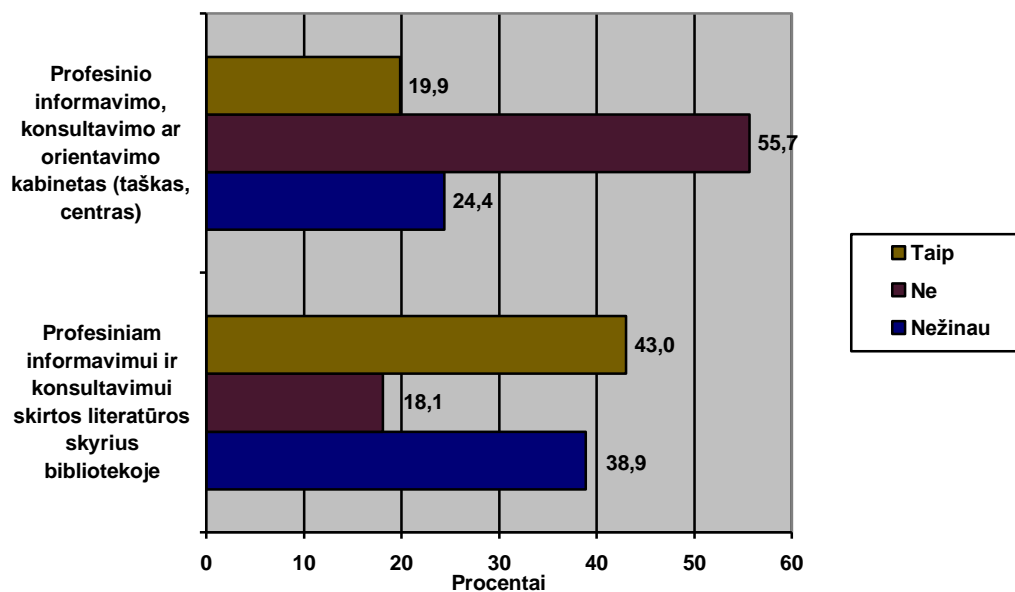

**7 Pav. „Kokios, su profesijos pasirinkimu susijusios informacijos, trūksta?“
(procentiniai dažniai), (N = 221).**

Iš paveiksle vaizduojamų duomenų matyti, jog vis tik informacijos trūkumas yra gan didelis. Didžiąjai daliai, tiek 10-tose, tiek 12-tose klasėse besimokančių moksleivių labiausiai trūksta informacijos apie profesijos pasirinkimo kelius (10 kl. – 71,1 proc.; 12 kl. – 59,5 proc.); taip pat žinių apie tai, kokie gebėjimai ar įgūdžiai reikalingi norint įgyti profesiją (10 kl. – 57,9 proc.); 56,8 proc.); didelė dalis tiek 10 kl. (60,5 proc.), tiek 12 kl. (54,1 proc.) moksleivių teigia, taip nežinantys kokie mokomieji dalykai jiems bus reikalingi norint įgyti pageidaujamą profesiją ir kt.

Remiantis šiais, tyrimo metu gautais rezultatais, galima daryti išvadą, jog vis tik bendrojo lavinimo mokyklos mokinių profesinio informavimo ir konsultavimo veiklą vykdo pakankamai paviršutiniškai.

Tyrimo metu taip pat buvo domimasi, ar tirtose bendrojo lavinimo mokyklose yra mokinių profesiniam informavimui skirtas kabinetas (taškas, centras) bei specialios, mokinių profesiniam informavimui skirtos literatūros skyrelis mokyklos bibliotekoje. Moksleivių išreikšta nuomonė vaizduojama paveiksle Nr. 8

8 Pav. Mokinių nuomonė dėl mokykloje egzistuojančių PIT ir profesiniam informavimui skirtų skyrių bibliotekose. (procentiniai dažniai), (N=221).

Iš tyrimo metu gautų rezultatų matyti, jog didžiosios moksleivių daugumos teigimu (55,7 proc.), jų lankomose bendrojo lavinimo mokyklose nėra profesinio informavimo, konsultavimo ar orientavimo taško (kabineto, centro).

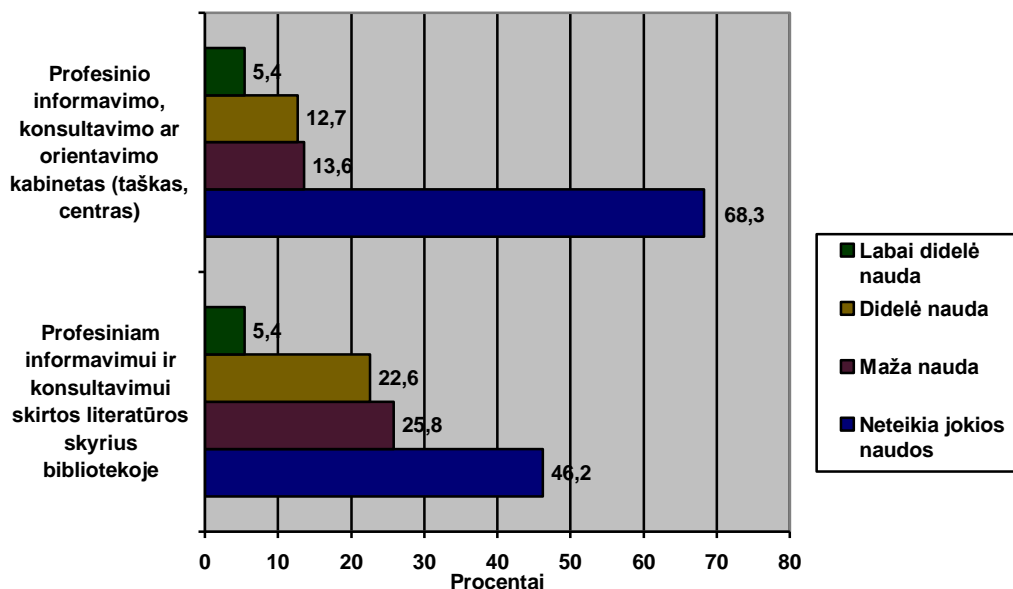
19,9 proc. respondentų teigimu, PIT, mokyklose, kurias jie lanko egzistuoja. 24,4 proc. respondentų teigia, jog jie net nežino ar mokykloje egzistuoja tokio pobūdžio kabinetai.

Apie tai, jog mokyklų bibliotekose yra mokinių profesiniam informavimui skirtos literatūros skyrius, teigia žinantys 43,0 proc. visų apklausoje dalyvavusių respondentų. Tai, kad mokyklos bibliotekoje nėra tokio pobūdžio knygų skyriaus teigia 18,1 proc. visų apklausoje dalyvavusių moksleivių. Net 38,9 proc. moksleivių tikino nežinantys ar jų lankomų mokyklų bibliotekose yra profesiniam informavimui ir konsultavimui skirtos literatūros skyrius bibliotekoje.

Moksleivių pasiteiravus kokią naudą jiems teikia bendrojo lavinimo mokyklose veikiančios PIT bei bibliotekose specialiai moksleivių profesiniam informavimui skirtas skyrius (žr. Pav. Nr. 9), buvo pastebėta, jog tik nedaugeliui tyrime dalyvavusių respondentų (tiek PIT veikla, tiek bibliotekų profesiniam informavimui skirtas skyrius 5,4 proc.) tai teikia labai didelės naudos.

12,7 proc. apklaustųjų moksleivių tvirtina, jog jiems mokyklose veikiančios PIT teikia didelės naudos. 22,6 proc. apklaustųjų teigimu, jiems mokyklos bibliotekose įrengti, specialiai mokinių profesiniam informavimui skirti, skyriai teikia didelę naudą. 13,6 proc. visų apklausoje dalyvavusių respondentų tikino, jog jiems PIT organizuojama veikla teikia mažai naudos. 25,8

proc. visų apklausoje dalyvavusių respondentų pasisakė už tai, jog mokyklos bibliotekose įrengtas profesiniam informavimui skirtas skyrius jiems teikia mažai naudos. Tačiau didžiausias procentas moksleivių tikino, jog tiek PIT (68,3 proc.), tiek bibliotekos įrengti profesiniam informavimui skirti skyriai (46,2 proc.) neteikia absoliučiai jokios naudos.

9 Pav. Moksleivių nuomonė dėl PIT ir bibliotekose įsteigtų profesiniam informavimui skirtų skyrių. (procentiniai dažniai) (N=221)

Taigi apibendrinant, galima pasakyti, jog tirtose bendrojo lavinimo mokyklose pagrindiniai profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų teikėjai yra klasių auklėtojai, bei direktoriaus pavaduotojas ugdymui. Profesiniam informavimui ir konsultavimui skirtų veiklos sričių pasiūla, kaip parodė tyrimo metu gauti rezultatai, yra gan plati. Moksleiviai per įvairias, profesiniam informavimui ir konsultavimui, skirtas veiklos sritis gauna nemažai profesijos pasirinkimui svarbios ir reikiamos informacijos, kurios įsisavinimas ir gebėjimas pritaikyti praktiškai yra lemiamas veiksnys renkantis profesiją. Tai iš dalies patvirtina hipotezę, kad bendrojo lavinimo mokykloje organizuojamos profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugos yra lemiamas veiksnys, mokiniams priimant profesijos pasirinkimo sprendimą.

IŠVADOS

Teorinės dalies išvados:

1. Mokslinės literatūros analizė apie profesijos pasirinkimo, profesinio orientavimo problemą parodė, jog šie klausimai Lietuvoje buvo aktualūs visą valstybės gyvavimo laikotarpį. Jau tarpukario Lietuvos mokyklai buvo keliamas mokinių rengimo priimti profesinius sprendimus uždavinys.
2. Šiandieninėje Lietuvos bendrojo lavinimo mokykloje, siekiant moksleivius parengti sąmoningam ir gerai apgalvotam profesijos pasirinkimui, plėtojama profesinio informavimo ir konsultavimo sistema, kurios siekis ir yra pagalba teikimas mokiniams renkantis profesiją.
3. Mokinių profesinis informavimas ir konsultavimas, kaip sudedamieji profesinio orientavimo komponentai, ES kontekste, laikomi vienais iš svarbiausių veiksnių, skatinančių mokymąsi visą gyvenimą, užimtumą, darbo jėgos prisitaikymą prie rinkos sąlygų, verslumą bei lygias galimybes.

Praktinės dalies išvados:

1. Tirtose bendrojo lavinimo mokyklose, mokinių profesiniam informavimui ir konsultavimui skirtų veiklos sričių pasiūla yra didelė, tačiau, kaip parodė tyrimas, mokykloje mokiniams vis tik trūksta reikiamos profesijos pasirinkimui aktualios informacijos.
2. Pagrindiniai profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų teikėjai bendrojo lavinimo mokyklose, kaip parodė tyrimas, yra klasės auklėtojai bei direktoriaus pavaduotojas ugdymui;
3. Tirtose bendrojo lavinimo mokyklose besimokantys moksleiviai per įvairias, profesiniam informavimui ir konsultavimui, skirtas veiklos sritis gauna nemažai profesijos pasirinkimui svarbios ir reikiamos informacijos, kurios įsisavinimas ir gebėjimas pritaikyti praktiškai yra lemiamas veiksnys renkantis profesiją. Tai iš dalies patvirtina hipotezę, kad bendrojo lavinimo mokykloje organizuojamos profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugos yra lemiamas veiksnys, mokiniams priimant profesijos pasirinkimo sprendimą.

REKOMENDACIJOS

Bendrojo lavinimo mokykloms:

- Aktyvinti mokinių profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų teikimą mokiniams;
- Siekti, kad mokykloje teikiamos, profesiniam informavimui ir konsultavimui skirtos, paslaugos būtų organizuojamos kuo kokybiškiau ir efektyviau;
- Į mokinių profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų organizavimą siekti įtraukti ir paskatinti aktyviai veikti kuo daugiau įvairių bendrojo lavinimo mokyklose dirbančių specialistų;
- Profesinį moksleivių informavimą ir konsultavimą pradėti mokyklose kuo anksčiau;
- Bendrojo lavinimo mokyklose moksleiviams sudaryti visas reikiamas sąlygas, praktikai išbandyti savo jėgas įvairiose praktinėse veiklose;

Bendrojo lavinimo mokyklų profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų vykdytojams:

- **Klasių auklėtojams:** aktyviai bendradarbiauti su auklėtinių tėvais, dalykų mokytojais bei kitais mokykloje dirbančiais įvairių sričių specialistais, siekiant kuo geriau moksleiviams padėti pažinti save, savo gabumus, interesus, įvertinti savo galimybes.
- **Dalykų mokytojams:** ieškoti galimybių į mokymo turinį integruoti profesinį informavimą;
- **Socialiniams pedagogams ir psichologams:** aktyviai organizuoti moksleivių diagnostinių, profesinio kryptingumo ir kt. testų organizavimą mokykloje, siekiant padėti moksleiviams išsiaiškinti jų poreikius, polinkius bei gebėjimus; teikti kokybiškas individualias ir grupines konsultacijas profesijos pasirinkimo problemos sprendimo temomis;
- **Mokyklų bibliotekininkams:** kaupti, analizuoti ir perteikti moksleiviams aktualią profesijos pasirinkimui svarbią informaciją.

Literatūra

1. Adomonienė R., Daukilas S., Kriščiūnas B., Maknienė I., Pajanskienė A. (2003). Profesinio ugdymo psichologija ir pedagogika. Utena: Indra
2. Adomonienė R., Daukilas S., Kriščiūnas B., Maknienė I., Pajanskienė A. (2001). Profesinio ugdymo pagrindai. Vilnius: Petro ofsetas
3. Barkauskaitė M. (2007). Profesinis konsultavimas ir orientavimas šiuolaikinio profesinio rengimo kontekste. ACTA PEDAGOGIKA VILNENSIA, T. 18, p. 106 – 120.
4. Bendrojo lavinimo mokyklų aprūpinimas vadovėliais, mokymo priemonėmis ir ugdymo procesui reikalinga literatūra ir mokymo/ mokymosi poreikiams tenkinti. *TYRIMO POTEMĖ*. (2008). [žiūrėta 2009 – 09 – 10], prieiga per internetą: http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/tyrimai/sb/biblioteku_kokybe_0812.pdf
5. Beresnevičienė D.(2002). Profesinis orientavimas Lietuvoje. ACTA PEDAGOGIKA VILNENSIA, T. 9, p. 342 - 351
6. Beresnevičienė D. (1990). Diferencijuotas profesinis orientavimas mokykloje Vilnius: Viltis.
7. Bitinas B. (1998). Ugdymo tyrimų metodologija. Vilnius: Jošara
8. Bobrova L. Kazlauskienė A. ir kt. (2008). Kursinių ir baigiamųjų (bakalauro, magistro, specialiųjų profesinių studijų) darbų rengimo metodologinės rekomendacijos. Šiauliai, Šiaulių universiteto leidykla.
9. Butkienė G., Kepalaitė A. (1996). Mokymasis ir asmenybės brendimas. Vilnius. Margi raštai.
10. Dailidienė E., Navickienė L. (2004). Profesinio konsultavimo paslaugų rengimas: problemos ir jų sprendimo būdai. [žiūrėta 2009 – 10 – 02]. Prieiga per internetą: <http://web.ebscohost.com/ehost/pdf?vid=9&hid=102&sid=6b5bd75a-925c-442e-884a-345f89e1c19e%40sessionmgr111>
11. Danilevičius E. (2008a). Mokinių racionalaus profesijos pasirinkimo metodikos – socialinio ugdymo tobulinimo veiksny. SOCIALINIS UGDYMAS. 6 (17)., 41 - 53
12. Danilevičius E. (2008b). Karjeros projektavimo ir karjeros planavimo ugdymo edukologinės prielaidos. PEDAGOGIKA. 92, p. 110 - 115

13. Galkytė, H. (1977). Mokinių sugebėjimo analizuoti savo galimybes, renkantis profesiją, ugdymas: (metodinė medžiaga). Vilnius: PMTI
14. Europos bendrijų komisijos darbinis dokumentas. (2007), XXI a. mokyklos. [žiūrėta 2009 – 12 – 20], prieiga per internetą: http://ec.europa.eu/education/school21/consultdoc_lt.pdf
15. Indrašienė V., Grinytė L. (2007). Tėvų požiūris į profesinį orientavimą bendrojo lavinimo mokykloje. PEDAGOGIKA, 87, p. 119-125
16. Indrašienė V., Grinytė L. (2007). Klasės auklėtojo veiklos galimybės organizuojant mokinių profesinį informavimą, konsultavimą ir orientavimą mokykloje. *SOCIALINIS UGDYMAS. Nr. 3(14). ISSN 1392 – 9569*
17. Įsakymas dėl profesinio orientavimo strategijos ir jos įgyvendinimo veiksmų plano tvirtinimo. (2003), Nr. ISAK-1635/A1-180. Vilnius. [žiūrėta 2008-03-29]. Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/isakymai/03-11-19-ISAK-1635-A1-180.htm
18. Jankevičius S. (2003). Iki profesinio mokslievių ugdymas klasės auklėtojo darbe. Ugdymo proceso linkmės. P.97-100
19. Jankevičius S. (2001). Informacijos vaidmuo, formuojant mokslievių profesinį apsisprendimą. ACTA PEDAGOGIKA VILNENSIA, T. 8, p. 263-268
20. Jatautaitė B. (1991). Profesinio orientavimo ir reorientavimo problema. ACTA PEDAGOGIKA VILNENSIA, T. 3, p. 160 – 174
21. Jovaiša L. (2007). Enciklopedinis edukologijos žinynas. Vilnius: Gimtasis žodis
22. Jovaiša L. (1999). Profesinio konsultavimo psichologija. Vilnius, Agora
23. Jovaiša L. (1985). Ugdymo gairės. Kaunas: Šviesa.
24. Jovaiša L. (1993). Pedagogikos terminai. Kaunas, Šviesa.
25. Jovaiša L. (1981) Asmenybė ir profesija. Kaunas, Šviesa
26. Jovaiša, L. (1978). Profesinio orientavimo pedagogika. Kaunas, Šviesa.
27. Jovaiša L. (1970). Mokinių parengimo rinktis profesiją pagrindai. Kaunas, Šviesa
28. Jovaiša T., Orenienė R. (2003). Profesinis konsultavimas žmogiškųjų išteklių plėtros kontekste. Kn.: Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos, Nr.5. Kaunas. VDU.
29. Jurevičiūtė K. Iki profesinio ugdymo sampratų raida Lietuvoje // Tiltai, - 2007, Klaipėda: KU I-kla; Nr. 4 (41), p. 191-200, ISSN 1392-3137002E
30. Kardelis K. (2007). Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. Šiauliai, Lucilijus
31. Kralikauskas J. (1993). Psichologijos įvadas. Kaunas, Šviesa
32. Kregždė, S. (1988). Profesinio kryptingumo formavimosi psichologiniai pagrindai. Kaunas, Šviesa.

33. Kučinskienė R., Kučinskas V. (2002). Jaunimo socialinės integracijos optimizavimas. ACTA PEDAGOGIKA VILNENSIA, T. 9, p. 316 - 326
34. Kviešienė G. (2005). Pozityvioji socializacija. Vilnius: VPU
35. Laužackas R., (2005a). Profesinio rengimo terminų aiškinamasis žodynas. Kaunas, VDU.
36. Laužackas R. (2005b). Profesinio rengimo metodologija. Kaunas VDU leidykla.
37. Laužackas R. (1996). Profesinis rengimas ir jo valdymo dimensijos Lietuvoje. Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai, 2, p. 107 - 119
38. Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnybos direktoriaus 2008 m. vasario 11 d. Įsakymas Nr. V(4)-26 „profesijos konsultanto profesijos standartas“. [žiūrėta; 2009-12-04].
Prieiga per internetą:
http://www.vdu.lt/skc/downloads/prof_orient/profesijos_konsultanto_profesijos_standartas.pdf
39. Lietuvos mokinių informavimo ir techninės kūrybos centro direktoriaus 2009 m. birželio 23 d. Įsakymas Nr. R1-227 „Profesinio informavimo informacijos sklaidos metodinės rekomendacijos“. [žiūrėta: 2009 – 12 – 15], prieiga per internetą:
http://kps.puslapiai.lt/images/Dokumentai/Metodines%20rekomendacijos/PI%20informacijos%20sklaidos%20rekomendacijos_09-06-23.doc
40. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. sausio 8 d. nutarimas Nr. 10 “Dėl jaunimo profesinio orientavimo ir integravimo į darbo rinką priemonių“ (Žin., 1998, Nr. 5-86). [žiūrėta 2009 – 10 – 10]. Prieiga per internetą:
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=48425&p_query=&p_tr2=
41. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 1998 m. kovo 20 d. įsakymas Nr. 465 „Dėl Profesinio orientavimo tvarkos“ (Žin., 1998, Nr. 39-1046). [žiūrėta: 2009 – 10 – 10]. Prieiga per internetą:
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=54572&p_query=&p_tr2=
42. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2003 m. lapkričio 19 d. įsakymas Nr. ISAK-1635/A1-180 „Dėl profesinio orientavimo strategijos ir jos įgyvendinimo veiksmų plano tvirtinimo“ (Žin., 2004, Nr. 56-1955). [žiūrėta: 2009 – 10 – 10]. Prieiga per internetą:
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=230964&p_query=&p_tr2=
43. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2005 m. gruodžio 9 d. Įsakymas Nr. ISAK-2540/A1-321 „Profesinio orientavimo strategijos įgyvendinimo planas“. [žiūrėta: 2009 – 11 – 04].
Prieiga per internetą:

http://209.85.135.132/search?q=cache:0kzoU5E5_noJ:www.lssic.lt/alevel/pictures/Dokumentai/Teisine_baze/prof_orient_strateg_igyvend_planas.doc+profesinio+orientavimo+strategijos+5gyvendinimo+veiksmu+planas&cd=5&hl=lt&ct=clnk&gl=lt&client=firefox-a

44. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2005 m. balandžio 29 d. įsakymas Nr. ISAK-739/A1-116 „Dėl profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų teikimo reikalavimų aprašo patvirtinimo“ (Žin., 2005, Nr. 60-2132). [žiūrėta: 2009 – 11 – 04]. Prieiga per internetą:

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=255801&p_query=&p_tr2=

45. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2007 m. gruodžio 3 d. įsakymas Nr. ISAK-2332 „Dėl nacionalinės profesinio orientavimo švietimo sistemoje programos patvirtinimo“ (Žin., 2008, Nr. 7-258).

46. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2007 m. kovo 13 d. įsakymas Nr. ISAK-362 „Profesinio informavimo standartas“. [žiūrėta: 2009 – 12 – 04]. Prieiga per internetą: [http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/isakymai/2007-03-13-ISAK-362\(1\).doc](http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/isakymai/2007-03-13-ISAK-362(1).doc)

47. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2007 m. gegužės 23 d. įsakymas Nr. ISAK-970 „Dėl bendrojo lavinimo ugdymo turinio formavimo, vertinimo, atnaujinimo ir diegimo strategijos patvirtinimo“ (Žin., 2007, Nr. 63-2440). [žiūrėta: 2009-12-04].

Prieiga per internetą:

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=298951&p_query=&p_tr2=

48. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas (Žin., 1991, Nr. 23-593; 1998, Nr. 67-1940; 2000, Nr. 40-1116, Nr. 92-2878, 2879, Nr. 102-3214). [žiūrėta: 2009 – 10 – 10].

Prieiga per internetą:

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=1480&p_query=&p_tr2=

49. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo įsakymas „Dėl psichologinės pagalbos mokiniui teikimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ (Žin. 2004, Nr. ISAK-837). [žiūrėta 2009 – 10 – 20], prieiga per internetą:

http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/isakymai/04-06-03-ISAK-837.htm

50. Mokinių profesinis informavimas, konsultavimas ir orientavimas. Tyrimo ataskaita. 2006. [žiūrėta 2009 – 08 – 20], prieiga per internetą:

http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/tyrimai/prof_inf_paskut_paskutiniausias.pdf

51. Mokymosi krypties pasirinkimo galimybių didinimas 14 – 19 m. mokiniams. [žiūrėta 2009 – 09 – 10]. Prieiga per internetą:

<http://galimybės.pedagogika.lt/files/kosultaimas/gaires.doc>

52. Mokytojų, profesijos mokytojų, dėstytojų bendradarbiavimo su socialiniais partneriais metodinės rekomendacijos. [žiūrėta: 2010 – 01 – 04]/ prieiga per internetą:
http://209.85.135.132/search?q=cache:wTENuBQIA3AJ:www.vdu.lt/skc/downloads/prof_orient/mokytoju_profesijos_mokytoju_destytoju_bendradarbiavimo_su.pdf+MOKYTOJ%C5%B2,+PROFESIJOS+MOKYTOJ%C5%B2,+D%C4%96STYTOJ%C5%B2+BENDRADARBIAVIMO+SU+SOCIALINIAIS+PARTNERIAIS+METODIN%C4%96S+REKOMENDACIJOS&cd=1&hl=lt&ct=clnk&gl=lt&client=firefox-a
53. Petrauskaitė, R. (1996). *Psichopedagogika profesijos pasirinkimui*. Vilnius: Žodynas.
54. *Profesijos patarėjų mokymo metodinė medžiaga* (2004). Vilnius.
55. Pukelis K. (2006). *Karjeros projektavimo filosofija, metodologija ir teorija, kuriant profesinio informavimo ir konsultavimo normatyvinius dokumentus mokymosi visą gyvenimą paradigmoje*. [žiūrėta 2009 – 09 – 02]., prieiga per internetą:
http://www.smm.lt/es_parama/docs/projektai/pos_0613_1.ppt
56. Railienė A. (2007). *Mokinių požiūris į profesinio informavimo organizavimą bendrojo lavinimo mokykloje*. PEDAGOGIKA. 88, p. 50 - 56
57. Stanišauskienė V. (2004). *Rengimosi karjerai proceso socioedukaciniai pagrindai*. Kaunas, Technologija.
58. Stanišauskienė V. (2006). *Ugdymas karjerai mokykloje: kaip padėti moksleiviui įgyti šiuolaikinę karjeros kompetenciją?*. [žiūrėta 2009-09-12], prieiga per internetą:
http://209.85.135.132/search?q=cache:d41d6_1qnLUJ:korys.emokykla.lt/projects/mokytojo-vaids-stiprinimas/project-home/publiuoti/getFileContent%3FcurSVNFile%3D/sekmes_karjeros_kelyje.doc%26curRevNo%3D21+ugdymas+karjerai+mokykloje&cd=1&hl=lt&ct=clnk&gl=lt&client=firefox-a
59. Sokolova A., Stanišauskienė V (2007). *Profesinio orientavimo sistemos Lietuvoje teorinės ir politinės prielaidos. PROFESINIS RENGIMAS: TYRIMAI IR REALIJOS*. 13., p. 226 – 241
60. Sviklienė L. (2009). *Mokinių profesinis informavimas ir konsultavimas. Rekomendacijos klasių vadovams*. [žiūrėta 2010 – 01 – 09]. Prieiga per internetą:
<http://www.asg.utena.lm.lt/pit/profinf.pps>
61. Šernas V. (1995), *Profesinė pedagogika*. Vilnius. Baltic ECO
62. *Švietimas ir profesinis orientavimas Lietuvoje* (2005). [žiūrėta 2008- 04- 24], prieiga per internetą: <http://www.euroguidance.lt/index.php?language=lt&page=121>
63. *Tarptautinės darbo organizacijos konvencija „Dėl profesinio orientavimo ir profesinio rengimo ugdant žmogaus išgales“* (Žin., 1996, Nr. 30-738). [žiūrėta 2009 – 10 – 10].

Prieiga per internetą:

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=26159&p_query=&p_tr2=

64. Tyrimai edukologijos mokslo srityje (2008). Medžiagą parengė: prof. Margarita Teresevičienė, prof. Kęstutis Pukelis, doc. Genutė Gedvilienė, doc. Vidmantas Tūtlys. [žiūrėta 2009 – 12 -28], prieiga per internetą:
<http://209.85.135.132/search?q=cache:EywotIQqqHwJ:www.vdu.lt/edukologija/sites/default/files/Moksliniai%2520tyrimai.doc+TYRIMAI+EDUKOLOGIJOS+MOKSLO+SRITYJE&cd=3&hl=lt&ct=clnk&gl=lt&client=firefox-a>
65. Valeckienė D. (2007). Profesijos pasirinkimą lemiančių veiksnių teorinė analizė. [žiūrėta 2009- 09 – 10], prieiga per internetą: <http://search.ebscohost.com>
66. Vught F. et. al.(1993). Quality Manegement and Quality Assurance in Eurpoe Higher Education. Brussels
67. Žadeikaitė L., Railienė A. (2008). Socialinio pedagogo veiklos galimybės profesinio informavimo sistemoje. SOCIALINIS UGDYMAS. 5 (16)., P. 51 - 58

PRIEDAI

ANKETA

Profesijos pasirinkimas yra svarbus uždavinys kiekvieno žmogaus gyvenime. Pirmąjį šio uždavinio sprendimą žmogus priima jaunystėje, kai jam tenka rinktis savo ateities kelią. Norėdami sužinoti ar mokyklose vykdomas profesinis informavimas ir konsultavimas turi įtakos renkantis ateities planus, pateikiame šią **ANONIMINE** anketą (ty. šioje anketoje nereikės nurodyti nei savo vardo, nei pavardės, nei mokyklos, kurioje mokotės pavadinimo). Tikimės, jog Tavo pateikti atsakymai padės išsiaiškinti ar mokyklose vykdomas profesinis informavimas ir konsultavimas turi įtakos Tavo ateities planų pasirinkimui.

Apklausą atlieka Šiaulių universiteto, Edukologijos fakulteto, Karjeros edukologijos magistrantūros studijų programos studentė Inga Štarienė.

ANKETOS PILDYMO INSTRUKCIJA: Tau tinkančius atsakymo variantus pažymėk X ženklų.

1.	Kas ir kaip Tavo mokykloje teikia profesinio INFORMAVIMO (supažindina su profesijomis, jų keliamais reikalavimais asmeniui, profesijos įgijimo klausimais ir kt.) ir KONSULTAVIMO (konsultuoja profesijos pasirinkimo klausimais, padeda nustatyti asmeniui profesinį kryptingumą, pažangumą, sugebėjimus, charakterį bei tinkamumą pasirinktai profesijai) paslaugas?	Dažnai	Retai
	Klasės auklėtojas (-a)		
	Dalykų mokytojai		
	Bibliotekininkas (-ė)		
	Direktoriaus pavaduotojas (-a) ugdymui		
	Mokyklos psichologas (-ė)		
	Socialinis (-ė) pedagogas (-ė)		
	Profesijos patarėjas (-ė)		
	Pakvieštas specialistas (-ė)		
	Kita (įrašyk)		

2. Kokios, profesiniam informavimui ir konsultavimui skirtos veiklos sritys yra organizuojamos Tavo mokykloje?

- Klasės valandėlės profesinio informavimo temomis;
- Individualios ir grupinės konsultacijos profesijos pasirinkimo, karjeros planavimo temomis;
- Informuoja apie stojimo į profesinį ugdymą teikiančių institucijų tvarką ir keliamus reikalavimus;
- Informuoja apie esamą situaciją darbo rinkoje, jos poreikius;
- Informuoja apie mokymosi profilius;
- Susitikimai su profesinį ugdymą teikiančių institucijų atstovais;
- Susitikimai su profesinio informavimo ir konsultavimo specialistais;
- Susitikimai su įvairių profesijų atstovais;
- Išvykos į įvairias šalis įmones ar organizacijas;
- Išvykos į įvairių profesinį ugdymą teikiančių institucijų „atvirų durų dienas“, studijų mugės;
- Karjeros dienos/savaitės;
- Mokykloje/klasėje organizuojamos įvairios mugės, viktorinos, vakaronės ir kt. profesinio informavimo temomis;
- Mokykloje/klasėje organizuojamos paskaitos profesijos pasirinkimo, karjeros planavimo temomis;
- Mokykloje/klasėje organizuojamas įvairių anketų, diagnostinių, profesinio kryptingumo ir kt. testų atlikimas;

3.	Kokias, profesiniam informavimui ir konsultavimui skirtas, veiklos sritis organizuoja šie darbuotojai:	Klasės auklėtojas	Dalykų mokytojai	Bibliotekininkas	Direktoriaus pavaduotojas	Mokyklos psichologas	Socialinis pedagogas	Profesijos patarėjas	Pakviestas specialistas
	Klasės valandėles profesinio informavimo temomis								
	Teikia individualias ir grupines konsultacijas profesijos pasirinkimo, karjeros planavimo temomis								
	Informuoja apie stojimo į profesinį ugdymą teikiančių institucijų tvarką ir keliamus reikalavimus								
	Informuoja apie esamą situaciją darbo rinkoje jos poreikius								
	Informuoja apie mokymosi profilius								
	Organizuoja susitikimus su profesinį ugdymą teikiančių institucijų atstovais								
	Organizuoja susitikimus su profesinio informavimo ir konsultavimo specialistais								
	Organizuoja susitikimus su įvairių profesijų atstovais								

Kita (įrašyk).....

Organizuoja išvykas į įvairias šalis įmones ar organizacijas									
Organizuoja išvykas į profesinį ugdymą teikiančių institucijų „atvirų durų dienas“, studijų mugės									
Mokykloje organizuoja karjeros dienas/savaites									
Mokykloje/klasėje organizuoja įvairias mugės, viktorinas, vakarones ir kt. profesinio informavimo temas									
Mokykloje/klasėje organizuoja paskaitas profesijos pasirinkimo, karjeros planavimo temomis									
Mokykloje/klasėje organizuoja įvairių anketų, diagnostinių, profesinio kryptingumo ir kt. testų atlikimą									
Kita (įrašyk)									

4.	<u>Kuriu, iš žemiau išvardintu, veiklos sričių metu gavai daugiausiai informacijos profesijos pasirinkimo klausimais</u>	Labai daug	Šiek tiek gavau	Negavau jokios reikiamos informacijos	Neatsakė
	Klasės valandėlių, profesinio informavimo ir konsultavimo temomis metu				
	Įvairių pamokų metu				
	Įvairių, mokykloje dirbančių specialistų teikiamų konsultacijų, metu				
	Susitikimų su profesinį ugdymą teikiančių institucijų atstovais, metu				
	Susitikimų su įvairiais profesinio informavimo ir konsultavimo specialistais metu				
	Susitikimų su įvairių profesijų atstovais metu				
	Išvykų į įvairias šalis įmones ar organizacijas metu				
	Išvykų į profesinį ugdymą teikiančių institucijų organizuojamas „atvirų durų dienas“, studijų mugės metu				
	Mokykloje organizuojamų karjeros dienų/savaitių metu				
	Mokykloje/klasėje organizuojamų įvairių: mugių, viktorinų, vakaronių, profesinio informavimo ir konsultavimo temomis, metu				
	Mokykloje/klasėje organizuojamų paskaitų profesijos pasirinkimo, karjeros planavimo temomis, metu				
	Įvairių anketų, diagnostinių, profesinio kryptingumo ir kt. testų atlikimo metu				
	Kita (įrašyk).....				

5. Kuo visos šios, profesiniam informavimui ir konsultavimui skirtos veiklos sritys Tau buvo (ar yra) naudingos:

- Sužinojau apie esamą situaciją darbo rinkoje jos poreikius;
- Suipažinau su įvairių studijų programomis;
- Sužinojau apie stojimo į profesinio ugdymo institucijas tvarką ir keliamus reikalavimus;
- Sužinojau koikių mokomųjų dalykų egzaminų rodikliai bus reikalingi, norit studijuoti pasirinktą specialybę;
- Išmokau pildyti stojimo į profesinį ugdymą teikiančių institucijų prašymo formą;
- Turėjau galimybę (įvairių diagnostinių testų pagalba) įvertinti savo tinkamumą pasirinktai profesijai;
- Sužinojau apie karjeros galimybes, įgijus pasirinktą specialybę;
- Sužinojau kaip parašyti gyvenimo aprašymą (CV);
- Sužinojau kaip parašyti motyvacinį laišką;

Kita (įrašyk) .....

6. Ar jau nusprendei, kokią profesiją rinkiesi?

- Taip;
- Ne;
- Dar dvejų;

7. Jei dar dvejoji ar nesi apsisprendęs (-usi) dėl būsimos profesijos pasirinkimo, nurodyk to priežastis. (jei atsakei „Taip“ pereik prie sekančio klausimo):

- Trūksta informacijos apie esamą situaciją darbo rinkoje, jos poreikius;
- Dar tik pradėdavo planuoti savo ateitį, todėl turi labai mažai minčių kokios profesijos man gali tikt;
- Per didelė specialybių pasiūla, o tai apsunkina mano apsisprendimą;
- Trūksta informacijos apie galimas studijuoti specialybes;
- Nesutinku (-a) dėl savo tinkamo pasirinkimo profesijai, todėl dar dvejų;
- Nesu suipažinęs (-usi) su karjeros galimybėmis, pasirinkus kokią nors profesiją, todėl dar dvejų;
- Man dar per anksti galvoti apie profesijos pasirinkimą;
- Profesijos pasirinkimas, šiai dienai, man nėra svarbus;
- Neturiu nuomonės šiuo klausimu;
- Kita

(rašykite) .....

.....

8.	<u>Kas Tau turi įtakos renkantis profesiją?</u>	<u>Turi didelės įtakos</u>	<u>Šiek tiek įtakoją</u>	<u>Neturi įtakos</u>
	Profesijos paklausa šiandieninėje darbo rinkoje			
	Profesijos prestižas visuomenėje			
	Geras darbo užmokestis, garantuojantis materialinę gerovę			
	Geros darbo sąlygos			
	Gali mybė tobulėti, keliant savo kvalifikaciją			
	Geros perspektyvos profesinei karjerai			
	Gali mybė panaudoti savo turimus sugebėjimus			
	Suteikta gali mybė saviraiškai			
	Gali mybė būti nepriklausomu (-a), turėti savo verslą			
	Atliekama darbinė veikla turi atitikti mano poreikius ir interesus			
	Kita (rašyk)			

9.	<u>Kokie vidiniai veiksniai Tau turi ar turėjo įtakos renkantis profesiją?</u>	<u>Turi didelės įtakos</u>	<u>Šiek tiek įtakoją</u>	<u>Neturi įtakos</u>
	Tavo fizinė sveikata			
	Tavo charakterio savybės, temperamentas			
	Tavo polinkiai pasirinkti profesijai			
	Tavo interesai, pasirinkimo profesijos atžvilgiu			
	Tavo gebėjimai, pasirinkti profesijai			
	Tavo savęs vertinimas			
	Tavo vertybinės nuostatos, pasirinkimo profesijos atžvilgiu			

Kita (ira šykte).....			
-----------------------	--	--	--

10.	<u>Kokie išoriniai veiksniai Tau turi ar turėjo įtakos renkantis profesiją?</u>	<u>Turi didelės įtakos</u>	<u>Šiek tiek įtakoją</u>	<u>Neturi įtakos</u>
	Tėvų patarimai (nuomonė) profesijos pasirinkimo klausimais			
	Šeimos narių vertybines nuostatas, profesijos įgijimo atžvilgiu			
	Finansinė šeimos padėtis, profesijos įgijimo atžvilgiu			
	Draugų patarimai, renkantis profesiją			
	Tai, kad draugai studijuoja tą pačią specialybę, kurią aš taip pat nusprendžiau studijuoti			
	Klasės auklėtojo (-os) patarimai profesijos pasirinkimo klausimais			
	Dalykų mokytojų patarimai profesijos pasirinkimo klausimais			
	Karjeros konsultanto pasiūlymai, profesijos pasirinkimo atžvilgiu			
	Kita (ira šykte).....			

14. Ar Tau pakanka informacijos susijusios su profesijos pasirinkimu, mokykloje?

Taip;

11.	<u>Įvertinant savo tinkamumą pasirinktai profesijai Tau turėjo(turi) įtakos:</u>	<u>Turi didelės įtakos</u>	<u>Šiek tiek įtakoją</u>	<u>Neturi įtakos</u>
	Mokymo rezultatai			
	Įvairių olimpiadų, kuriose dalyvavau, rezultatai			
	Įvairių konkursų metu gauti įvertinimai			
	Pasiekimai, dalyvaujant įvairiose sportinėse varžybose			
	Įvairūs pasiekimai užkla sinėje veikloje			
	Įvairių profesinio tinkamumo testų rezultatai			
	Kita (ira šykte).....			

13.	<u>Informacijos apie norimą studijuoti profesiją gavai:</u>	<u>Labai daug</u>	<u>Šiek tiek gavau informacijos</u>	<u>Negavau jokios informacijos</u>
	Is žinių kokių gebėjimų reikiama įgyti reikiamą profesiją			
	Is žinių kokių mokomieji dalykai, dėstomi mokykloje, turi reikalingi įgyti reikiamą specialybę			
	Is žinių mokyklose, kuriose galima įgyti pasirinktą profesiją			
	Is žinių apie dirbančių pedagogų profesijoje			
	Is žinių apie šios mokyklos sąlygas konsultavimui skirtų			
	Is žinių apie sidarbinimo galimybes, igijus šią profesiją			
	Is žinių apie dirbančio asmens atsakingo už profesinį			
	Is žinių apie karjeros galimybes, igijus šią profesiją			
	Kita (ira šykte).....			

Ne;

Ne žinau.

15. Jei i prieš tai pateikta klausima atsakei „ne“, tuomet kokios informacijos Tau trūksta?

Man trūksta žinių apie tai, kokių gebėjimų ar įgūdžių reikia, norint įgyti pasirinktą profesiją;

Aš ne žinau kokie mokomieji dalykai man bus reikalingi, norint įgyti pageidaujama specialybę;

Man trūksta informacijos apie profesijos pasirinkimo kelius;

Man trūksta žinių apie stojimo į profesinio ugdymo institucijas sąlygas;

Aš nežinau ar man pa sirenka ma profesija yra perspektyvi šiandieninėje darbo rinkoje;

- Man trūksta žinių apie profesinės karjeros galimybes, įgijus šią profesiją;
- Kita (įrašyk) .....

16.	Ar mokykloje, kurioje Tu mokaisi, yra:	Taip	Ne	Nežinau
	Profesinio informavimo, konsultavimo ar orientavimo kabinetas (taškas, centras)			
	Profesiniam informavimui ir konsultavimui skirtos literatūros skyrius bibliotekoje			
	Kita (įrašykite)			

17.	Kaip dažnai naudojiesi jų teikiamomis paslaugomis?	Dažnai	Retai	Niekada
	Profesinio informavimo, konsultavimo ar orientavimo kabinetas (taškas, centras)			
	Profesiniam informavimui ir konsultavimui skirtos literatūros skyrius bibliotekoje			
	Kita (įrašykite)			

18.	Kokią naudą Tau teikia šios institucijos?	Labai didelė nauda	Didelė nauda	Maža nauda	Neteikia naudos
	Profesinio informavimo, konsultavimo ar orientavimo kabinetas (taškas, centras)				
	Profesiniam informavimui ir konsultavimui skirtos literatūros skyrius bibliotekoje				
	Kita (įrašykite)				

19. Tavo lytis : mergina; vaikinai;
20. Tavo amžius (įrašyk) ..... m.;
21. Kelintoje klasėje mokaisi (įrašyk)..... kl.;
22. Kurioje vietoje yra Tavo lankoma mokykla: miestas kaimo vietovė;
23. Mokyklos, kurioje mokaisi tipas: Pagrindinė mokykla; Vidurinė mokykla;

NUOŠIRDŽIAI DĖKOJU UŽ TAVO ATSAKYMUS!!!